## РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Місіс Вен Райдок трохи відступила від дзеркала й зітхнула.

— Думаю, ця годиться, — прошепотіла вона. — А ти як вважаєш, Джейн?

Міс Марпл подивилася на витвір Ланванеллі схвальним оком.

— Як на мене, сукня просто чудова, — сказала вона.

— Справді, сукня добра, — погодилася місіс Вен Райдок і зітхнула. — Зніми її, Стєфані, — сказала вона.

Літня покоївка із сивим волоссям і маленьким вузьким ротом обережно стягла сукню над піднятими вгору руками місіс Вен Райдок.

Місіс Вен Райдок тепер стояла перед дзеркалом у своїй атласній комбінації помаранчевого кольору. Вона була туго затягнута в корсет. Її досі стрункі й гарні ноги облягали тонкі нейлонові панчохи. Обличчя, вкрите шаром косметики й постійно тонізоване масажем, здавалося майже дівочим, якщо дивитися на нього навіть із невеличкої відстані. Її волосс я, не так сиве, як кольору блакитної гортензії, дуже ретельно укладене. Дивлячись на місіс Вен Райдок, було майже неможливо уявити собі, який у неї справжній вигляд. Вона мала все, що можуть дати гроші, і це ще підсилювалось дієтою, масажем та постійними вправами.

Рут Вен Райдок із добродушною поблажливістю подивилася на подругу

— Як ти гадаєш, Джейн, чи багато людей здогадаються, що ми з тобою практично однолітки?

Міс Марпл відповіла примирливим тоном, ніби хотіла її заспокоїти:

— Я певна, таких не знайдеться. Та й тобі, думаю, добре відомо, що по мені відразу видно, скільки років я маю!

Волосся в міс Марпл було сиве, обличчя зморшкувате й біле з легким рожевим відтінком, очі — невинні й сині, кольору китайської порцеляни. Вона здавалася дуже милою старою дамою. Однак місіс Вен Райдок ніхто й ніколи не назвав би милою старою дамою.

— Справді, Джейн, по тобі це відразу видно, — сказала місіс Вен Райдок. Вона несподівано усміх нулася. — І по мені теж. Хоч і в різний спосіб. "Дивовижно, як цій старій карзі щастить зберігати таку фігуру". Ось що люди кажуть про мене. Але вони знають, що я вже стара карга, у цьому немає сумніву! І Бог свідок, я теж почуваю себе старою каргою!

Вона важко опустилася на обтягнутий атласом стілець.

— Дякую тобі, Стефані, — сказала вона. — Можеш іти.

Стефані склала сукню і вийшла.

— Добра, стара Стефані, — сказала Рут Вен Райдок. — Вона зі мною вже понад тридцять років Вона єдина жінка, котрій дійсно відомо, яка я насправді. Джейн, мені треба поговорити з тобою.

Міс Марпл трохи нахилилася вперед. На її обличчі з'явився вираз розуміння й готовності уважно вислухати подругу. Певним чином вона здавалася досить-таки недоречною постаттю в розкішно декорованій спальні дорогого готельного номера "люкс". Але й у своїй чорній та

позбавленій будь-якого смаку одежі, з великою базарною сумкою в руці вона кожним своїм дюймом виглядала на справжню леді.

— Я хвилююся, Джейн. За Кері Луїзу.

— Кері Луїзу? — замислено повторила міс Марпл.

Звуки цього імені примусили її повернутися далеко назад у часі.

Пансіонат у Флоренції. Вона — білошкіра й рожевощока англійська дівчина з Катедрел-Клоуз. Дві американки, які розбудили велику цікавість у юної англійки своєю дивною вимовою, простотою та безпосередністю манер і своєю жвавістю та життєвою снагою. Рут — висока, енергійна, життєрадісна. Кері Луїза — невеличка на зріст, делікатна, замислена.

— Коли ти востаннє бачила її, Джейн?

— Я не бачила її дуже й дуже давно. Років двадцять п'ять — щонайменше. Хоч ми досі обмінюємося вітальними листівками на Різдво.

Яка то дивна річ — дружба! Вона, юна Джейн Марпл, і дві американки. Їхні шляхи розійшлися майже відразу, а проте давня приязнь не вмерла. Випадкові листи, вітання на Різдво. Дивно, що з Рут, чий дім — або, радше, чиї домівки — були в Америці, вона бачилася набагато частіше, ніж із її сестрою. А втім, мабуть, нічого дивного. Як і більшість американців із її класу, Рут була космополіткою, раз або навіть двічі на рік вона навідувалася до Європи, гасаючи від Лондона до Парижа, на Рів'єру й знову назад, і не пропускала жодної нагоди зустрітися зі своїми старими друзями. Таких зустрічей, як оця, в них було багато. У Клериджі або в Савої, в Берклі або Дорчестері. Вишуканий обід, приємні спогади й поквапне, приязне прощання. Рут ніколи не мала часу, щоб приїхати в Сент-Мері-Мід. Та, власне, міс Марпл ніколи й не сподівалася на цей візит. Життя кожної людини відбувається в

певному tempo [1]. Життя Рут минало presto [2], тоді як міс Марпл жила, анітрохи не нарікаючи на свою долю, в темпі adagio [3].

Отже, з американкою Рут вона зустрічалася досить часто, тоді як із Кері Луїзою, яка жила в Англії, вона жодного разу не бачилася ось уже більш як двадцять років. Дивно, але цілком природно, бо якщо твої давні друзі живуть в одній країні з тобою, то немає доконечної потреби влаштовувати з ними якісь спеціальні зустрічі. Ти вважаєш, що раніше чи пізніше ти зустрінешся з ними так чи інак. Проте якщо ви обертаєтеся в різних сферах, цього може й не статися. Стежки Джейн Марпл та Кері Луїзи ніколи не перетиналися. Це був очевидний факт.

— А чому ти так переживаєш за Кері Луїзу, Рут? — запитала міс Марпл.

— Саме це й тривожить мене найбільше! Не знаю чому, але я дуже за неї турбуюсь.

— Вона не хвора?

— Здоров'я в неї дуже кволе — і завжди було таким. Утім, я не сказала б, що зараз їй гірше, аніж звичайно, — зрештою, їй догодиться долати ті самі проблеми, що й усім нам.

— Вона нещаслива?

— О, ні.

Атож, справа, мабуть, не в цьому, подумала міс Марпл. Їй було важко уявити Кері Луїзу нещасливою — хоч у житті в неї неминуче були такі періоди, коли вона і просто не могла почувати себе щасливою. Проте картина нещасливої Кері Луїзи поставала якоюсь нечіткою перед внутрішнім зором міс Марпл. Вона могла побачити її приголомшеною, розгубленою, але не в стані великого смутку.

Слова місіс Вен Райдок приєдналися до її роздумів.

— Кері Луїза, — мовила вона, — завжди жила десь поза цим світом Вона не знає, який він є. Мабуть, саме це й турбує мене.

— Обставини її життя… — почала міс Марпл, потім замовкла й похитала головою. — Ні, — сказала вона.

— Справа не в обставинах її життя, а в ній самій, — сказала Рут Вен Райдок. — Кері Луїза завжди була тією однією серед нас, хто мав ідеали. Звісно, мати ідеали було модою, коли ми були молоді, — мали їх усі, це вважалося природним для молодої дівчини. Ти мала намір доглядати хворих на проказу, Джейн, а я хотіла стати черницею. З часом ми викидаємо з голови подібні дурниці. Одруження, можна сказати, примушує нас забути про них. Загалом кажучи, не буду стверджувати, що мені так уже й не пощастило з моїми шлюбами.

Міс Марпл подумала, що Рут явно применшує свої успіхи. Рут виходила заміж тричі, щоразу за надзвичайно багатого чоловіка, й після кожного розлучення її банківський рахунок тільки зростав, а настрій анітрохи не погіршувався.

— Звичайно ж, — сказала місіс Вен Райдок, — я завжди сміла зберегти твердість вдачі. Ніщо не могло примусити мене опустити руки. Я не очікувала від життя надто багато й, передусім, не сподівалася від чоловіків забагато — і завжди досить успішно виходила з важких ситуацій, ніколи не зберігаючи почуттів невдоволення чи гіркоти. Томмі та я — досі чудові друзі, а Джуліус часто цікавиться моєю думкою про свої перспективи на ринку. — Обличчя їй спохмурніло. — Либонь, найбільше мене тривожить, — гадаю, ти зі мною погодишся, — коли я думаю про Кері Луїзу, той факт, що вона завжди була схильна одружуватися з диваками.

— Диваками?

— Чоловіками, котрі мають ідеали. Кері Луїза завжди була схиблена на ідеалах. Ось вона, гарненька й сімнадцятирічна, очі як блюдця, слухає старого Гульбрандсена, що розбалакує перед нею про свої грандіозні плани вдосконалення людської породи. Йому було вже за п'ятдесят, і вона одружилася з ним, удівцем з уже дорослими дітьми, — і лише тому, що він звабив її своїми філантропічними ідеями. Вона мала звичку сидіти й слухати його, мов зачарована. Можна сказати, такі собі Дездемона й Отелло. Проте, на їхнє щастя, тут не було Яго, який розбив би їхню родину, де того ж Гульбрандсен не був чорношкірим. Він був швед або норвежець, чи щось таке.

Міс Марпл замислено кивнула. Ім'я Гульбрандсена було широко відоме в усьому світі. Цей чоловік, наділений надзвичайно гострим і проникливим розумом у бізнесі, спромігся надбати таке колосальне багатство, що філантропія залишалася єдиним шляхом його ефективного використання. Це прізвище досі зберігало своє гучне звучання. Фонд Гульбрандсена, дослідницькі стипендії Гульбрандсена, притулки Гульбрандсена і найбільш відомий з усіх його благодійних закла дів — освітній Коледж для дітей із робітничих родин.

— Вона одружилася з ним не тому, що він мав багато грошей, ти ж бо знаєш, — сказала Рут. — Якби я надумала одружитися з ним, то мене спонукали б до цього саме міркування матеріальної вигоди. Але Кері Луїза була не така. Я не знаю, що сталося б, якби він не помер, коли їй було тридцять два роки. Тридцять два роки — це дуже зручний вік для вдови. Вона набула досвіду, але зберегла здатність пристосовуватися до різних чоловіків.

Стара панна слухала свою подругу, ледь помітно киваючи й подумки перебираючи вдів, яких знала у своєму селі Сент-Мері-Мід.

— Я дуже зраділа за Кері Луїзу, коли вона вийшла заміж за Джонні Рестаріка. Немає сумніву, він одружився з нею заради грошей — принаймні, якщо висловити цю думку трохи інакше, він би не одружився з нею, якби вона їх не мала. Джонні був егоїстичний, стильний до

насолод ледачий пес, але з таким жити набагато безпечніше, ніж із диваком. Усе, чого прагнув Джонні, — це жити легко. Він хотів, щоб Кері Луїза замовляла собі одяг у найліпших кравців, щоб вона мала яхти й автомобілі і тішилася життям разом із ним. Чоловік такого виду не становить ніякої небезпеки. Зроби його життя розкішним та зручним, і він мурчатиме, наче кіт, і буде дуже милим у стосунку до тебе. Я ніколи не сприймала його театральну діяльність дуже серйозно. Але Кері Луїза була зачарована нею — вона дивилася на все це як на Мистецтво з великої літери й фактично силоміць виштовхувала його в те середовище, і тоді з'явилася ота жахлива жінка з Югославії й забрала його від неї. Насправді він не хотів нікуди йти. Якби Кері Луїза трохи зачекала й виявила розважливість, він міг би повернутися до неї.

— Вона дуже переживала? — запитала міс Марпл.

— Дивна річ, проте не думаю, що вона справді переживала. Вона сприйняла ту подію абсолютно спокійно — але в цьому немає нічого дивного. Вона жінка спокійна й лагідна за вдачею. Вона поквапилася розлучитися з ним, щоб він і та особа змогли одружитися. І запропонувала двом його синам від першого шлюбу залишитися з нею, бо вважала, що в її домі їм буде зручніше жити. Тож бідолашний Джонні не мав іншого виходу, як одружитися з тією югославкою, і вона влаштувала йому півроку жахливого життя, після чого в нападі люті спрямувала автомобіль, у якому вони їхали, в провалля. Казали, ніби йшлося про нещасливий випадок, але, думаю, то був напад шалу!

Місіс Вен Райдок зробила паузу, взяла дзеркало й стала уважно роздивлятися своє обличчя. Потім узяла пінцет і висмикнула волосинку з брів.

— І далі Кері Луїза не придумала нічого ліпшого, як одружитися з чим Льюїсом Сероколдом. Ще один дивак! Ще один чоловік з ідеалами! О, я не кажу, що він їй не відданий, — думаю це не так, — але його постійно кусає та сама блощиця бажання зробити так, щоб усім людям жилося ліпше. А людина тільки сама може зробити себе щасливою.

— Я так не думаю, — не погодилася міс Марпл.

— Проте в цій сфері діяльності існує мода, як існує вона там, де йдеться про манеру вдягатися. (Ти ж бачила, моя люба, які дивовижі пропонує нам носити Крістіан Діор замість спідниць?) То де я була? Ага, я говорила про моду. Так от, у філантропії теж існує мода. За життя Гульбрандсена було модно виявляли доброчинність у галузі освіти. Але ця мода вже відійшла, коли держава взяла на себе основні обов'язки. Кожен вважає, що він має право на освіту — і дуже мало її цінує, здобувши! Злочинність неповнолітніх — ось куди тепер спрямовані всі погляди. Юні злочинці та злочинці потенційні. Усі сьогодні схибнулися, думаючи про них. Побачила б ти, як спалахують очі в Льюїса Сероколда за товстими скельцями його окулярів! Він збожеволів від свого ентузіазму. Це один із тих чоловіків, наділених величезною силою волі, які можуть годуватися одним бананом та однією грінкою і всю свою енергію вкладають у Справу. І Кері мириться з усім цим — як мирилася й раніше. Але мені це не подобається, Джейн. Вони провели кілька зборів членів правління Фонду Гульбрандсена, і весь маєток став місцем реалізації цієї нової ідеї. Тепер його перетворено на заклад із перевиховання неповнолітніх злочинців, напхом напхано психіатрами, психологами та іншим подібним людом. Тож Льюїс і Кері Луїза живуть тепер в оточенні хлопців, яких, мабуть, не можна вважати цілком нормальними А ще там крутиться безліч фахівців із гігієни праці, усіляких учителів та ентузіастів, половина з яких — очевидні психи. Одне слово, збіговисько божевільних та диваків, і моя Луїза перебуває в самій гущавині тієї чудернацької компанії!

Вона замовкла — і безпорадно втупила погляд у міс Марпл.

Міс Марпл відповіла голосом, у якому бринів слабкий подив:

— Але ти ще не розповіла мені, Рут, чого боїшся насправді.

— Я ж тобі сказала — не знаю! І саме це мене непокоїть. Я була там нещодавно — зробила такий собі короткочасний візит. І мене не залишало відчуття небезпеки. Вона витала в навколишній атмосфері, в самому будинку, я знаю, що не помилилася. Я чутлива до атмосфери і завжди була такою. Чи я розповідала тобі, як я вмовила Джуліуса продати все своє збіжжя перед тим, як стався обвал на біржі? І хіба я не мала рації? Атож, там явно щось не так. Але я не знаю, де й у чому ця небезпека — чи в середовищі тих кримінальних підлітків, чи в самому домі. Я не знаю, про що саме йдеться. Льюїс живе лише своїми ідеями й більше нічого не помічає, а Кері Луїза, нехай благословить її Бог, ніколи не бачить, не чує і не думає чогось іншого, крім того, який чудовий краєвид, або який чудовий звук, або яка чудова думка. Усе це дуже мило, але не практично. Існують такі речі, як небезпека й зло — і я хочу, щоб ти, Джейн, негайно туди поїхала і з'ясувала, про що саме йдеться насправді.

— Я? — здивовано вигукнула міс Марпл. — Чому саме я?

— Бо ти маєш добрий нюх на такі речі. Ти його завжди мала. Ти завжди була таким невинним на вигляд і таким милим створінням Джейн, але під цією зовнішньою оболонкою тебе ніщо ніколи не дивувало, ти з авжди була готова до найгіршого.

— Найгірше так часто виявляється правдою, — прошепотіла міс Марпл.

— Не розумію, чому ти так низько цінуєш людську природу, — адже мешкаєш у такому чарівному маленькому селі, такому старовинному й чистому.

— Ти ніколи не жила в селі, Рут. Те, що нині відбувається в чистому й мирному селі, либонь, здивувало б тебе.

— Цілком можливо. Але я веду до того, що тебе ніщо не зможе захопити зненацька. То ти поїдеш до Стоунігейтса і з'ясуєш, де там причаїлася небезпека, чи не так?

— Але ж, Рут, люба, це буде надзвичайно важко зробити.

— Ні, зовсім неважко. Я все обміркувала Я вже підготувала там грунт і, сподіваюся, ти не станеш гніватися за це на мене.

Місіс Вен Райдок на мить замовкла, з певною тривогою подивилася на міс Марпл, запалила сигарету й, дещо нервуючись, стала пояснювати:

— Я певна, ти не станеш заперечувати, що після війни життя в цій країні стало досить важким для людей із невеличкими, фіксованими прибутками — тобто для таких людей, як ти, Джейн, я хотіла сказати.

— О, це правда Але завдяки доброму ставленню до мене, справді дуже доброму ставленню до мене мого небожа Реймонда, я не дуже чітко уявляю собі, яке ж моє становище насправді.

— Твого небожа можна не брати до уваги, — сказала місіс Вен Райдок. — Кері Луїза нічого не знає про твого небожа, а якщо знає, то лише як про письменника й не має найменшого уявлення про те, що він твій небіж. Розумієш, я розповіла Кері Луїзі, що справи в нашої любої Джейн зовсім кепські. Їй іноді навіть голодувати доводиться, а вона ж, звичайно, надто горда, щоб попросити допомоги в давніх друзів. Звичайно, їй не слід пропонувати гроші, але приємний і тривалий відпочинок на лоні чудової природи, у товаристві давньої приятельки, з добрим і поживним харчуванням та без будь-яких турбот чи клопоту… — Рут Вен Райдок зробила паузу, а тоді додала з викликом: — А зараз можеш сварити мене, скільки завгодно, якщо ти на мене сердита.

Міс Марпл широко відкрила свої очі кольору синьої китайської порцеляни з усмішкою лагідного подиву.

— Але чому я повинна бути сердита на тебе, Рут? Це дуже винахідливий і привабливий привід. Я певна, що Кері Луїза не буде проти.

— Вона напише тобі листа. Ти його отримаєш, коли повернешся додому. Скажи мені чесно, Джейн, ти не думаєш, що я собі занадто дозволила? Ти нічого не маєш проти такої ідеї?

Вона завагалася, й міс Марпл скористалася цією паузою, щоб швидко й точно виразити свою думку словами:

— Проти того, щоб поїхати до Стоунігейтса як об'єкт доброчинності? Під більш або менш вигаданим приводом? Ні, я нічого не маю проти, якщо в цьому справді є серйозна потреба. Ти вважаєш, що така потреба є — я схильна погодитися з тобою.

Місіс Вен Райдок здивовано витріщилася на неї.

— Схильна погодитися? То ти вже щось чула?

— Я нічого не чула. Але ж ти в цьому переконана. А я знаю, що ти не дуже схильна до фантазій, Рут.

— Ні, не схильна, але ж у мене немає нічого конкретного, на що можна було б послатися.

— Пригадую — замислено сказала міс Марпл, — один недільний ранок у церкві, — це була друга неділя різдвяного посту, — коли я сиділа позаду Грейс Лембл, і мене стала опановувати дедалі більша тривога за неї. Розумієш, я була абсолютно переконана, що з нею щось не так, — щось дуже погане, — а проте я не мала найменшого уявлення,

в чому річ. То було неймовірно тривожне передчуття, й разом із тим — нічого конкретного.

— І з нею справді трапилося лихо?

— О, так. Її батько, старий адмірал, дуже дивно поводився протягом певного часу, й уже наступного дня він прийшов до неї з відбійним вугільним молотком і став горлати, що вона — антихрист, який маскується під його дочку. Він мало її не вбив. Його тоді забрали до божевільні, а їй після того довелося кілька місяців пролежати в лікарні — вона була за крок до смерті.

— І в тебе справді виникло передчуття лиха того дня у церкві?

— Я не назвала б це передчуттям. Бо воно грунтувалося на факті — зазвичай так воно й буває, хоча в ту мить ти не завжди це помічаєш. Вона надягла тоді свій недільний капелюшок задом наперед. Це дуже прикметна деталь, справді дуже прикметна, адже Грейс Лембл була надзвичайно акуратною жінкою, їй ніхто ніколи не дорікнув би в неуважності чи забудькуватості, й обставини, за яких вона могла б не помітити, що її капелюшок одягнений задом наперед, були, либонь, украй незвичайними. Її батько пожбурив у неї важким мармуровим прес-пап'є, яке розбило дзеркало на друзки. Вона схопила капелюшок, похапцем надягнула й вибігла з дому. Їй було важливо зберегти видимість пристойності, і вона не хотіла, щоб слуги щось почули. Вона пояснила собі поведінку "свого любого тата" його важким "морським характером", і до неї не дійшло, що його розум геть з'їхав із рейок. Хоч вона вже давно мала б це зрозуміти. Він постійно скаржився їй, що за ним стежать вороги, — тобто симптоми хвороби були досить очевидними.

Місіс Вен Райдок із повагою глянула на приятельку.

— Схоже, Джейн, — сказала вона, — що твоє Сент-Мері-Мід зовсім не такий ідилічний куточок, яким я його завжди собі уявляла.

— Людська природа, моя люба, скрізь однакова. Просто в місті вона не так впадає в око, оце й уся різниця.

— То ти поїдеш до Стоунігейтса?

— Я поїду до Стоунігейтса. Хоч це й буде, мабуть, трохи несправедливо стосовно мого небожа Реймонда. Я маю на увазі, створити враження, що він мені зовсім не допомагає. Проте мій любий хлопчик поїхав на півроку до Мексики. А коли він повернеться, усе вже закінчиться.

— Що саме закінчиться?

— Навряд чи Кері Луїза запросить мене до себе на невизначено довгий час. На три тижні — можливо, на місяць. Цього цілком вистачить.

— Тобто за такий час ти встигнеш з'ясувати, що там не так?

— Атож, я встигну з'ясувати, що там не так.

— Це просто чудово, Джейн, — сказала місіс Вен Райдок. — Схоже, ти дуже впевнена в собі.

Міс Марпл подивилася на неї з легким докором у погляді.

— Це ти дуже впевнена в мені, Рут. Чи так принаймні кажеш… А я можу тільки пообіцяти тобі, що докладу всіх зусиль, аби виправдати твою довіру…

## РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Перш ніж сісти на поїзд і повернутися в Сент-Мері-Мід (у середу квитки були значно дешевші) міс Марпл, діючи точно й по-діловому, зібрала певні відомості, які могли їй знадобитися.

— Кері Луїза і я листувалися трохи, але наше листування здебільшого обмежувалося надсиланням різдвяних листівок або календарів. Тому мені потрібні деякі факти, моя люба Рут, а також якесь уявлення про те, кого саме я зустріну в Стоунігейтсі, коли туди приїду.

— Ну, ти вже знаєш про те, що Кері Луїза була одружена з Гульбрандсеном. Дітей вони не мали, й Кері Луїза дуже переживала через це. Гульбрандсен був удівець і мав трьох дорослих синів. Згодом вони вдочерили дівчинку. Вони назвали її Піпою — то було дуже миле мале створіння. їй виповнилося лише два роки, коли вони взяли її на виховання.

— А звідки вони її взяли? Якого вона була походження?

— Я не пам'ятаю, Джейн — якщо взагалі коли-небудь чула про це. Можливо, вони звернулися до якогось товариства зі всиновлення? А може, то була небажана дитина, про яку Гульбрандсен десь почув? Чому ти запитуєш? Хіба це має якусь вагу?

— Коли йдеться про таких дітей, то ми завжди хочемо знати, звідки вони походять, хіба ти не згодна? Але розповідай далі.

— А потім з'ясувалося, що Кері Луїза все ж таки здатна народити дитину Я чула від лікарів, що таке трапляється — і нерідко.

Міс Марпл кивнула головою на знак згоди.

— Мабуть, що так.

— Хай там як, а вона завагітніла, і в досить дивний спосіб; то була для Кері Луїзи майже прикра несподіванка, якщо ти розумієш мою думку. Раніше, звичайно, вона була б на сьомому небі від радості. Але тепер вона віддавала стільки любові Піпі, що відчула себе винною перед нею за те, шо, так би мовити, змушена тепер забрати в неї частину своєї уваги. А до того ж Мілдред, коли народилася, була дуже непривабливою дитиною. Вона вдалася в Гульбрандсенів, які були людьми розважливими й достойними, але дуже негарними. Кері Луїза завжди так дбала про те, щоб не робити ніякої різниці між усиновленою дитиною і своєю власною, що, гадаю, вона була схильна приділяти занадто багато уваги Піпі й нехтувати Мілдред. Іноді я думаю, що Мілдред таке ставлення до неї обурювало. Проте я бачилася з ними дуже рідко. Піпа виросла й стала дуже гарненькою дівчиною, а Мілдред — негарною. Ерік Гульбрандсен помер, коли Мілдред було п'ятнадцять років, а Піпі — вісімнадцять. У двадцять Піпа вийшла заміж за італійця, маркіза ді Сан Северіано — о, то був справжній маркіз, а не якийсь авантюрист чи щось подібне. Піпа мала одержати добрий спадок (бо інакше Сан Северіано ніколи б не одружився з нею, ти знаєш, які вони, ці італійці!), Гульбрандсен залишив однакові суми обом своїм донькам — як рідній, так і прийомній. Мілдред одружилася з каноніком Стрітом — чоловіком добрим, але схильним до застуди. Він був на десять, а може, й п'ятнадцять років старшим за неї. Думаю, їхній шлюб був цілком щасливим. Він помер рік тому, і Мілдред повернулася до Стоунігейтса, де й живе тепер зі своєю матір'ю. Але я, здається, випередила плин подій і пропустила одне одруження або й два. Я повернуся до них. Отже, Піпа вийшла заміж за свого італійця. Кері Луїза була вельми задоволена тим шлюбом. Гвідо мав чудові манери, був дуже вродливий і добрий спортсмен. Через рік Піпа народила доньку й померла під час пологів. То була жахлива трагедія, і Гвідо Сан Северіано дуже страждав. Кері Луїза багато мандрувала між Італією та Англією, і саме в Римі вона познайомилася з Джонні Рестаріком і вийшла за нього заміж. Маркіз одружився знову, й був аж ніяк не проти, щоб його малу доньку виховувала в Англії її дуже багата бабуся. Тож усі вони оселилися в Стоунігейтсі: Джонні Рестарік і Кері Луїза, сини Джонні Алексис і Стівен (перша дружина Джонні була росіянкою) і немовля Джіна. Незабаром

Мілдред одружилася зі своїм каноніком. Потім сталася та історія з Джонні та жінкою з Югославії, унаслідок якої Кері Луїза з ним розлучилася. Хлопці ще приїздили до Стоунігейтса на вакації й були віддані Кері Луїзі, а потім, десь у 1938 році, якщо не помиляюся, Кері Луїза одружилася з Льюїсом.

Місіс Вен Райдок замовкла, щоб перевести подих.

— Ти не знайома з Льюїсом?

Міс Марпл похитала головою.

— Ні, гадаю, я востаннє бачилася з Кері Луїзою в 1928 році. Вона тоді дуже люб'язно запросила мене до Ковент Гардену — на оперу.

— Он як. Власне, Льюїс був вельми гідним кандидатом на одруження з нею. Він очолював дуже відому фірму дипломованих бухгалтерів. Мабуть він познайомився з нею під час розгляду якихось фінансових питань, пов'язаних із Фондом Гульбрандсена або з Коледжем. Добре забезпечений, приблизно її віку, й провадив бездоганно чесне життя Але він був диваком. Фанатичний ентузіаст у справі перевиховання неповнолітніх злочинців.

Рут Вен Райдок зітхнула.

— Як я щойно пояснювала тобі, Джейн, у сфері філантропії існує мода. У часи Гульбрандсена то була освіта. Ще давніше — кухні безкоштовного супу.

Міс Марпл кивнула головою.

— А й справді. Желе з портвейну й бульйон із телячих голів, який носили хворим. Моя мати брала в цьому участь.

— Так воно й було. Але ті, хто раніше закликав годувати тіло, потім загорілися бажанням годувати розум. Усі наче збожеволіли на прагненні давати освіту нижчим класам. Але й ця мода минула. Скоро, я сподіваюся, буде модно оберігати своїх дітей від освіти, тримати їх у стані неграмотності доти, доки їм не виповниться вісімнадцять років. Хай там як, а Фонд Гульбрандсена та Освітній фонд стали переживати певні труднощі, коли держава перебрала на себе їхні функції. І тут з'являється Льюїс зі своїм палким ентузіазмом щодо конструктивного перевиховання неповнолітніх злочинців. Спочатку він спрямував увагу на тему, яка мала безпосередній стосунок до його професії — ревізування рахунків, де винахідливі молоді люди здійснювали свої шахрайські оборудки. Він дедалі більше переконувався в тому, що в неповнолітніх злочинцях не було нічого ненормального — що ті мали чудові мізки та можливості, і треба було лише спрямувати їх на правильний шлях.

— У цьому щось є, — сказала міс Марпл. — Але я маю певні сумніви. Пригадую…

Вона раптом замовкла й подивилася на годинник.

— О, моя люба, я не повинна запізнитися на поїзд, який відходить о пів на сьому.

Рут Вен Райдок запитала:

— То ти поїдеш до Стоунігейтса?

Підібравши свою базарну сумку та парасольку, міс Марпл відповіла:

— Якщо Кері Луїза мене запросить…

— Вона тебе запросить. Ти поїдеш? Ти мені обіцяєш, Джейн?

Джейн Марпл пообіцяла.

## РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Міс Марпл вийшла з потяга на станції Маркет-Кайндл. Люб'язний пасажир-попутник виніс за нею на перон її валізу, і міс Марпл із сіткою, вилинялою шкіряною сумочкою та кількома верхніми одежинами в руках проказала звичайні в таких випадках слова подяки:

— Це дуже мило з вашого боку… Сьогодні з речами так важко — носіїв зовсім мало. Я так хвилююся, коли вирушаю в подорож.

Її слова потонули в гудінні станційного гучномовця, який голосно, але нечітко повідомив, що потяг о третій вісімнадцять прибув на першу платформу й через стільки-то хвилин вирушить далі, до станцій, назви яких було неможливо розчути.

Маркет-Кайндл була великою й безлюдною станцією. На пероні тут гуляв вітер, але ні пасажирів, ні людей із залізничного персоналу майже не було видно. Претензії станції на значущість грунтувалися на тому, що вона мала аж шість платформ і тупик, де статечно пахкав невеличкий паротяг, тягнучи за собою один вагон.

Міс Марпл, одягнена дещо вбогіше, аніж вона собі зазвичай дозволяла (і дуже рада, що досі не викинула свій старий плямистий плащ) досить розгублено розглядалася навкруги, коли до неї підійшов якийсь молодик.

— Міс Марпл? — запитав він. У його голосі прозвучали несподівано драматичні ноти, так, ніби її прізвище було першим словом його ролі в якійсь виставі аматорського театру. — Я приїхав сюди вас зустріти — зі Стоунігейтса.

Міс Марпл подивилася на нього вдячним поглядом, чарівна й, на перший погляд, цілком безпорадна стара леді, з дуже проникливими синіми очима, якщо він завдав собі клопоту це помітити. Особистість молодика зовсім не відповідала його голосу. Вона була набагато менш значущою, можна навіть сказати, зовсім незначущою. Його повіки чомусь нервово пересмикувалися.

— О, дякую вам, — сказала міс Марпл. — У мене тільки валіза.

Вона звернула увагу на те, що молодик не взяв її валізу сам. Він підкликав пальцем носія, який котив повз них свого ручного візка, навантаженого кількома ящиками.

— Заберіть цю валізу, — сказав він і додав голосом, сповненим значущості: — Для Стоунігейтса.

Носій весело відповів.

— Хвилину зачекайте. Зараз заберу.

У міс Марпл склалося враження, що її новий знайомий не був у захваті від цієї відповіді. Так, ніби в нього на очах хтось віддав перевагу якійсь халупі перед Букінгемським палацом

— Залізниці стають дедалі нестерпнішими, — зауважив він.

Ведучи міс Марпл до виходу зі станції, він сказав:

— Я Едгар Лоусон. Місіс Сероколд попросила мене зустріти вас. Я допомагаю містерові Сероколду в його роботі.

У його голосі знову прозвучав натяк, що дуже заклопотаний і дуже цінний працівник відклав надзвичайно важливі справи, поступившись

джентельменській необхідності зробити приємність дружині свого працедавця.

І знову ж таки це враження було не зовсім переконливим — воно мало присмак якоїсь театральності.

Міс Марпл замислилася, намагаючись скласти для себе якусь думку про Едгара Лоусона.

Вони вийшли зі станції, й Едгар повів стару леді туди, де стояв доволі пошарпаний старенький форд.

Він уже почав казати фразу: "Ви волієте сісти спереду, поруч зі мною, чи на задньому сидінні?", коли раптом ситуація змінилася.

Новісінький і блискучий двомісний "Ролс-Бентлі" з лагідним гурчанням заїхав на станційне подвір'я й зупинився біля форда Надзвичайно вродлива молода жінка вистрибнула з нього й підійшла до них. Той факт, що на ній були брудні вельветові штани й проста сорочка, розстібнута на шиї, лише підкреслював у якийсь дивний спосіб, що вона не тільки була вродлива, а й дорого коштувала.

— А, ти вже тут, Едгаре. Я так і знала, що не встигну випередити тебе. Бачу, ти вже зустрів міс Марпл. А я теж приїхала зустрічати її. — Вона подарувала міс Марпл сліпучу усмішку, показавши разок чудових зубів, що яскраво зблиснули на тлі засмаглого обличчя. — Я Джіна, — сказала вона, — онука Кері Луїзи. Як вам подорожувалося? Не дуже зручно й весело, чи не так? Яка гарна сітка. Мені подобаються сітки. Я візьму її, а також ваше пальто й плащ, і вам буде зручніше сісти в мою машину.

Обличчя в Едгара почервоніло. Він запротестував:

— Послухай-но, Джіно, це я приїхав зустріти міс Марпл. Так було домовлено…

І знову зблиснули зуби в широкій, лінивій усмішці.

— О, я знаю, Едгаре, але мені раптом подумалося, що буде чудово, коли і я приїду. Я заберу її з собою, а ти можеш зачекати й привезти валізи.

Вона гримнула дверцятами, зачиняючи їх за міс Марпл, перебігла на протилежний бік машини, стрибнула на сидіння водія, і вони з гурчанням швидко виїхали за межі станції.

Озирнувшись назад, міс Марпл побачила обличчя Едгара Лоусона.

— Я не думаю, моя люба, — сказала вона, — що містер Лоусон дуже задоволений.

Джіна засміялася

— Едгар — страхітливий йолоп, — сказала вона. — Завжди такий пихатий. Можна подумати, він і справді чогось вартий!

— А хіба він нічого не вартий? — запитала міс Марпл.

— Едгар? — неусвідомлена нотка жорстокості позначила зневажливий сміх Джіни. — Він псих, як він може щось означати?

— Псих?

— Вони всі психи в Стоунігейтсі, — сказала Джіна. — Я маю на увазі не Льюїса, не бабусю, не мене й не хлопців — і не міс Белвер, звісно. Але всіх інших. Іноді в мене виникає відчуття, що й сама стаю

ненормальною, живучи там. Навіть тітка Мілдред виходить на прогулянку й весь час щось бурмоче до себе — а чи пасує вдові каноніка таке витворяти?

Вони від'їхали від станції і швидко помчали по гладенькій дорозі, на якій не було нікого, крім них. Джіна скинула швидким поглядом на свою супутницю.

— Невже ви справді ходили до школи разом із бабусею? Як це дивно!

Міс Марпл чудово зрозуміла, що вона має на увазі. Молодим завжди важко уявити собі, що й старі були колись зовсім юними, з кісками на голові й воювали з десятковими дробами та англійською літературою.

— Це, мабуть, було, — с казала Джіна з благоговійним страхом у голосі і явно остерігаючись видатися нечемною, — дуже й дуже давно.

— Справді, дуже давно, — відповіла міс Марпл. — Мабуть, дивлячись на мене, ви це відчуваєте дужче, аніж тоді, коли дивитеся на свою бабусю?

Джіна кивнула головою.

— Ви справді вгадали точно. Бо коли я дивлюся на бабусю, то, знаєте, в мене виникає відчуття, ніби вона перебуває десь поза часом.

— Минуло багато часу, відколи я востаннє бачилася з нею. Цікаво, чи мені здасться, що вона дуже змінилася, чи ні.

— Вона посивіла, звісно, — сказала Джіна якимсь неуважним голосом. — І вона ходить з ціпком через свій артрит. Останнім часом він став дошкуляти їй більше. Мені здається, що… — вона урвала мову й потім запитала: — Вам доводилося бувати в Стоунігейтсі раніше?

— Ні, ніколи. Але я багато про нього чула, звичайно.

— Це моторошне місце, справді моторошне, — сказала Джіна веселим голосом. — Там повіває якимсь готичним жахом. Стів називає цей маєток найліпшою пам'яткою Доби Вікторіанських Нужників. Але, в якомусь розумінні, там цікаво. Хоча, звісно, все до божевілля серйозне, і вам доведеться постійно спотикатися через психіатрів. Вони втішаються там шалено. Як ото наставники скаутів, але в гіршому варіанті. Що ж до неповнолітніх злочинців, то ті нагадують домашніх тварин, принаймні декотрі з них. Один із них показав мені, як відкривати замки дротиною, а такий собі хлопчик із ангельським личком дав мені чимало настанов, як треба бити людей кийком по голові.

Місіс Марпл намагалася уважно обміркувати цю інформацію.

— Душогуби мені подобаються найбільше, — сказала Джіна. — Психи приваблюють значно менше. Звісно, Льюїс і доктор Мейверік думають, що всі вони психи — тобто вважають, що їхня поведінка формується під впливом пригнічених бажань, безладного домашнього життя, матерів, що втікають із дому з вояками, й такого іншого. Щодо мене, то я не можу з цим погодитися бо існують люди, яким у дитинстві жахливо жилося вдома, а проте вони залишаються цілком нормальними.

— Думаю, це надзвичайно складна проблема, — сказала міс Марпл.

Джіна засміялася, знову блиснувши своїми чудовими зубами.

— Мене це мало обходить. Схоже, деяким людям властиві поривання зробити світ кращим місцем для життя. Льюіс геть схибнувся на всьому цьому — наступного тижня він збирається їхати до Абердина, бо там в поліційному суді розглядатимуть справу хлопця, який мав уже п'ять судимостей.

— А хто він, той молодик, який зустрів мене на станції? Містер Лоусон. Він сказав, що допомагає містерові Сероколду. Він — його секретар?

— О, ні, в Едгара надто мало олії в голові, щоб бути секретарем. Він один із його пацієнтів, якщо дивитися на речі реально. Він мав звичку зупинятися в готелях, прикидатися ветеринаром або пілотом винищувача, позичати в людей гроші й вшиватися з ними. Як на мене, то він звичайний собі сучий син, не більше. Але Льюїс застосовує до всіх один підхід. Переконує їх, що вони — одна родина, доручає їм різну роботу та вдається до інших заходів, які допомогли б їм розвинути в собі почуття відповідальності. Я не виключаю, що рано чи пізно один із них повбиває всіх нас.

І Джіна весело засміялася.

Міс Марпл не стала сміятися.

Вони в'їхали у велику браму, біля якої стояв на посту воротар, виструнчений, як солдат, і рушили під'їзною алеєю, між двома рядами рододендронів. Під'їзна алея була в поганому стані, й уся територія маєтку здавалася занедбаною.

Правильно витлумачивши погляд своєї супутниці, Джіна сказала:

— Під час війни тут не залишилося жодного садівника, а згодом ніхто не потурбувався їх найняти. Тому й видовище досить жахливе.

Вони звернули на повороті алеї, і Стоунігейтс постав перед ними в усій своїй красі. Це була, як і сказала Джіна, велика будівля у стилі вікторіанськоі готики — такий собі храм, присвячений Плутократії. Філантрогія додала до неї кілька флігелів та зовнішніх прибудов, які, хоч і не надто відрізнялися за стилем, проте в цілому позбавляли будівлю будь-якої єдності чи архітектурного смислу.

— Бридка споруда, чи не так? — сказала Джіна з лагідною поблажливістю. — Я бачу бабусю, онде на терасі. Зупиню машину тут, і ви підете привітатися з нею.

Міс Марпл пішла понад терасою до своєї давньої подруги.

Здалеку тоненька й струнка постать здавалася напрочуд дівочою, незважаючи на ковіньку, на яку вона спиралася, та її повільну й, напевне, болючу для неї ходу. Було таке враження, ніби молода дівчина з перебільшеною старанністю наслідувала жінку старшого віку.

— Джейн, — сказала місіс Сероколд.

— Дорога Кері Луїзо.

Атож, це була вона, Кері Луїза. Поза всяким сумнівом, це була вона. Дивовижно не змінена, дивовижно досі молода, хоч, на відміну від сестри, вона не користувалася ані косметикою, ані штучними засобами омолодження. Волосся в неї було сиве, але воно завжди мало сріблястий відтінок, і його колір змінився мало. Її шкіра, як і колись, мала барву рожево-білої трояндової пелюстки, але тепер ця пелюстка була зім'ята. Очі й зараз дивилися невинним зоряним поглядом. Вона зберегла струнку дівочу постать, а її голова досі була схилена набік, як у пташки.

— Я звинувачую себе в тому, — сказала Кері Луїза своїм лагідним голосом, — що ми так довго не зустрічалися. Минуло багато років, відколи я тебе востаннє бачила, моя люба Джейн. Це просто чудово, що ти нарешті вирішила нас навідати.

З кінця тераси Джіна покликала:

— Повертайтеся в дім, бабусю. Стає холодно — і Джоллі буде гніватися.

Кері Луїза відповіла їй коротким сріблястим сміхом.

— Вони приділяють мені забагато уваги, — сказала вона. — Утовкмачили собі в голову, що я стара жінка.

— А ти не почуваєшся старою.

— Ні, я не почуваюся старою, Джейн. Попри всі свої хвороби та біль — а в мене їх вистачає. У душі я почуваю себе дитиною, як Джіна. А може, й усі ми так себе почуваємо. Дзеркало показує нам, які ми старі, а ми в це не віримо. Здається, лише кілька місяців тому ми були у Флоренції. Ти пам'ятаєш фройляйн Швайх та її черевики?

Дві літні жінки сміялися вдвох, згадуючи події, що сталися майже півстоліття тому.

Вони підійшли разом до бічних дверей. Там їх зустріла худорлява літня дама. Вона мала гордовито задертий ніс, була коротко підстрижена й одягнена в добре скроєний твідовий костюм великого розміру.

Вона сказала сердитим голосом.

— Це справжнє божевілля з твого боку, Кері, виходити на свіже повітря так пізно. Ти абсолютно нездатна подбати про себе. Що скаже містер Сероколд?

— Не свари мене, Джоллі, — сказала Кері Луїза прохальним тоном. Вона відрекомендувала міс Белвер своїй давній подрузі.

— Це міс Белвер, яка є для мене геть усім. Нянькою, драконом, сторожовим собакою, секретаркою, економкою і дуже відданою подругою.

Джульєта Белвер пирхнула, й кінчик її великого носа забарвився в рожевий колір, що свідчило про спалах емоцій.

— Я роблю, що можу, — сказала вона хрипким голосом. — Це божевільна родина. Тут просто неможливо організувати якийсь обміркований розпорядок дня.

— Звичайно, не можна, моя люба Джоллі. Мене дивує, навіщо ти знову й знову намагаєшся це зробити. Де ти маєш намір оселити міс Марпл?

— У Блакитній кімнаті. Відвести її туди? — запитала міс Белвер.

— Атож, будь ласка, Джоллі. А потім приведи її на чай. Гадаю, сьогодні ми влаштуємо його в бібліотеці.

У Блакитній кімнаті висіли важкі штори з вицвілої синьої парчі, яким, на думку міс Марпл, було близько півсотні років. Меблі були з червоного дерева, великі й міцні, широке ліжко на чотирьох стовпцях завішене запоною, теж було з червоного дерева. Міс Белвер відчинила двері до суміжної ванної кімнати. Вона була напрочуд модерна, пофарбована в колір орхідей і блискуча від хрому.

Міс Белвер похмуро зауважила:

— Джон Рестарік звелів обладнати в домі десять ванних кімнат, коли одружився з Кері. Сантехніка — єдине з того, що тут коли-небудь оновлювалося. Він і слухати не хотів, щоб змінити тут щось іще — казав, цей будинок є досконалою пам'яткою свого історичного періоду. Ви були з ним знайомі?

— Ні, я ніколи з ним не зустрічалася. Місіс Сероколд і я бачилися дуже рідко, хоч наше листування й не уривалося.

— То був приємний чоловік. Хоч я не назвала б його порядним! Завершений сучий син. Але дуже милий у спілкуванні, з чарівними манерами. Жінки страшенно його любили. Це й привело його до згуби в кінцевому підсумку. Він зовсім не підходив Кері.

І додала, знову переходячи до практичних справ:

— Покоївка розпакує ваші речі. Хочете вмитися перед чаєм?

Отримавши ствердну відповідь, вона сказала, що чекатиме на міс Марпл нагорі, біля сходів.

Міс Марпл увійшла до ванної кімнати, помила руки й витерла їх, трохи хвилюючись, дуже гарним рушником кольору орхідей. Потім скинула капелюшок і поправила зачіску, ретельно уклавши своє сиве волосся.

Відчинивши двері, вона побачила, що міс Белвер чекає на неї. Вони спустилися широкими напівтемними сходами, перейшли через велику залу, де панувала сутінь, і увійшли до кімнати, де ряди книжкових полиць досягали стелі, а з великого вікна відкривався вид на штучне озеро.

Кері Луїза стояла біля вікна, й міс Марпл підійшла до неї.

— Який у вас грандіозний дім, — сказала міс Марпл. — Я почуваю себе так, ніби заблукала в ньому.

— Так, мені знайоме це відчуття. У ньому є щось безглузде. Його збудував один багатий металург чи хтось такий. Але він збанкрутував незабаром по тому. Та воно й не дивно. Тут було чотирнадцять віталень, і всі грандіозного розміру. Я ніколи не могла зрозуміти, чого прагнуть люди, яким хочеться мати більш як одну вітальню. А скільки тут величезних спалень, скільки непотрібного простору! Моя спальня така

велика, що мені доводиться дуже довго йти від ліжка до свого туалетного столика. І всі ці важкі штори темно-багряного кольору!

— А ти не намагалася все це більш-менш оновити, зробити тут якийсь бодай косметичний ремонт?

На обличчі Кері Луїзи з'явився вираз легкого подиву.

— Ні. Загалом тут усе залишилося майже таким самим, яким воно було, коли я мешкала тут з Еріком. Стіни, безперечно, фарбували але їх завжди фарбують в один колір. Але ж усе це мало важить, хіба не так? Тобто мені було б шкода викинути купу грошей на такі речі, коли можна витратити їх зі значно більшою користю.

— То в будинку взагалі нічого не змінювали?

— О, ні, змінювали — і змінювали чимало. Ми залишили недоторканим лише такий собі ніби блок у самій середині будинку — Велику Залу й кімнати, які прилягають до неї обабіч. Вони найкращі, й Джонні — мій другий чоловік — ставився до них із ліричною любов'ю, він казав, що їх ніколи не треба чіпати чи вносити в них якісь зміни — адже він був митець, дизайнер і добре розумівся на таких речах. Але східне та західне крило цілком перебудовані. Усі кімнати розгородили, бо нам були потрібні робочі кабінети та спальні для вчительського персоналу й таке інше Хлопці живуть у будинку Коледжу — звідси його добре видно.

Міс Марпл подивилася туди, де великі будівлі з червоної цегли виднілися крізь шеренгу дерев, які затуляли їх своїм листям. Потім її погляд упав на щось набагато ближче, і вона лагідно всміхнулася.

— Яка мила дівчина твоя Джіна, — сказала вона.

Обличчя Кері Луїзи освітилося.

— Джіна й справді чудова, — лагідно погодилася вона. — Я така рада, шо вона знову сюди повернулася. Я послала її до Америки, коли почалася війна — до Рут. Рут тобі розповідала про неї?

— Ні. Лише згадала її ім'я.

Кері Луїза зітхнула.

— Бідолашна Рут! Вона була дуже засмучена одруженням Джіни. Але я не раз казала їй і повторювала, що не звинувачую її анітрохи. Рут ніяк не хоче зрозуміти, як розумію я, що колишні бар'єри та класові упередження відійшли в минуле — або, принаймні, відходять.

Джіна служила в армії під час війни — й там зустріла того молодика. Він був моряком і мав великі воєнні заслуги Через тиждень після знайомства вони побралися. Це було зроблено надто швидко, звичайно, вони не залишили собі часу, щоб з'ясувати, чи справді підходять одне одному — але сьогодні так воно все й робиться. Молоді люди належать до свого покоління. Ми можемо вважати, що вони часто бувають нерозважливими у вчинках. Однак змушені погоджуватися з їхніми рішеннями. Хоч Рут була жахливо засмучена.

— Вона вважала, що той молодик — не пара для Джіни?

— Вона знову й знову повторювала, що ми нічого про нього не знаємо. Він походив із Середнього Заходу й не мав грошей — і, звичайно ж, не мав професії. Проте справу було зроблено. Я дуже зраділа, коли Джіна прийняла моє запрошення приїхати сюди разом зі своїм чоловіком. Тут у нас багато чого відбувається, є робота на всякий смак, а якби Волтер захотів спеціалізуватися на медицині або здобути якийсь науковий ступінь, він міг би це зробити в нашій країні. Зрештою, тут дім Джіни. Я була просто в захваті, коли вона повернулася, бо так приємно мати в домі когось такого юного, жвавого й веселого.

Міс Марпл кивнула головою і знову виглянула у вікно, дивлячись на двох молодих людей, які стояли біля озера.

— Вони дуже зродливі, обоє, — сказала вона. — Мене зовсім не дивує, що Джіна закохалася в нього!

— Але ж… то не Воллі. — зненацька в голосі місіс Сероколд прозвучали нотки збентеження чи стриманості. — То Стів — молодший із двох хлопців Джонні Рестаріка. Коли Джонні… коли він покинув мене, він не мав куди послати хлопців на вакації, тож я завжди запрошувала їх сюди. Вони вважають, що тут їхній дім. А Стів тепер постійно живе з нами. Він керує драматичним гуртком. Ми тут маємо театр, щоб ти знала, і ставимо спектаклі, намагаючись розвивати в наших вихованцях потяг до мистецтва. Льюїс каже, що дитячу злочинність великою мірою спричиняє екзгібіціонізм, більшості з цих хлопців доводилося жити надто спотвореним і нещасним домашнім життям, тому крадіжки та збройні пограбування допомагають їм почуватися героями. Ми заохочуємо їх писати власні п'єси і грати в них, вигадувати та розмальовувати свої власні декорації. Стів керує театром. Він вкладає в цю справу багато фантазії й ентузіазму. Можна тільки дивом дивуватися, скільки життя вносить він у неї.

— Розумію, — повільно промовила міс Марпл.

Її далекий зір був у вельми доброму стані (про це, на своє лихо, дуже добре знали багато з її сусідів у селі Сент-Мері-Мід), і вона дуже зиразно бачила смагляве вродливе обличчя Стівена Рестаріка, який стояв біля Джіни, дивлячись на неї і щось схвильовано їй розповідаючи. Обличчя Джіни вона не могла бачити, бо дівчина стояла до них спиною, але вона не мала жодного сумніву щодо значення того виразу, який помітила на обличчі Стівена Рестаріка.

— Це мене не стосується, — сказала міс Марпл, — але, гадаю, ти розумієш, Кері Луїзо, що він закоханий у неї.

— О, ні! — заперечила Кері Луїза зі стурбованим виразом. — О, ні, сподіваюся, що ні.

— Ти завжди витала у хмарах, Кері Луїзо. Тут я не маю найменшого сумніву.

## РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

### I

Перш ніж місіс Сероколд устигла відповісти міс Марпл, увійшов її чоловік із кількома розпечатаними листами в руці.

Льюїс Сероколд був низенький, не особливо прикметний на вигляд, але в ньому відчувалася особистість, яка відразу виокремлювала його із загалу. Рут одного разу сказала про нього, що він більше схожий на динамомашину, аніж на людське створіння. Він зазвичай зосереджував свою увагу на тому, що безпосередньо його приваблювало, і не звертав найменшої уваги ані на предмети, ані на людей, які його оточували.

— У нас велика прикрість, моя люба, — сказав він. — Я маю на увазі того хлопця, Джекі Флінта. Він знову взявся за своє. А я сподівався, що відтепер він виправиться, якщо йому дати шанс. Він здавався таким щирим, коли давав мені цю обіцянку. Ти ж бо знаєш, ми з'ясували, що його завжди цікавили залізниці — і ми з Мейверіком подумали, що якби йому знайти роботу на залізниці, то він би задовольнився і став поводитися порядно. Але він, на жаль, не змінився. Дрібні крадіжки в багажному відділенні. Він краде навіть не ті речі, які йому потрібні чи які міг би продати. Це свідчить, що його проблеми лежать у сфері психології. Ми не змогли проникнути в корінь зла. Але я від своїх зусиль не відмовлюся.

— Це Льюїс, а це — моя давня подруга Джейн Марпл.

— О, я щиро радий познайомитися з вами — неуважно кинув містер Сероколд. — Дуже радий… вони судитимуть його, звичайно. А він добрий хлопець, небагато олії в голові, але хлопець справді добрий. Страшно подумати, у якій родині він виховувався. Я…

І несподівано динамомашина переключилася на гостю.

— Повірте, міс Марпл, я просто в захваті, що ви приїхали погостювати в нас бодай короткий час. Для Керолайн буде великою приємністю мати поруч себе давню подругу, з якою вона зможе обмінюватися спогадами, їй тут часто буває не дуже весело — так багато смутку в історіях цих бідолашних дітей. Ми сподіваємося, ви побудете в нас довго.

Міс Марпл відчула магнетизм цього чоловіка і зрозуміла, як сильно він притягував до себе її подругу. Вона ні на мить не засумнівалася в тому, що Льюїс — чоловік, для якого справи завжди дорожчі, ніж люди. Це дратує деяких жінок, але не таких, як Кері Луїза.

Льюїс Сероколд розгорнув іншого листа.

— Хай там як, а ми маємо й деякі добрі новини. Цей лист надійшов із Вілтширу, з Сомерсет-банку. Юний Моріс працює напрочуд добре. Вони дуже задоволені ним і наступного місяця мають намір підвищити його по службі. Я завжди знав, що йому потрібне почуття відповідальності, а також розуміння того, як треба обходитися з грішми і що вони означають.

Він обернувся до міс Марпл.

— Половина цих хлопців не знають що таке гроші. Вони ототожнюють їх зі змогою ходити в кіно чи на виставку собак або купувати сигарети, їм подобаються також цифри, і вони полюбляють жонглювати ними. Але я кажу, треба тицьнути їх носом у саму суть цієї

матерії, навчити їх бухгалтерської справи, навчити правильно поводитися з цифрами — показати їм усю внутрішню романтику грошей, так би мовити. Спочатку навчіть їх майстерності, а потім привчіть до відповідальності — до відповідальності офіційної. Своїх найбільших успіхів ми досягли на цьому шляху — лише двоє хлопців із тридцяти вісьмох не виправдали наших надій. Одного навіть призначили головним касиром в аптекарській фірмі — надзвичайно відповідальна посада…

Він урвав свою мову, щоб сказати дружині:

— Чай уже подано, моя люба.

— Я хотіла, щоб його принесли сюди. Дала таке розпорядження Джоллі.

— Ні, його подали в Залу. Інші вже там.

— Я думала, усі вони кудись розбіглися.

Кері Луїза взяла міс Марпл під руку й вони рушили до Великої Зали. Чай здавався чимось невідповідним цьому середовищу. Чайні речі та прибори безладно нагромаджувалися на таці — дешеві білі філіжанки вперемішку із рештками колишніх чайних сервізів Рокінгема й Спода. Там були також буханець хліба, дві банки джему й кілька дешевих і не дуже свіжих на вигляд тістечок.

Опасиста жінка середніх років із сивим волоссям сиділа за чайним столом, й місіс Сероколд промовила:

— Це Мілдред, Джейн. Моя дочка Мілдред. Ти її бачила лише тоді, коли вона була малою дівчинкою.

Мілдред Стріт була особою, що перебувала в цілковитій гармонії з будинком, таким, яким щойно його побачила міс Марпл. Вона мала

вигляд жінки успішної і статечної. Коли їй добігало до сорока, вона одружилася з каноніком англіканської церкви й нині була вдовою.

Вона здавалася саме такою, якою має бути вдова каноніка, дамою респектабельною й тупуватою. Як жінка, вона була негарна, з широким безвиразним обличчям і тупим поглядом. Міс Марпл пригадала, що й малою дівчинкою вона була дуже негарна.

— А це Воллі Хад — чоловік Джіни.

Воллі був великим молодиком із зачесаним назад чубом і похмурим виразом обличчя. Він незграбно вклонився, продовжуючи жувати тістечко, яке запхав у рот.

Незабаром прийшла Джіна зі Стівеном Рестаріком. Обоє були дуже збуджені.

— Джіна подала мені чудову думку про те, як обладнати заднє тло декорацій, — сказав Стівен — Ти знаєш, Джіно, в тебе справжній талант до театрального дизайну.

Джіна засміялася і здавалася задоволеною. Увійшов Едгар Лоусон і сів біля Льюїса Сероколда. Коли Джіна звернулася до нього з якимсь запитанням, той удав, ніби нічого не почув.

Міс Марпл усе це видалося дещо дивним, і після чаю вона була рада повернутися у свою кімнату й лягти відпочити.

На вечерю прийшло ще кілька людей. Молодий доктор Мейверік, який був чи то психіатром, чи то психологом — міс Марпл мала дуже приблизне уявлення про те, яка між ними різниця, — його мова була густо насичена професійними жаргонними словами та фразами і практично незрозуміла для неї. Прийшли також двійко молодиків в окулярах, що обіймали якісь посади в царині вчителювання, і такий собі

містер Баумгартен, фахівець із гігієни праці, а ще троє надзвичайно сором'язливих юнаків, яким випала черга бути "гостями" в домі. Один із них, світлочубий хлопець із синіми очима, був, як пошепки повідомила їй Джіна, експертом у галузі застосування "кийка".

Вечеря не здалася міс Марпл особливо апетитною. Вона була байдуже приготовлена й недбало подана. Присутні повдягалися хто як. Міс Белвер була в чорній сукні з високим коміром, Мілдред Стріт — у вечірній сукні та вовняному кардигані[4], накинутому поверх неї. Кері Луїза — у короікій сукні із сірої вовни, Джіна була неймовірно гарна у своєму костюмі, скроєному на зразок селянського вбрання. Воллі не перевдягався, Стівен Рестарік теж, Едгар Лоусон мав на собі охайний синій костюм. На Льюїсі Серохолді був конвенційний піджак, який рекомендують одягати на вечерю. Він їв дуже мало і, здавалося, майже не помічав, що було на його тарілці.

Після вечері Льюїс Сероколд та доктор Мейверік пішли до кабінету останнього. Фахівець із гігієни праці та вчителі теж розбрелися по своїх лігвах. Троє "пацієнтів" повернулися до Коледжу. Джіна й Стівен пішли до театру обговорювати пропозицію Джіни щодо облаштування декорацій. Мілдред заходилася плести якусь невідому одежину, а міс Белвер — церувати шкарпетки. Воллі сидів на стільці, злегка відхилившись назад, і дивився попереду себе. Кері Луїза та міс Марпл розмовляли про давні дні. Розмова здавалася якоюсь нереальною.

Один Едгар Лоусон, здавалося, не міг знайти для себе якоїсь ніші. Він сів, але відразу ж неспокійно підхопився на ноги.

— Я думаю, чи не слід мені піти до містера Сероколда, — сказав він досить голосно. — Я можу йому знадобитися.

Кері Луїза промовила лагідним голосом:

— О, я так не думаю. Він мав намір обговорити сьогодні ввечері одне чи два питання з доктором Мейверіком.

— Тоді, безперечно, я туди не піду. Я не маю найменшого бажання перебувати там, де не потрібен. Я й так уже згаяв сьогодні час, поїхавши на станцію і не знаючи, що місіс Хад сама вирішила туди поїхати.

— Вона повинна була сказати про це вам — промовила Кері Луїза. — Гадаю, вона вирішила поїхати туди в останню хвилину.

— А ви усвідомлюєте, місіс Сероколд, що вона виставила мене в ролі цілковитого дурня. Цілковитого дурня!

— Ні, ні, — сказала Кері Луїза, усміхаючись. — Ви не повинні так думати.

— Я знаю, що тут непотрібний і небажаний… Я чудово це розумію. Якби обставини були іншими, якби я мав своє власне місце в житті, усе було б зовсім по-іншому. Цілком по-іншому. Але я не винен у тому, що не маю власного місця в житті.

— Заспокойтеся, Едгаре, — сказала Кері Луїза. — Не накручуйте себе через дурниці. Джейн дуже вдячна вам за те, що ви зустріли її. Джіна схильна до таких несподіваних імпульсів — вона не хотіла образити вас.

— Ні, вона хотіла. Вона зробила це зумисне — щоб принизити мене.

— О, Едгаре…

— Ви не знаєте навіть половини з того, що діється, місіс Сероколд. А зараз мені залишається тільки сказати вам "на добраніч".

І Едгар вийшов, гримнувши за собою дверима.

Міс Белвер пирхнула:

— Жахливі манери.

— Він такий вразливий, — неуважно промовила Кері Луїза.

Мілдред Стріт клацнула своїми плетільними дротиками й гостро кинула:

— Надзвичайно бридкий молодик. Ти не повинна терпіти таку його поведінку, мамо.

— Льюїс каже, що він не може по-іншому.

Мілдред роздратовано заперечила:

— Кожен може не поводитися брутально. Звісно, я не виправдовую й поведінку Джіни. Вона така легковажна в усьому, за що береться. Від неї один тільки клопіт. Одного дня вона заохочує молодика, а наступного ображає його. Хіба це може привести до чогось доброго?

Воллі Хад уперше подав голос того вечора. Він сказав:

— Цей хлопець — псих. Тут нічого більше не скажеш. Псих!

II

Уночі у своїй спальні міс Марпл спробувала відновити в пам'яті схему Стоунігейтса, але вона була ще надто туманною. Тут були різні підводні течії — але чи можна було пояснити ними тривогу Рут Вен Райдок, цього поки що не можна було сказати. Міс Марпл не здалося, щоб Кері Луїза

переймалася бодай трохи тим, що діялося навколо неї. Стівен був закоханий у Джіну, Джіна, можливо, була в нього закохана, а може, й ні. Волтер Хад вочевидь не дуже втішався своїм перебуванням тут. Це були інциденти, які могли траплятися й траплялися де завгодно й коли завгодно. На жаль, нічого надзвичайного чи виняткового в них не було. Вони зазвичай закінчувалися розлученням через суд, і кожен був сповнений надії почати нове життя, і створювалися нові клубки суперечностей, виникали нові конфлікти. Мілдред Стріт, поза всяким сумнівом, ревниво ставилася до Джіни й не любила її. Усе це, думала міс Марпл, було дуже природним.

Вона обміркувала й ті відомості, які надала їй Рут Вен Райдок. Розчарування Кері Луїзи, коли їй ніяк не вдавалося народити дитину — удочеріння малої Піпи — а потім відкриття, що дитина в неї все ж таки може народитися.

— Так нерідко буває, — колись сказав міс Марпл її лікар. — Напруга послаблюється, й тоді природа дістає змогу зробити свою роботу.

Він додав, що це зазвичай погано відображається на всиновленій дитині.

Але в цьому випадку сталося якраз навпаки. І Гульбрандсен, і його дружина палко любили маленьку Піпу. Любов до неї надто міцно вкоренилася в їхніх серцях, щоб її можна було усунути так легко. Гульбрандсен уже був батьком, і батьківство не було для нього чимось новим. Материнська туга Кері Луїзи була заспокоєна Піпою. Вагітність принесла їй багато незручностей, а пологи були важкими й тривалими. Цілком можливо, що Кері Луїза, яка була завжди байдужою до реальності, не дуже зраділа, коли вперше зіткнулася з нею впритул.

Далі дві малі дівчинки росли разом, одна з них вродлива й розумна, друга — негарна й тупа. Що теж, як подумала міс Марпл, було цілком природним. Бо коли люди хочуть удочерити дівчинку-немовля, вони

вибирають таку, яка була б гарненькою. І хоч Мілдред могло б пощастити, і вона виросла б схожою на Мартінів, які народили вродливу Рут і граційну Кері Луїзу, проте природа зробила так, щоб вона вдалася в Гульбрандсенів, які були великими, флегматичними й безнадійно негарними.

До того ж, Кері Луїза прагнула, щоб усиновлена дитина ніколи не відчула свого становища, й у своєму прагненні домогтися цього вона була надміру поблажливою до Піпи й іноді досить-таки несправедливою до Мілдред.

Піпа одружилася й поїхала до Італії, і на якийсь час Мілдред залишилася єдиною донькою в родині. Але потім Піпа померла, й Кері Луїза привезла дитину Піпи назад до Стоунігейтса, й Мілдред знову була відсунута вбік. Потім Кері Луїза одружилася вдруге й у домі з'явилися сини Рестаріка. У 1934 році Мілдред вийшла заміж за каноніка Стріта, вченого антиквара, на п'ятнадцять років старшого за себе, й поїхала жити на південь Англії, Схоже, вона була тоді щаслива — але насправді про це нічого не було відомо. Вони не мали дітей. А тепер вона знову тут, повернулася в той дім, у якому виросла. І знову ж таки, подумала міс Марпл, не почуває себе особливо щасливою в ньому.

Джіна, Стівен, Воллі, Мілдред, міс Белвер, яка любила порядок у домі й була нездатна його запровадити. Льюїс Сероколд, який, поза всяким сумнівом, був щасливий, щасливий блаженно й від усього серця; ідеаліст, спроможний перетворити свої ідеали на практичну діяльність. У жодному з цих персонажів міс Марпл не знайшла того, що вона сподівалася знайти, повіривши словам Рут. Кері Луїза здавалася безтурботною і впевненою в собі, далекою від усього попри те, що перебувала в самому центрі виру — зрештою, вона була такою впродовж усього свого життя. Де ж тоді в цій атмосфері Рут відчула подих небезпеки?.. Чи відчуває цей подих і вона, Джейн Марпл?

А що можна сказати про персонажів, які перебувають скраєчку цього виру — про фахівців із гігієни праці, вчителів, щирих і сумирних

молодиків, упевненого в собі молодого доктора Мейверіка, трьох рожевощоких неповнолітніх злочинців із невинними очима, Едгара Лоусона…

І тут, перед тим як вона заснула, думки міс Марпл зупинилися й уявно закружляли навколо постаті Едгара Лоусона. Едгар Лоусон нагадував їй когось або щось. З Едгаром Лоусоном було щось трохи не так, а можливо, й більше, ніж трохи. Едгар Лоусон почувався тут зайвим — це були його точні слова, чи не так? Але ж його непристосованість аж ніяк не могла загрожувати Кері Луїзі, ніяк не могла.

Подумки міс Марпл похитала головою.

Її непокоїло щось зовсім інше.

## РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

### І

Делікатно уникнувши спілкування з господинею дому наступного ранку міс Марпл вийшла в сад. Стан, у якому він перебував, засмутив її. Колись це був надзвичайно амбітний проект. Кущі рододендронів, гладенькі схили моріжків, безліч квіткових бордюрів, підстрижені живоплоти навколо симетричного розарію. Тепер усе це було вкрай занедбане, моріжки підстрижені нерівно, бордюри заросли бур'янами, і квітам було дуже важко пробиватися крізь них, доріжки вкриті мохом і геть занедбані. Кухонний сад, оточений червоним цегляним муром, навпаки, був у чудовому стані й добре доглянутий. Причина, мабуть, у тому, що від саду була практична користь. Крім того, велику частину території, де раніше були моріжки та квітники, тепер від них відгородили й перетворили на тенісні корти та лужок для гри в кулі.

Роздивляючись один із квіткових бордюрів, міс Марпл роздратовано клацнула язиком і висмикнула звідти розквітле стебло жовтозілля.

Коли вона стояла з цією бур'яниною в руці, в поле її зору потрапив Едгар Лоусон. Побачивши міс Марпл, він зупинився й завагався. Але міс Марпл не мала наміру дозволити йому втекти. Вона голосно погукала його. Коли хлопець підійшов, вона запитала в нього, чи знає він, де тут зберігаються садові інструменти.

Едгар туманно відповів, що десь тут є садівник, і він мусить знати.

— Мені прикро бачити, в якому занедбаному стані перебувають ці бордюри, — схвильовано проказала міс Марпл. — Я дуже люблю сад.

Та оскільки в її наміри не входило просити Едгара, щоб він знайшов для неї необхідні знаряддя праці, то вона швидко повела мову далі:

— Це єдина робота, яку може знайти собі стара й ні на що не придатна жінка. Але я не хочу, щоб ви клопотали собі голову проблемами саду, містере Лоусон. Ви маєте так багато справжньої й важливої роботи. Адже ви перебуваєте тут на дуже відповідальній посаді, допомагаючи містерові Сероколду. Мабуть, ця робота здається вам дуже цікавою.

Він швидко і майже радісно відповів:

— Так… Так. Вона дуже цікава.

— І певно, ваша допомога надзвичайно важлива для містера Сероколда.

Його обличчя спохмурніло.

— Я не знаю. Я не можу бути певен. За цим усім стоїть…

Він урвав свою мову. Міс Марпл дивилася на нього замисленим поглядом. Патетично настроєний молодик невеличкого зросту в акуратному темному костюмі. Молодик, на якого більшість людей не стануть дивитися вдруте, а якщо й подивляться, то відразу ж про нього забудуть.

Поблизу була садова лава, міс Марпл підійшла до неї й сіла. Насуплений Едгар стояв перед нею.

— Я переконана, — сказала міс Марпл із твердою впевненістю, — що містер Сероколд дуже й дуже на вас покладається.

— Я не знаю, — сказав Едгар. — Справді не знаю, — він спохмурнів і, мабуть, сам того не усвідомлюючи, опустився на лаву поруч неї. — Я в дуже скрутному становищі.

— Що ви кажете? — здивувалася міс Марпл.

Едгар сидів, дивлячись кудись у простір, прямо перед собою.

— Про це ніхто не повинен знати, — несподівако сказав він.

— Звичайно, — погодилася міс Марпл.

— Якби я мав право…

— Так?

— Я міг би сказати вам… Ви нікому про це не розкажете, я можу бути певен?

— Цілком.

Але вона помітила, що він не став чекати її запевнень.

— Мій батько… Нині мій батько перебуває на дуже високій посаді.

Тепер не було потреби казати нічого. Їй залишалося тільки слухати.

— Ніхто нічого не знає, крім містера Сероколда. Розумієте, якби все стало відомо, репутація мого батька могла б постраждати. — Він обернувся до неї і всміхнувся. То була сумна і сповнена почуття власної гідності усмішка. — Річ у тому, що я син Вінстона Черчілля.

— Он як, — сказала міс Марпл. — Розумію.

І вона все зрозуміла. Їй згадалася одна дуже сумна історія з життя її рідного села Сент-Мері-Мід — і те, чим вона закінчилася.

Едгар Лоусон провадив далі, і те, що він казав, було схоже на добре відрепетируваний монолог із якоїсь театральної вистави:

— Тут ішлося про дуже серйозні причини. Моя мати не була вільною. Її чоловік бур у психіатричній лікарні, й вона не могла взяти розлучення, тож про одруження не могло бути й мови. Я не звинувачую їх. Принаймні я так думаю… Він завжди робив усе, що міг. Потайки, звісно. І з цього виникли всі проблеми. Він має ворогів — і вони діють також проти мене. Вони спромоглися розлучити нас. Вони стежать за мною. І завдають мені багато шкоди.

Міс Марпл похитала головою.

— Бідолашний, — сказала вона.

— Я навчався в Лондоні, щоб стати лікарем. Вони перешкодили мені скласти іспити — змінили мої відповіді. Вони хотіли, щоб я провалився.

Вони переслідували мене, коли я виходив на вулицю. Розповідали всілякі небилиці про мене хазяйці моєї квартири. Я ніде не можу від них сховатися.

— О, ви ж не можете знати напевне, що вони стежать за вами, — спробувала втішити його міс Марпл.

— Повірте мені, я знаю. О, вони дуже лукаві й хитрі. Мені ніколи не щастило помітити їх або довідатися, хто вони такі. Але я все з'ясую… Містер Сероколд забрав мене з Лондона і привіз сюди. Він був добрий до мене — дуже добрий. Але навіть тут, щоб ви знали, я не перебуваю в безпеці. Вони також тут. Вони змовляються проти мене. Намовляють інших ненавидіти мене. Містер Сероколд каже, що це не так, але містер Сероколд нічого не знає. А іноді мені навіть здавалося…

Несподівано він замовк. І підвівся на ноги.

— Це велика таємниця — сказав він. — Ви все розумієте, чи не так? Та коли ви побачите, що хтось ітиме за мною — тобто шпигуватиме за мною — прошу, щоб ви мене повідомили, хто це був!

Він пішов собі — акуратний, патетичний, незначущий. Міс Марпл проводжала його поглядом і думала…

Несподівано пролунав голос.

— Божевілля, — сказав він. — Яке божевілля!

Волтер Хад стояв поруч неї. Його руки були глибоко запхані в кишені, і він дивився похмурим поглядом навздогін Едгарові що віддалявся від них.

— Що за гадючник ми тут маємо? — сказав він. — Усі вони психи, ідіоти й психи.

Міс Марпл не сказала нічого, і Волтер заговорив далі:

— Отой Едгар — яким зін вам здається? Каже, його справжній батько — лорд Монтгомері. Щось не віриться. Він не схожий на Монті. На того Монті, про якого я стільки чув.

— Ні, — сказала міс Марпл. — У це важко повірити.

— А Джіні він розповів зовсім інше — якусь нісенітницю про те, що він насправді спадкоємець російського престолу — назвав себе сином якогось великого князя чи когось такого. Нехай йому біс, невже цей йолоп не знає, хто його справжній батько?

— Мабуть, не знає, — сказала міс Марпл. — Либонь, його проблема саме у цьому.

Волтер сів поруч неї, досить м'яко опустивши своє тіло на лаву. Він повторив своє попереднє твердження:

— Усі вони тут психи, ідіоти й психи.

— Вам не подобається жити в Стоунігейтсі?

Молодик спохмурнів.

— Я просто нічого тут не розумію — не розумію анічогісінько! От хоч би цей маєток і люди, які в ньому мешкають. Вони багаті. Їм не потрібні гроші — вони їх мають. А подивіться, як вони живуть. Розбита старовинна порцеляна й усякі дешеві дрібнички — в них усе перемішано. Немає пристойної прислуги, яку годиться мати людям вищого класу, — лиш випадково найняті люди. Гобелени, портьєри та накривки на стільці — усе з атласу, парчі й такого іншого — розпадаються на клапті! Великі срібні самовари та інше начиння пожовкли й потьмяніли бо їх ніхто не чистить. Місіс Сероколд до всього

байдужісінько. Ви бачили, в якій сукні була вона вчора ввечері? Зацерована під пахвами, майже зношена — а вона ж могла б піти до крамниці й замовити собі там якнайліпший одяг. На Бонд-стріт[5] або десь-інде. Гроші? Та вони купаються в грошах.

Він замовк і протягом якогось часу сидів, міркуючи.

— Я вважаю, що куди ліпше бути бідним. У цьому немає нічого поганого. Якщо ти молодий, сильний і готовий працювати. Я ніколи не мав багато грошей, але я був сповнений рішучості досягни всього, чого хотів. Я мав намір відкрити гараж. Уже відклав на це трохи грошей. Я розповів Джіні про свої наміри. Вона вислухала мене й, здавалося, зрозуміла. Я дуже мало про неї знав. Коли дівчата вдягають військову форму, усі вони здаються однаковими. Я хочу сказати, що коли ти дивишся на них, то не знаєш, котра має гроші, а котра — ні. Мабуть, я відчував, що вона стоїть вище від мене, адже має освіту й усе таке. Але це, здавалося, не мало ваги. Ми закохалися одне в одного. Ми одружилися. Я наскладав був трохи грошей, а Джіна сказала мені, що й вона трохи має Я збирався відкрити бензоколонку, коли повернемося додому, і Джіна мене в цьому підтримала, сказала мені, що це добра думка. Ми були тоді як двоє божевільних дітей — шалено закохані одне в одного. Потім її пихата тітка зчинила скандал… І Джіна захотіла приїхати до Англії, щоб побачитися з бабусею. Я не побачив у цьому нічого поганого. Тут її дім, а мені теж було цікаво побачити Англію. Я дуже багато про неї чув. Тож ми й приїхали. Лише провідати бабусю — так я думав.

Його похмурий погляд став гірким і сердитим.

— Але все склалося зовсім не так. Ми заплуталися в цьому божевільному бізнесі. Чому б вам не залишитися, не влаштувати собі дім тут — так вони мені сказали. Роботи для мене тут вистачить. Роботи! Я не вважаю роботою годувати цукерками малолітніх бандитів і заохочувати їх грати в дитячі ігри — який сенс у всьому цьому? Тут можна було б жити чудовим життям — справді чудовим. Чому люди, в

яких багато грошей, не розуміють свого щастя? Невже до них не доходить що більшість людей у світі не мають таких розкішних маєтків, а вони мають це? Чи ж не божевілля викинути геть своє щастя, коли ти його маєш? Я готовий працювати, якщо повинен працювати. Але я хочу працювати так, як мені до вподоби, і хочу забратися звідси геть. Тут я маю таке відчуття, ніби я заплутався в павутині. А Джіна — я не годен її зрозуміти. Вона вже не та дівчина, з якою я одружився у Штатах. Я не можу — чорт забирай! — я тепер не можу навіть говорити з нею. О, прокляття!

Міс Марпл лагідно сказала:

— Я розумію ваш погляд на життя.

Воллі скинув на неї швидким поглядом.

— Ви єдина людина, перед якою я вперше наважився розтулити рот. Більшість часу він у мене стулений, як мушля молюска. Не знаю, що я побачив у вас такого — ви англійка, справжня англійка, сумніву тут не може бути, — але в якийсь клятий спосіб ви здалися мені схожою на мою тітку Бетсі, там, в Америці.

— Мені приємно це чути.

— Вона була дуже розумна жінка, — провадив Воллі замислено, — така тендітна, що, здавалося, її дуже легко переламати надвоє, але вперта й надзвичайно рішуча — атож, повірте мені, вона була дуже й дуже рішуча.

Він підвівся з лави.

— Пробачте, що я заговорив із вами на такі теми, — сказав він. Уперше міс Марпл побачила, що він усміхається. То була дуже приязна усмішка, й Воллі Хад несподівано перетворився з незграбного похмурого

хлопця на вродливого й привабливого молодика. — Думаю, мені треба було скинути тягар із душі. Але мені прикро, що для цього я обрав вас.

— Не дорікайте собі, любий хлопче, — сказала міс Марпл. — Я маю схожого на вас небожа — хоч він, звичайно, набагато старший, ніж ви.

Її думки на мить закружляли навколо сучасного письменника Реймонда Веста з його витонченим мудрованим світоглядом. Більшого контрасту, який існував між ним і Волтером Хадом, годі було собі уявити.

— До вас прямує інша компанія, — сказав Волтер Хад. — Ця дама мене не любить. Тому я втікаю звідси. До побачення, мем. Дякую за розмову.

Він пішов гегь, і міс Марпл побачила, що до неї йде, перетинаючи моріжок, Мілдред Стріт.

II

— Бачу, ви стали жертвою того жахливого молодика, — сказала місіс Стріт, важко відсапуючись, коли сідала на лаву. — Яка це трагедія!

— Трагедія?

— Одруження Джіни. Не треба було відправляти її в Америку. Я казала матері в той час, що то був дуже нерозумний крок. Зрештою, ми жили в спокійному районі. Повітряних нальотів тут майже не було Я дуже не люблю, коли люди влаштовують таку паніку, боючись за свої родини, — а часто й за себе самих.

— Тоді, мабуть, нелегко було вирішити, як краще вчинити, — замислено проказала міс Марпл. — Коли йшлося про дітей, я хочу

сказати. Адже існувала реальна небезпека вторгнення й перспектива виховувати їх в умовах німецького режиму — як і небезпека бомбувань.

— Усе це нісенітниця, — сказала місіс Стріт. — Я ніколи не мала найменшого сумніву в тому, що ми переможемо. Але мати завжди поводилася вкрай нерозважливо, коли йшлося про Джіну. До цієї дитини ставилися надто поблажливо й цим украй її зіпсували. Насамперед не було ніякої потреби привозити її сюди з Італії.

— Її батько не заперечував, якщо я правильно розумію?

— О, Сан Северіано! Ви ж знаєте, які вони, італійці. Для них немає нічого важливого, крім грошей. Він одружився з Піпою заради її грошей, звичайно ж.

— Хіба? Мені завжди казали, що він був дуже відданий їй і ніяк не міг втішитися, коли вона померла.

— Він прикидався, в цьому немає сумніву. Але чому мати не доклала жодних зусиль, щоб перешкодити їй одружитися з чужинцем, я не можу собі уявити. Суто американська звичка схилятися перед титулом, думаю.

Міс Марпл лагідно зауважила:

— Я завжди вважала, що люба Кері Луїза була надто далека від реального світу у своєму ставленні до життя.

— О, так, я знаю. У мене часто уривався терпець через це. Через материні дивацтва, примхи та ідеалістичні проекти. Ви не можете навіть уявити собі, тітко Джейн, до чого все це призводило. Я знаю, про що кажу, звичайно. Я виросла посеред усього цього.

Міс Марпл дещо здивувалася, коли почула, що до неї звертаються як до "тітки Джейн". Але такою була тогочасна мода. Адже на своїх різдвяних подарунках дітям Кері Луїзи вона завжди писала: "З любов'ю від тітки Джейн", і тому вони завжди думали про неї як про тітку Джейн, якщо взагалі думали. А думали вони про неї нечасто, слушно припустила собі міс Марпл.

Вона подивилася замисленим поглядом на жінку середніх літ, яка сиділа поруч із нею. Подивилася на її випнуті губи, на глибокі лінії, що спускалися вниз від носа, на міцно стулені губи.

Вона лагідно промовила

— У вас, певно, було важке дитинство.

Мілдред Стріт подивилася на неї вдячним поглядом.

— О, я така рада, що бодай ви мене зрозуміли. Здебільшого люди навіть не уявляють собі, що іноді доводиться терпіти дітям. Піпа завжди була дуже вродлива. Вона була також старша за мене. Уся увага завжди діставалася їй. І батько, й мати заохочували її — хоч вона й не потребувала великого заохочення — хизуватися своєю красою. Я завжди була тихою і спокійною. Я була сором'язлива, а Піпа не знала, що таке сором. Дитина може дуже страждати, тітко Джейн.

— Я знаю, — сказала міс Марпл.

— Мілдред така дурна, мала звичай казати Піпа. Але ж я була меншою, ніж вона. Природне, я не могла зрівнятися з нею в навчанні. І це дуже несправедливо в стосунку до дитини, коли її сестрі завжди віддають перевагу перед нею. "Яка чудова дівчинка", — мали звичку казати люди, звертаючись до мами. Вони ніколи не помічали мене. Тато жартував і грався лише з Піпою. І нікому не було діла до того, як тяжко я все це переживала. Помічали лише її й увагу виявляли лише до неї. А я

була тоді надто мала й не могла зрозуміти, що головне — душа людини, а не її зовнішність.

Губи їй затремтіли, потім міцно стулилися знову.

— І це було несправедливо, справді дуже несправедливо — адже я їхня єдина дитина. А Піпу вони взяли з якогось притулку. Я була дочкою родини. А вона була ніким.

— Мабуть, саме тому вони приділяли їй більше уваги й були до неї поблажливіші, — сказала міс Марпл.

— Вони любили її більше, — промовила Мілдред Стріт. І додала — дитину, від якої відмовилися власні батьки, — чи, ймовірніше, позашлюбну.

Вона заговорила далі:

— Ці риси вдачі перейшли й до Джіни. Вона успадкувала погану кров. А кров усе пояснює. Льюїс може мати які завгодно теорії про вплив середовища та оточення. Але якщо кров погана, ніяке середовище не допоможе. Погляньте на Джіну.

— Джіна — дуже мила дівчина, — сказала міс Марпл.

— Навряд — якщо говорити про поведінку. Усі, крім матері, бачать, що вона виробляє зі Стівеном Рестаріком. Гидко дивитися. Я згодна, вона дуже невдало вийшла заміж, але шлюб — це шлюб, і людина повинна зберігати йому вірність. Зрештою, вона сама обрала собі чоловіка в особі того жахливого молодика.

— Хіба він такий жахливий?

— О, моя люба тітко Джейн! Він здається мені справжнім гангстером. Завжди такий похмурий, такий брутальний. Він майже не розтуляє рота. І завжди ходить такий обшарпаний, такий неохайний.

— Він почувається нещасним, гадаю — лагідно промовила міс Марпл.

— Не розумію, чому він має почуватися нещасним — якщо не брати до уваги поведінку Джіни, звісно. Для нього тут усе було зроблено. Льюїс запропонував кілька варіантів, за яких він міг би спробувати бути корисним, але він воліє ухилятися від будь-якої роботи й бити байдики.

Зненацька вона вигукнула:

— О, це місце неможливе, справді неможливе. Льюїс неспроможний думати про шось інше, аніж про отих страхітливих малих душогубів. А мати нездатна думати ні про що інше, крім нього. Усе, що робить Льюїс, він робить правильно. Подивіться, в якому стані перебуває тут сад — суцільні бур'яни та підлісок. А будинок — яке запустіння в ньому панує. О, я знаю, нормальну домашню прислугу сьогодні знайти нелегко, але знайти можна. І річ не в тому, що нам бракує грошей. Річ у тому, що всім до всього байдужісінько. Якби це був мій дім… — і вона замовкла.

— Боюся, — сказала міс Марпл, — усі ми повинні визнати той факт, що умови життя людей бувають дуже різними. Ці великі маєтки й великі установи являють складну проблему. Вам, певно, було дуже сумно повернутися сюди й побачити, що тут усе так змінилося. Ви справді волієте мешкати тут, а не — скажімо — переселитися кудись-інде й жити самостійно?

Мілдред Стріт спалахнула.

— Зрештою, тут мій дім, — сказала вона. — Це був дім мого батька. Ніщо не може цього змінити. Я маю право жити тут, якщо так хочу. А я

так хочу. Якби лиш мати не була такою нестерпною! Вона навіть не хоче купити собі пристойний одяг. Це дуже турбує Джоллі.

— Я якраз хотіла запитати вас про міс Белвер.

— Нам так пощастило, що ми маємо її тут. Вона обожнює матір. Вона живе з нею вже дуже давно — прийшла сюди ще за часів Рестаріка. І наскільки мені відомо, вона поводилася бездоганно протягом усієї тієї сумної історії. Думаю, ви вже чули, що він утік із бридкою лярвою з Югославії — неймовірно розбещеною істотою. Вона мала безліч коханців, я думаю. Мати повелася з великою гідністю за тих обставин. Розлучилася з ним настільки спокійно, наскільки було можливо. Дійшла навіть до того, що запросила Рестарікових хлопців приїхати сюди на вакації, в чому не було найменшої потреби; як на мене, можна було б усе влаштувати якось інакше. Звичайно, було неможливо дозволити їм поїхати до їхнього батька та тієї жінки. Хай там як, а мати запросила їх сюди… А міс Белвер мужньо пережила всі ті події й була для всіх нас тією людиною, в якій ми черпали свою силу. Я іноді навіть думаю що через неї мати ще більше відривається від реального світу адже міс Белвер узяла на себе, по суті, всі практичні турботи. Я навіть уявити собі не можу, що робила б мати без неї.

Вона замовкла а потім зауважила з подивом у голосі:

— Сюди йде Льюїс. Диво та й годі. Він дуже рідко виходить у сад.

Містер Сероколд підходив до них із тим самим зосередженим виглядом, із яким він робив усе. Схоже, він не помітив Мілдред, бо лише міс Марпл була в нього на думці.

— Пробачте мені, — сказав він. — Я хотів провести вас до нашої установи й показаги вам усе. Керолайн просила мене, щоб я це зробив. На жаль, я повинен їхати до Ліверпуля. У справі того хлопця та його крадіжок у багажному відділенні. Але Мейверік вас проведе. Він прийде

сюди через кілька хвилин. Я повернуся лише післязавтра. Буде просто чудово, якщо я зможу вмовити їх закрити справу.

Мілдред Стріт підвелася й пішла геть. Льюїс Сероколд цього не помітив. Його очі дивилися щирим поглядом на міс Марпл крізь товсті скельця окулярів.

— Розумієте, — сказав він, — судді майже завжди ухвалюють хибне рішення. Іноді вони надто суворі, а іноді — надто поблажливі. Якщо таких хлопців садовлять до в'язниці лише на кілька місяців, то це не спосіб залякування, таке покарання їх лише радісно збуджує. Потім вони вихваляються ним перед своїми дівчатами. Але суворе покарання нерідко допомагає їм витверезитися. Вони приходять до розуміння, що в таку гру грати не варто. Ліпше не напитувати собі судовий вирок. Виправне тренування — конструктивне тренування, яке ми тут організували…

Міс Марпл урвала його.

— Містере Сероколд, — сказала вона. — Чи ви цілком задоволені молодим містером Лоусоном? Він — цілком нормальний?

Стривожений вираз з'явився на обличчі Льюїса Сероколда.

— Я сподіваюся, він не повертається до свого колишнього стану. Що він вам казав?

— Він сказав мені, що він син Вінстона Черчілля…

— Звичайно, звичайно. Типові твердження. Він бастард, як ви вже, певно, здогадалися, бідолашний хлопець, і дуже низького походження. Один із тих пацієнтів, яких рекомендувало мені одне добродійне товариство в Лондоні. Він напав на одного перехожого із криком, що той шпигує за ним. Усі симптоми дуже типові — доктор Мейверік вам про це

розповість. Я цікавився його історією. Його мати була з нижчих кланів, але з респектабельної родини, що жила в Плімуті. Батько був моряком — вона навіть не знала, як його звуть… Хлопець виростав за дуже тяжких обставин. Він почав вигадувати романтичні історії, спочатку про свого батька, а потім і про себе. Носив форму та нагороди, яких не мав права носити. Цілком типовий випадок. Але Мейверік дає вельми сприятливий прогноз щодо поліпшення його стану. Якби тільки нам пощастило вселити йому впевненість у собі. Я наділив його тут відповідальністю, доклав усіх зусиль, аби переконати його в тому, що важить не походження людини, а те, якою вона є Я намагався вселити йому впевненість у власних можливостях Поліпшення його стану було очевидним. Я був дуже радий за нього. А тепер ви кажете…

Він похитав головою.

— А він не може бути небезпечним, містере Сероколд?

— Небезпечним? Не думаю, щоб у нього був потяг до самогубства.

— Я мала на увазі не самогубство. Він розповідав мені про своїх ворогів — про те, що вони його переслідують. Чи не є це, даруйте мені, небезпечним знаком?

— Не думаю, що його стан досяг такої напруги. Але я побалакаю з Мейверіком. Досі хлопець подавав великі надії — справді великі надії.

Він подивився на годинник.

— Мені треба йти. А ось і наша люба Джоллі. Вона про вас подбає.

Міс Белвер, несподівано підійшовши, сказала:

— Машина вже біля дверей, містере Сероколд. Доктор Мейверік зателефонував з Інституту. Сказав, щоб я привела міс Марпл. Він зустріне нас біля воріт.

— Дякую вам. Мені треба йти. А де мій кейс?

— В автомобілі, містере Сероколд.

Льюїс Сероколд поквапився геть. Дивлячись йому вслід, міс Белвер сказала:

— Одного дня цей чоловік упаде там, де він стояв. Це суперечить людській природі — ніколи не дозволяти собі розслабитись або відпочити. Він спить лише чотири години на добу.

— Він дуже відданий своїй справі, — сказала міс Марпл.

— Він ніколи не думає ні про що інше, — похмуро кинула міс Белвер. — Ніколи не вважає за потрібне приділити найменшу увагу своїй дружині чи бодай помітити її. Вона дуже лагідне створіння, як ви знаєте, міс Марпл, і вона потребує любові та піклування. Але тут ні на що не звертають уваги, окрім гурту плаксивих хлопчиків та молодиків, які хочуть жиги легко й нечесно й сахаються будь-якої важкої праці. А як же бути з пристойними хлопцями з пристойних родин? Чому не зробити що-небудь для них? Порядність не цікавить таких диваків, як містер Сероколд та доктор Мейверік, і весь той гурт недоумкуватих сентиментальних ідеалістів, який ми тут маємо. Мене та моїх братів навчали не боятися важкої праці, міс Марпл, і нас не заохочували скиглити. Леле, яким же став сьогодні наш світ!

Вони перетнули сад, вийшли з ньою крізь прохід у частоколі й підійшли до вкритих аркою воріт, що їх Ерік Гульбрандсен спорудив на вході до свого Коледжу, надійно вимуруваної бридкої будівлі з червоної цегли.

Доктор Мейверік, що сам, як вирішила міс Марпл, анітрохи не був схожий на нормального, вийшов їм назустріч.

— Дякую вам, міс Белвер, — сказав він. — Отже, міс… е… е… е, а так, міс Марпл, вам, я певен, буде цікаво, що ми тут робимо. Ми знайшли справді чудовий підхід до цієї великої проблеми, і містер Сероколд виявив себе людиною блискучої інтуїції, глибокого бачення. І ми також маємо змогу спиратися на авторитет сера Джона Стілвела — мого колишнього шефа. Він працював у Міністерстві внутрішніх справ, доки не вийшов на пенсію, і його вплив був визначальним у розв'язанні нашої проблеми, давши нам змогу розпочати свою справу. Це проблема медичного характеру — саме це ми знову й знову намагаємося довести в різних судах. Психіатрія вступила у свої права під час війни. Це стало єдиним позитивним результатом війни. А зараз, насамперед, я хочу ознайомити вас із нашим головним принципом. Погляньте-но вгору.

Міс Марпл подивилася вгору й побачила великі слова викарбувані над аркою вхідних воріт:

Плекай надію всяк, хто сюди ввійде

— Чи ж не чудові слова? Чи ж це не та нота, на якій ми передусім повинні наголосити? Не треба сварити цих хлопців, не треба карати їх. А суспільство здебільшого тільки про те й думає — як найефективніше їх покарати. А ми хочемо дати їм відчути тут, які вони чудові хлопці.

— Як, наприклад, Едгар Лоусон? — спитала міс Марпл.

— Це справді дуже цікавий випадок. Ви розмовляли з ним?

— Він розмовляв зі мною, — сказала міс Марпл. І додала тоном вибачення: — І я запитувала себе, чи він, бува, часом не божевільний?

Доктор Мейверік весело засміявся.

— Ми всі божевільні до певної міри моя люба леді, — сказав він, пропускаючи її перед собою у двері. — У цьому таємниця людського існування. Ми всі трохи божевільні.

## РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Загалом це був досить виснажливий день. Ентузіазм, за самою своєю природою, може надзвичайно стомлювати людину, подумала міс Марпл. Вона відчувала невиразне невдоволення собою та своїми реакціями. Тут існувала певна система, можливо, кілька систем, але вона ніяк не могла скласти собі чітке уявлення про неї або про них. Вона мала відчуття, що якась невиразна тривога зосереджується навколо патетичної, але досить непримітної особи Едгара Лоусона. Якби лиш їй пощастило знайти у своїй пам'яті схожу паралель.

Вона ретельно розглянула й послідовно відкинула дивну поведінку містера Селкірка з його фургоном доставки, неуважного листоноші, садівника, що працював у понеділок після Трійці, та ще кілька незвичайних випадків, як їй пощастило пригадати.

Щось було не зовсім гаразд із Едгаром Лоусоном — щось таке, чого вона не могла збагнути і що лежало поза спостереженими й очевидними фактами. Але як міс Марпл не напружувала уяву, вона не могла зрозуміти, яким чином це "негаразд", хоч би в чому воно полягало, могло мати стосунок до її подруги Кері Луізи. У заплутаних ситуаціях життя в Стоунігейтсі тривоги та прагнення людей зіштовхувалися між собою. Але жодна з цих тривог, жодне з цих прагнень (знову ж таки, наскільки вона могла бачити) не наштовхувалися на Кері Луїзу.

Кері Луїзу… Зненацька до міс Марпл дійшло, що тепер тільки вона, якщо не брати до уваги відсутньої Рут, користувалася цим ім'ям. Для її чоловіка вона була Керолайн. Для міс Белвер Карою. Стівен Рестарік, звертаючись до неї, називав її Мадонною. Для Воллі вона формально була місіс Сероколд, а Джіна мала звичай називати її просто бабусею.

Чи був якийсь сенс у різних іменах, якими називали в цьому домі Керолайн Луїзу Сероколд? Чи не була вона для всіх якимсь символом, а не реальною особою?

Коли наступного ранку Кері Луїза, трохи тягнучи ноги, підійшла й сіла на садову лаву поруч зі своєю подругою й запитала її, про що вона думає, міс Марпл відразу відповіла:

— Про тебе, Кері Луїзо.

— А що можна про мене думати?

— Скажи мені чесно — що-небудь тебе турбує?

— Мене турбує? — її співрозмовниця здивовано підвела свої сині очі. — Але, Джейн, чому щось має мене турбувати?

— Ну, знаєш, більшість із нас чимось завжди стурбовані. — Очі міс Марпл спалахнули неяскравим світлом. — Я, наприклад, маю свої турботи. Слимаки в кімнатах, труднощі, пов'язані з церуванням білизни, відсутність льодяників, якими я підсолоджую свій джин, настояний на чорносливі. О, безліч усяких дрібниць — мені здається неприродним, якщо тебе взагалі ніщо не турбує.

— Мабуть, і справді в мене є підстави для певної стурбованості, — сказала місіс Сероколд без особливої переконаності в голосі. — Льюїс працює надто багато, Стівен забуває навіть поїсти, працюючи наче раб, у театрі, а Джіна поводиться надто нестримано, але мені ніколи не щастило змінити людей, і я не бачу, як могла б змінити їх ти. Тому яка нам користь від того, що ми турбуємося?

— Мілдред також не дуже щаслива, якщо я не помиляюся.

— О, ні, — сказала Кері Луїза. — Мілдред ніколи не буває щасливою. Вона не була щасливою вже в дитинстві. На противагу Піпі, яка завжди променилася щастям.

— А може, — припустила міс Марпл, — Мілдред має причину не бути щасливою?

Кері Луїза сказала спокійно:

— Через ревнощі? Авжеж, я думаю. Але людям насправді не треба ніякої причини для того, щоб вони почували себе так, як вони почувають. Просто вони так зроблені. А ти з цим не згодна, Джейн?

Міс Марпл на якусь мить пригадалася міс Монкріф, рабиня деспотичної матері-інваліда. Бідолашна міс Монкріф, котра мріяла про подорожі й знемагала від бажання побачити світ. Пригадалося їй і те, як Сент-Мері-Мід відверто раділо, коли місіс Монкріф нарешті поховали на сільському цвинтарі, й міс Монкріф, маючи невеличкий, але надійний прибуток, нарешті здобула волю. І як міс Монкріф, розпочавши свої омр'яні мандри, змогла добутися не далі, як до Гаєрса, де, пішовши провідати одну з "найдавніший материних подруг", була така зворушена тяжким становищем літньої жінки, хворої на іпохондрію, що скасувала всі свої попередні замовлення на квитки й оселилася на її віллі, щоб знову терпіти від несправедливої лайки. Тяжко працювати й знову мріяли про радощі далеких подорожей і широких обріїв.

Міс Марпл сказала:

— Схоже, ти маєш рацію, Кері Луїзо.

— Звичайно, той факт, що я майже вільна від будь-яких турбот, я почасти завдячую Джоллі. Моїй дорогій Джоллі. Вона прийшла до мене, коли Джонні і я щойно одружилися, і була чудовою від самого початку. Вона піклується про мене так, ніби я дитина й цілком безпорадна. Вона

готова зробити для мене все. Іноді мені стає зовсім соромно. Я щиро вірю, що Джоллі готова заради мене когось убити, Джейн. Хіба не жахливо таке припускати?

— Вона, безперечно, дуже віддана тобі, — сказала міс Марпл.

— Вона іноді так гнівається, — сказала місіс Сероколд, засміявшись своїм дзвінким сріблястим сміхом. — Вона хоче, щоб я часто замовляла собі гарний одяг й оточувала себе розкішшю, і вона вважає, що всі повинні мені підкорятися й дбати про мене. Вона, либонь, єдина людина, на яку не справляє жодного враження ентузіазм Льюїса. Усі наші бідолашні хлопці, на її думку, розбещені юні злочинці й не заслуговують на те, щоб про них дбати. Вона вважає, що тут надто вогко для мого ревматизму і що я повинна переселитися в Єгипет або в якесь таке місце, де тепло й сухо.

— А ти дуже страждаєш від ревматизму?

— Віднедавна мені стало набагато гірше. Я маю великі проблеми з ходінням. Жахливі спазми в ногах. Але що тут поробиш, — і знову на її обличчі і з'явилася притаманна їй чарівна усмішка, — вік є вік.

Міс Белвер вийшла з дому крізь засклені двері й поквапилася до них.

— Надійшла телеграма, Каро, її щойно передали по телефону: "Прибуваю сьогодні пополудні, Кристіан Гульбрандсен".

— Кристіан? — Кері Луїза здавалася дуже здивованою. — Я не мала найменшого уявлення, що він в Англії.

— Дубові покої, я думаю?

— Атож, підготу й їх, будь ласка, Джоллі. Тоді йому не знадобляться сходи.

Міс Белвер кивнула головою і повернулася в дім.

— Кристіан Гульбрандсен — мій пасинок, — сказала Кері Луїза. — Старший син Еріка. Власне, він на два роки старший, ніж я. Він — один із членів правління, які розпоряджаються коштами Фонду, — головний із членів правління. Яка прикрість, що Льюїса немає вдома. Кристіан рідко залишається тут довше, ніж на одну ніч. Він страшенно заклопотаний чоловік. А немає сумніву, що існує багато проблем, які вони хотіли б обговорити.

Кристіан Гульбрандсен приїхав пополудні, встигнувши на чай. Це був чоловік із досить грубими рисами обличчя, зі звичкою говорити повільно й методично. Він привітав Кері Луїзу з виразом великої приязні.

— То як тут поживає наша маленька Кері Луїза? А ти анітрохи не постаріла, навіть на один день.

Він поклав руки їй на плечі і стояв, усміхаючись до неї. Чиясь рука потягла його за рукав.

— Привіт, Кристіане!

— А, — обернувся він, — це ти, Мілдред? Як ся маєш, Мілдред?

— Останнім часом не дуже добре.

— Погано. Це дуже погано.

Між Кристіаном Гульбрандсеном і його зведеною сестрою Мілдред була велика схожість. Різниця віку між ними становила близько тридцятьох років, і їх легко можна було прийняти за батька й дочку. Мілдред, схоже, дуже зраділа, що він приїхав. Вона розчервонілася, була дуже балакучою і протягом цілого дня знай повторювала: "мій брат", "мій брат Кристіан", "мій брат, містер Гульбрандсен".

— А як наша маленька Джіна? — запитав Гульбрандсен, обертаючись до молодої жінки. — Отже, ти і твій чоловік досі тут?

— Атож. Думаю, ми оселилися тут надовго, чи не так, Воллі?

— Схоже на те, — сказав Воллі.

Маленькі, гострі очі Гульбрандсена швидко оглянули й оцінили Воллі. Той, як завжди, був похмурий і непривітний.

— Отже, я знову тут, разом з усією родиною, — сказав Гульбрандсен.

Його голос свідчив про цілком щиру доброзичливість — але насправді, подумала міс Марпл, його настрій не був таким уже доброзичливим. Можна було помітити похмуру складку біля його губів і деяку схвильованість манер.

Коли його відрекомендували міс Марпл, він окинув її пильним поглядом, ніби оцінюючи нову гостю.

— А ми й не знали, що ти в Англії, Кристіане, — сказала місіс Сероколд.

— Мене тут і не було, я приїхав досить несподівано.

— Погано, що Льюїса немає вдома. Ти скільки можеш тут побути?

— Я планував поїхати завтра. А коли Льюїс повернеться?

— Завтра пополудні або ввечері.

— Тоді, мабуть, мені доведеться залишитися ще на одну ніч.

— Якби ти нас попередив…

— Моя люба Кері Луїзо, обставини, що змусили мене приїхати, виникли дуже раптово.

— Ти залишишся, щоб побачитися з Льюїсом?

— Так, мені необхідно зустрітися з Льюїсом.

Міс Белвер сказала, звертаючись до міс Марпл:

— Містер Гульбрандсен і містер Сероколд обидва входять до правління Фонду Гульбрандсена. Інші члени правління — це єпископ Кромерський та містер Джилрой.

Отже, можна було припустити, що Кристіан Гульбрандсен приїхав до Стоунігейтса у справах, пов'язаних із Фондом Гульбрандсена. Схоже, так вважала й міс Белвер, і всі нші. А проте міс Марпл відчула певний сумнів.

Раз або двічі старий кидав досить дивний погляд на Кері Луїзу, коли вона цього не помічала — погляд, який здався не зовсім звичайним спостережливій подрузі Кері Луїзи. Від Кері Луїзи він переводив свій погляд на інших, ніби намагаючись оцінити кожного, що здавалося досить дивним.

Після чаю міс Марпл тактовно покинула інших і пішла в бібліотеку, але на її неабиякий подив, коли вона влаштувалася там зі своїм плетивом, до бібліотеки увійшов Кристіан Гульбрандсен і сів поруч неї.

— Наскільки я зрозумів, ви дуже давня подруга нашої любої Кері Луїзи? — сказав він.

— Ми разом навчалася у школі в Італії, містере Гульбрандсен. Це було дуже й дуже давно.

— Розумію. Ви її любите?

— Атож, — сказала міс Марпл із теплим почуттям.

— Гадаю, що й усі її люблять Атож, я справді так думаю. Так і має бути. Адже вона надзвичайно мила й чарівна особа. Відтоді, як наш батько одружився з нею, я й мої брати полюбили її від щирого серця. Вона була для нас ніби дорогою сестрою. Вона була вірною дружиною моєму батькові й поділяла всі його ідеї. Вона ніколи не думала про себе, добробут інших був для неї чимось набагато важливішим.

— Вона завжди була ідеалісткою, — сказала міс Марпл.

— Ідеалісткою? Атож. Атож, це саме те слово. І, можливо. тому вона погано розуміє те зло, якого так багато у світі.

Міс Марпл подивилася на нього з подивом. Вираз його обличчя був дуже суворим.

— Скажіть мені, — запитав він, — як її здоров'я?

Міс Марпл знову відчула подив.

— Мені здається, вона почувається непогано. Якщо не брати до уваги артриту — чи ревматизму.

— Ревматизму? Атож. А як її серце? Воно працює добре?

— Наскільки мені відомо, з серцем у неї все гаразд, — сказала міс Марпл, дивуючись дедалі більше. — Але до вчорашнього дня я не

бачилася з нею дуже багато років. Якщо ви хочете довідатися про стан її здоров'я, то розпитайте про це людей, які тут живуть. Міс Белвер, наприклад.

— Міс Белвер… Атож, міс Белвер. Або Мілдред?

— Або, як ви кажете, Мілдред.

Міс Марпл була дещо збентежена.

Кристіан Гульбрандсен дивився на неї пильним поглядом.

— Між матір'ю і дочкою не існує великої симпатії, ви це помітили?

— Думаю, що помітила.

— Я теж давно це помітив. Дуже шкода — це ж її єдина дочка, але так воно є. А міс Белвер справді дуже прив'язана до неї, як ви гадаєте?

— Думаю, що дуже.

— І Кері Луїза залежить від цієї міс Белвер?

— Думаю, що залежить.

Кристіан Гульбрандсен геть спохмурнів. Він заговорив, звертаючись, як здавалося, більше до себе, аніж до міс Марпл.

— Існує ще мала Джіна — але вона надто юна. Дуже нелегко… — Він урвав свою фразу на півслові. — Іноді, — сказав він просто, — дуже важко зрозуміти, як щось зробити найкраще. Мені дуже хотілося б зробити якнайкраще. Я особливо боюся, щоб цій милій жінці не було

завдано якоїсь прикрості чи шкоди. А це нелегко — дуже й дуже нелегко.

У цю мить до кімнати увійшла місіс Стріт.

— О, ти тут, Кристіане. А ми не могли зрозуміти, де ти є. Доктор Мейверік запитує, чи не хотів би ти поговорити про якісь справи з ним.

— Це той новий молодий лікар? Ні, ні, я зачекаю, доки повернеться Льюїс.

— Він чекає в кабінеті Льюїса. Сказати йому…

— Я сам скажу йому кілька слів.

Гульбрандсен поквапно вийшов. Мілдред Стріт провела його пильним поглядом, потім не менш пильно подивилася на міс Марпл.

— Я думаю, чи не сталося чогось поганого. Кристіан не схожий сам на себе… Він щось сказав…

— Він лише запитав мене про здоров'я вашої матері.

— Про її здоров'я? Чому б він мав запитувати про це вас?

Мілдред говорила сердитим голосом, її велике квадратне обличчя почервоніло, від чого стало ще більш негарним.

— Я не знаю.

— Здоров'я матері в чудовому стані. Навдивовижу добре, якщо взяти до уваги її вік. Вона почуває себе набагато краще, ніж я, якщо вже на те

пішло. — Вона на мить замовкла перед тим, як промовити. — Сподіваюся, ви йому так сказали?

— Я, власне, нічого про це не знаю, — мовила міс Марпл. — Він запитував мене про її серце.

— Її серце?

— Так.

— У матері немає жодних проблем із серцем. Жоднісіньких!

— Мені дуже приємно почути про це від вас, моя люба.

— Звідки в голові Кристіана могли з'явитися такі дивні думки?

— Не маю найменшого уявлення, — сказала міс Марпл.

## РОЗДІЛ СЬОМИЙ

### I

Наступний день минув, на перший погляд, без якихось прикметних подій, але міс Марпл здавалося, ніби вона помічає знаки якоїсь внутрішньої напруги. Кристіан Гульбрандсен провів ранок у товаристві доктора Мейверіка, оглядаючи Інститут і обговорюючи загальні результати його діяльності. Відразу пополудні Джіна повезла його в автомобілі прогулятися, а потім міс Марпл помітила, що він попросив міс Белвер показати йому щось у саду. Їй здалося, то був привід поговорити сам-на-сам із тією не вельми привітною жінкою. Але якщо несподіваний візит Кристіана Гульбрандсена був пов'язаний лише зі справами, то навіщо йому знадобилося товариство міс Белвер, адже остання брала участь лише в домашньому житті Стоунігейтса.

Але зрештою міс Марпл переконала себе, що вона дає надто велику волю своїй фантазії. Єдиний по-справжньому тривожний випадок дня стався близько четвертої години. Вона згорнула своє плетлво і вийшла в сад, щоб трохи прогулятися перед чаєм. Обминувши кущ рододендронів, вона зустрілася з Едгаром Лоусоном, який швидко йшов, щось бурмочучи сам до себе, й мало не наштовхнувся на неї.

Він поквапно мовив: "Пробачте!", але міс Марпл була вражена дивним виразом його очей, що пильно втупилися в якусь точку.

— Із вами все гаразд, містере Лоусон?

— Зі мною? Як зі мною може бути все гаразд? Я пережив нещодавно жахливий шок.

— Який шок?

Молодик кинув швидкий погляд їй за спину, потім стривожено подивився в інший бік. Його незвичайна поведінка вселила міс Марпл відчуття тривоги.

— Чи можу я вам сказати? — запитав він, поглянувши на неї із сумнівом. — Я не знаю. Я справді не знаю. За мною так пильно шпигають.

Міс Марпл несподівано придумала, що їй робити. Вона твердо схопила його за руку.

— Якщо ми підемо по цій стежці… Погляньте, тут немає ані дерев, ані кущів. Ніхто не зможе нас підслухати.

— Ні, не зможе, ви маєте слушність. — Він набрав повні груди повітря, нахилив голову й майже пошепки промовив свої наступні слова — Я зробив відкриття. Жахливе відкриття.

— Яке відкриття?

Едгар Лоусон затремтів із голови до ніг. Він майже плакав.

— Хіба можна комусь довіритися! Я йому повірив, а він мені збрехав. Збрехав для того, щоб я не зміг відкрити правду. Я неспроможний це пережити. Яка підлість! Розумієте, він був єдиною особою, якій я довіряв, а тепер з'ясувалося, що саме він стояв за всім цим. Це він був моїм ворогом! Це він керував усіма тими, хто стежив і шпигував за мною. Але це йому так не минеться. Я не стану мовчати. Я скажу йому, що знаю про всі його підлі вчинки.

— Ви про кого? — запитала міс Марпл.

Едгар Лоусон випростався на повен зріст. Він хотів здатися їй патетичним і сповненим гідності. Але насправді вигляд у нього був кумедний.

— Я кажу про свого батька.

— Про віконта Монтгомері чи, може, про Вінстона Черчілля?

Едгар кинув на неї зневажливий погляд.

— Вони намагалися переконати мене в цьому аби перешкодити мені відгадати правду. Але тепер я знаю. Я маю друга — справжнього друга. Друга, який розповідає мені правду й відкриває мені, як мене досі обманювали. Але моєму батькові доведеться рахуватися зі мною. Я пожбурю його брехню йому в обличчя! Я приголомшу його правдою. Подивимося, що він зможе на це сказати.

Зненацька Едгар кинувся навтіки і зник за деревами парку.

Міс Марпл повернулася в дім, неабияк стривожена.

"Ми всі трохи божевільні, моя люба леді", — сказав їй доктор Мейверік.

Але їй здалося, що у випадку з Едгаром справи зайшли значно далі, ніж це.

II

Льюїс Сероколд повернувся додому десь о пів на сьому. Він зупинив автомобіль перед воротьми й рушив до будинку пішки через парк. Виглянувша зі свого вікна, міс Марпл побачила, яі Кристіан Гульбрандсен вийшов йому назустріч і двоє чоловіків, привітавшись, обернулися й стали ходити туди-сюди по терасі.

Міс Марпл не забула взяти із собою бінокль, за допомогою якого вона спостерігала за життям птахів. Саме це вона й робила в ті хвилини. Вона дивилася на далекий гайок дерев, над яким, як їй здалося, кружляла зграя чижів.

Коли бінокль опустився, й вона ще не встигла його підняти, то помітила, що двоє чоловіків були дуже чимось стурбовані. Міс Марпл трохи більше вихилилася з вікна. Уривки з розмови вряди-годи долітали до неї. Якби один із двох підняв погляд, йому стало б очевидне, що увага захопленого спостерігача життя птахів була спрямована кудись далеко від їхньої розмови.

— …треба подбати, щоб Кері Луїза не довідалася… — говорив Гульбрандсен.

Коли вони проходили вдруге під вікном міс Марпл, до неї долетіло кілька слів Льюїса Сероколда.

— …якщо це можна буде приховати від неї. Я згоден, про неї слід подбати насамперед…

Ще кілька фрагментів долетіли до її вух:

— …Справді дуже серйозно… не варто… це означало б узяти на себе надто велику відповідальність… можливо, нам треба звернутися до когось стороннього…

І нарешті міс Марпл почула, як Кристіан Гульбрандсен сказав:

— Тут стає холодно. Ходімо в дім.

Міс Марпл відійшла від вікна з розгубленим виразом обличчя. Те, що вона підслухала, було надто фрагментарним, аби ці фрагменти можна було стулити докупи, але воно підтверджувало туманні побоювання, які поступово опановували її і в обгрунтованості яких Рут Вен Райдок була абсолютно впевнена.

Хоч би що там було не так у Стоунігейтсі, воно, безперечно, стосувалося Кері Луїзи.

III

Під час вечері в той день панувала досить напружена атмосфера. І Гульбрандсен, і Льюїс були неуважні й занурені у власні думки. Волтер Хад був ще похмуріший, ніж звичайно, і чи не вперше Джіна й Стівс не мали чого сказати ані одне одному, ані всьому товариству, яке зібралося за столом. Розмову головним чином підтримував доктор Мейверік, який розпочав тривалу дискусію технічного характеру з містером Баумгартеном — одним із фахівців із гігієни праці.

Коли після вечері вони вийшли до зали, Кристіан Гульбрандсен майже відразу попросив вибачення. Він сказав, що повинен написати важливого листа.

— Якщо дозволиш мені, дорога Кері Луїзо, я зараз піду до своєї кімнати.

— Ти маєш там усе, що тобі треба? Джоллі?

— Так, так. Усе. Я просив друкарську машинку, і її вже там поставили. Міс Белвер була дуже доброю та уважною.

Він покинув Велику Залу, вийшовши у двері, які були зліва й виводили до головних сходів, а далі — до коридору, в кінці якого було помешкання, що складалося зі спальні та ванної кімнати.

Коли він вийшов, Кері Луїза запитала:

— Ти не йдеш сьогодні до театру Джіно?

Дівчина похитала головою. Вона перетнула залу й сіла біля вікна, з якого було видно під'їзну алею та подвір'я.

Стівен подивився на неї й підійшов до великого фортепіано. Він сів біля нього й, дуже легко торкаючись клавішів пальцями, заграв дивну й меланхолійну мелодію. Двоє фахівців із гігієни праці, доктор Баумгартен та містер Лейсі, а також доктор Мейверік побажали всім "на добраніч" і пішли. Волтер натиснув на вимикач настільної лампи, і з тріскотом половина світильників у залі погасла.

— Цей клятий вимикач ніколи не буває справний. Піду поставлю нову пробку.

Він вийшов із Зали, й Кері Луїза прошепотіла:

— Воллі так добре тямить у всіх цих електричних приладах. Пам'ятаєте, як він полагодив отой тостер?

— Здається, це було все, що він тут зробив, — сказала Мілдред Стріт. — Мамо, ти випила свій тонік?

Міс Белвер щиро визнала свою провину:

— Мушу признатися, я зовсім забула про нього сьогодні.

Вона підхопилася на ноги, пішла в їдальню й незабаром повернулася з невеличкою склянкою, на дні якої було трохи рожевої рідини.

Кері Луїза з легкою усмішкою простягла слухняну руку.

— Така бридка мікстура, й ніхто не дозволяє мені забути про неї, — сказала вона, скривившись.

А потім, досить несподівано, Льюїс Сероколд сказав:

— Ліпше тобі не пити це сьогодні, моя люба. Я не певен, що воно піде тобі на користь.

Спокійно, але з тією контрольованою енергією, яка завжди відчувалася в ньому, він узяв склянку з руки міс Белвер і поставив її на великий дубовий вельський буфет.

Міс Белвер гостро сказала:

— Я не можу погодитися з вами, містере Сероколд. Місіс Сероколд стало набагато краще, після того як...

Вона урвала свою мову і рвучко обернулася.

Парадні двері розчинилися навстіж, гойднувшись так, що аж зарипіли. Едгар Лоусон увійшов у велику напівтемну залу з виглядом театральної знаменитості, яка робить свій перший тріумфальний вихід на сцену.

Він вийшов на середину зали й став там у позу.

Вона була майже кумедною, але сміятися нікому не захотілося.

Едгар сказав театральним голосом:

— Ось ти де, мій вороже!

Промовляючи ці слова, він дивився на Льюїса Сероколда.

Містер Сероколд поглянув на нього з лагідним подивом.

— Що з вами, Едгаре, в чому річ?

— І ви запитуєте мене про це — ви! Ви знаєте в чому річ! Ви обманювали мене, ви шпигували за мною, ви змовилися з моїми ворогами проти мене.

Льюїс узяв його за руку.

— Ну ж бо, ну ж бо, мій хлопче, не накручуйте себе. Розкажіть мені про все спокійно. Ходімо в мій кабінет.

Він провів його через залу й вивів у двері праворуч, що зачинилися за ними. Після цього пролунав ще один звук, гучний скрегіт ключа, обернутого в замку.

Міс Белвер подивилася на міс Марпл, одна й та сама думка виникла в їхніх мізках. Це не Льюїс Сероколд обернув ключ у замку.

Міс Белвер гостро сказала:

— У цього молодика щось розгвинтилося в голові, гадаю він небезпечний.

Мілдред промовила:

— Він дуже неврівноважений й абсолютно невдячний за все що ми тут для нього зробили. Ти повинна втрутитися, мамо.

З легким зітханням Кері Луїза прошепотіла:

— Нічого небезпечного в ньому немає. Він любить Льюїса. Він дуже любить його.

Міс Марпл подивилася на неї з цікавістю. У виразі обличчя Едгара, коли він подивився на Льюїса кілька хвилин тому, не було ніякої любові, там буле щось зовсім протилежне. Вона подумала, як уже думала раніше, чи Кері Луїза не умисне обертається спиною до реальності.

Джіна сказала гостро:

— У нього щось було в кишені. В Едгара, я хочу сказати. Він крутив його в руці.

Стівен промурмотів, відірвавши пальці від клавішів:

— У фільмі там неодмінно був би револьвер.

Міс Марпл кахикнула.

— Фільми фільмами, — сказала вона тоном вибачення, — а я думаю, там і справді був револьвер.

Голоси за зачиненими дверима Льюїсового кабінету можна було ясно почути. Несподівано їх стало чути зовсім виразно. Едгар Лоусон кричав, тоді як голос Льюїса Сероколда залишався на своїх рівних, розважливих нотах.

— Брехня, брехня, брехня — все брехня! Ви — мій батько. Я ваш син. Ви позбавили мене своїх прав. Цей маєток належить мені. Ви ненавидите мене — ви хочете мене позбутися!

Почулися лагідні, заспокійливі слова Льюїса, а потім істеричний голос залунав ще гучніше. Він викрикував брудну лайку. Едгар, здавалося, швидко втрачав контроль над собою. Долинали окремі слова Льюїса: "заспокойтеся...", "прошу вас, заспокойтеся...", "ви ж знаєте, усе це неправда..." Але ті слова, здавалося, не тільки не втихомирювали, а, навпаки, ще більше розлючували знавіснілого молодика.

У залі панувала мовчанка, підсвідомо ніхто не хотів розтуляти рота, усі напружено дослухалися, що там відбувається за замкненими дверима кабінету Льюїса.

— Я примушу вас вислухати мене! — горлав Едгар. — Я зітру цей зневажливий вираз із вашого обличчя. Я помщуся, не сумнівайтеся. Помщуся вам за всі мої страждання.

Другий голос пролунав тепер різко, несхожий на звичайний, позбавлений будь-яких емоцій голос Льюїса.

— Опустіть револьвер!

Джіна голосно зойкнула:

— Едгар його вб'є! Він божевільний. Чи не слід нам викликати поліцію абощо?

Кері Луїза, досі неззорушна, лагідно промовила:

— Немає потреби хвилюватися, Джіно. Едгар любить Льюїса. Він лише розігрує трагедію, ото й усе.

Тепер крізь двері до них долинув сміх Едгара, й міс Марпл мусила визнати, що то був справді божевільний сміх.

— Так, я маю револьвер, і він заряджений. Мовчіть і не рухайтеся. Ви повинні вислухати мене. Ви влаштували проти мене змову, й тепер ви за це заплатите.

Пролунав звук схожий на постріл із пістолета, й усі вони стрепенулися, але Кері Луїза сказала:

— Це не там — це десь зовні, у парку.

А тим часом за замкненими дверима Едгар кричав високим верескливим голосом:

— Ви тут сидите й дивитеся на мене, дивитеся і вдаєте незворушність! Чому ви не падаєте переді мною навколішки й не благаєте прощення? Я стрілятиму, попереджаю вас. Я стрілятиму і вб'ю вас! Я ваш син — ваш невизнаний, зневажений син, ви хотіли заховати мене від людей, а може, й прибрати зі світу. Ви послали своїх шпигів, щоб вони стежили за мною, щоб вони цькували мене, ви влаштували проти мене змову! Ви, мій батько! Мій батько. А я лише байстрюк, чи не так? Лише байстрюк. Ви годували мене брехнею. Вдавали, ніби ви добрий до мене, і весь час… і весь час… Ви не гідні того, щоб жити. Я не дозволю вам жити.

І знову полився потік брудної лайки. Десь посеред цієї сцени до свідомості міс Марпл дійшло, що міс Белвер сказала:

— Ми повинні зробити щось, — і покинула залу.

Едгар зробив паузу — мабуть, шоб набрати повітря у груди, а тоді закричав:

— Ви зараз помрете — помрете! Ви помрете тепер. Ось вам, дияволе, ось вам!

Гримнули два лункі постріли — і тепер уже не в парку, а за замкненими дверима, в цьому сумніву не було.

Хтось — міс Марпл здалося, що то була Мілдред — вигукнув:

— О Боже, що нам робити?

У кімнаті щось важко впало, а потім пролунав звук, ще жахливіший, ніж дотепер, звук гірких, натужних схлипувань.

Хтось пройшов повз міс Марпл і почав трясти двері та грюкати в них.

То був Стівен Рестарік.

— Відчиніть двері! Відчиніть двері! — закричав він. Міс Белвер повернулася в залу. У руці вона тримала в'язку ключів.

— Спробуйте ці, — сказала вона, важко відсапуючись. У цю мить спалахнули лампочки, які перегоріли були під час короткого замикання. Зала знову повернулася до житгя після своєї моторошної півтемряви. Стівен Рестарік став пробувати ключі. Вони почули, як у кімнаті випав із замка ключ, коли він так робив.

Там досі лунало розпачливе схлипування. Волтер Хад, ліниво увійшовши до зали, став як укопаний і запитав:

— Що тут діється?

Мілдред сказала зі слізьми на очах:

— Той псих застрелив містера Сероколда.

— Дозвольте мені, буде ласка. — це був голос Кері Луїзи. Вона підвелася, підійшла до замкнених дверей кабінету й дуже лагідно відтрутила Стівена Рестаріка вбік. — Дозвольте мені поговорити з ним.

Вона покликала — дуже лагідним голосом:

— Едгаре… Едгаре… будь ласка, дозвольте мені увійти. Прошу вас, Едгаре.

Вони почули, як ключ було вставлено в отвір замка. Він обернувся, І двері повільно відчинилися.

Але їх відчинив не Едгар. То був Льюїс Сероколд. Він важко дихав так, ніби щойно зупинився після швидкого бігу, але в усьому іншому був незворушний.

— Усе гаразд, моя люба, — сказав він. — Ти чуєш, моя найдорожча, зі мною все гаразд.

— А ми думали, він вас застрелив, — сказала міс Белвер хрипким голосом.

Льюїс Сероколд спохмурнів. Він сказав із легким роздратуванням у голосі:

— Звісно, він мене не застрелив.

Тепер вони змогли заглянути в кабінет. Едгар Лоусон лежав на підлозі, біля письмового столу. Він схлипував і важко дихав. Револьвер лежав на підлозі, там, де він випав із його руки.

— Але ж ми чули постріли, — сказала Мілдред.

— О, так, він вистрелив двічі.

— І не влучив у тебе?

— Звісно, він не влучив у мене, — сердито кинув Льюїс.

Міс Марпл не вважала що це "звісно" прозвучало доречно Адже постріли було зроблено з дуже близької відстані.

Льюїс Сероколд промовив роздратованим голосом:

— Де Мейверік? Нам потрібен Мейверік.

Міс Белвер сказала:

— Я приведу його. Мені зателефонувати також у поліцію?

— У поліцію? Звісно, ні.

— Ні, ми таки повинні зателефонувати в поліцію, — промовила Мілдред. — Він небезпечний.

— Дурниці, — сказав Льюїс Сероколд. — Бідолашний хлопець. Хіба він здається вам небезпечним?

У цю хвилину він і справді нікому не міг здатися небезпечним. Він здавався дуже юним, патетичним і досить бридким.

Його голос утратив свій дбайливо опрацьований тон.

— Я не хотів, — простогнав він. — Я не знаю, що на мене найшло, чому я молов таку нісенітницю, мабуть, я збожеволів.

Мілдред пирхнула.

— Я й справді, мабуть, збожеволів. Я не хотів. Повірте мені, містере Сероколд, я справді не хотів.

Льюїс Сероколд поплескав його по плечу.

— Усе гаразд, мій хлопче. Ти ніякої шкоди не наробив.

— Я міг убити вас, містере Сероколд.

Волтер Хад перейшов кімнату й пильно оглянув стіну за письмовим столом.

— Кулі увійшли тут — мовив Хад. Опустив погляд на стіл і на стілець за ним. — Він ледь не влучив, — сказаз він похмуро.

— Я втратив голову. Не розумів, що роблю. Я думав, він позбавив мене моїх прав. Я думав.

Міс Марпл втрутилася в розмову зі своїм запитанням яке вона хотіла поставити вже якийсь час тому:

— Хто вам сказав, — запитала вона, — що містер Сероколд — ваш батько?

Лише на якусь секунду лукавий вираз з'явився на обличчі Едгара. Він промайнув там і миттю зник.

— Ніхто, — сказав він. — Це просто спало мені на думку.

Волгер Хад дивився на револьвер, що лежав на підлозі.

— Де в біса ти взяв цього пугача? — запитав він.

— Пугача? — перепитав Едгар, витріщившись на револьвер.

— Він дуже схожий на мого пугача, — сказав Волтер. Він нахилився й підняв пістолет. — Чорти б його взяли, це справді він! Ти вкрав його з моєї кімнати, ти, мерзенна гнидо!

Льюїс Сероколд став між зніченим Едгаром і розлюченим американцем.

— Ми розберемося з цим потім, — сказав він. — А ось і Мейверік. Огляньте його, будь ласка, Мейверіку.

Доктор Мейверік підступив до Едгара з виразом загостреної професійної цікавості.

— Так не годиться, Едгаре, — сказав він. — Так не годиться, щоб ти знав.

— Він небезпечний псих, — гостро кинула Мілдред. — Він стріляв із револьвера й не тямився від люті. Він мало не влучив у мого вітчима.

Едгар заверещав, і доктор Мейверік сказав із докором у голосі:

— Обережніше, місіс Стріт, я вас благаю.

— Мене вже нудить від усього цього. Нудить від того, що ви тут робите. Я вам кажу, що він — псих.

Одним стрибком Едгар вирвався від доктора Мейверіка й упав на підлогу до ніг Сероколда.

— Допоможіть мені. Допоможіть. Не дозволяйте їм забрати мене й замкнути. Не дозволяйте їм…

Неприємна сцена, подумала міс Марпл.

Мілдред промовила сердито:

— Кажу вам, він…

Її мати сказала заспокійливим тоном:

— Будь ласка, Мілдред. Не тепер. Він страждає.

Волтер пробурчав:

— Він страждає так його перетак! Усі вони тут психовані.

— Я займуся ним, — сказав доктор Мейверік. — Ходімо зі мною, Едгаре. Я дам тобі снодійне, ти добре виспишся, а вранці ми про все поговоримо. Ти довіряєш мені, чи не так?

Зіп'явшись на ноги й тремтячи трохи, Едгар з сумнівом подивився на молодого лікаря, а потім на Мілдред Стріт.

— Вона сказала, що я псих.

— НІ, ні, ти не псих.

У залі затупотіли кроки міс Белвер. Вона увійшла з міцно стиснутими губами й червоним обличчям.

— Я зателефонувала в поліцію, — сказала вона похмуро. — Вони будуть тут через кілька хвилин.

Кері Луїза скрикнула: "Джоллі!" з переляком у голосі.

Едгар настрахано заскиглив.

Льюїс Сероколд сердито насупився.

— Хіба я не сказав вам, Джоллі, що не хочу кликати поліцію? Це випадок медичного характеру.

— Це ви так вважаєте, — сказала міс Белвер. — Я дивлюся на нього зовсім інакше. Але я мусила викликати поліцію. Містера Гульбрандсена вбито.

## РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Минула хвилина або дві, перш ніж до кожного дійшло, що вона сказала.

Кері Луїза недовірливо запитала:

— Кристіана застрелено? Вбито? Але ж цього не може бути.

— Якщо ви мені не вірите, — сказала міс Белвер, ще міцніше стиснувши губи й звертаючись не так до Кері Луїзи, як до всієї компанії, — то підіть самі погляньте.

Вона була сердита. Її гнів знайшов собі вихід у хрипкій гостроті голосу.

Повільно, недовірливо Кері Луїза ступила крок до дверей. Льюїс Сероколд поклав руку їй на плече.

— Ні, моя люба, дозволь, я піду.

Він підійшов до дверей і вийшов із зали. Доктор Мейверік, кинувши сповнений сумніву погляд на Едгара, подався за ним, Міс Белвер теж пішла з ними.

Міс Марпл обережно допомогла Кері Луїзі опуститися на стілець. Вона сіла, її очі були наповнені болем і жахом.

— Кристіана вбито? — повторила вона знову.

Вона промовила ці слова тоном скривдженої дитини.

Волтер Хад залишився поруч із Едгаром Лоусоном, спопеляючи його поглядом. У руці він тримав револьвер, який підібрав із підлоги.

Місіс Сероколд запитала з подивом у голосі:

— Але хто міг захотіти вбити Кристіана?

Це було не те запитання, яке вимагало відповіді.

Волтер процідив крізь зуби:

— Психи! Усі вони тут божевільні та психи.

Стівен підійшов ближче до Джіни, ніби готуючись захистити її від будь — якої небезпеки. Її юне приголомшене обличчя було найяскравішою річчю в кімнаті.

Несподівано парадні двері відчинилися, й струмінь холодного повітря залетів до зали разом із чоловіком у важкому пальті.

Його веселе привітання прозвучало неймовірним дисонансом.

— Вітаю вас, люди, що тут у вас відбувається сьогодні вночі? На дорозі густий туман. Мені довелося їхати збіса повільно.

Протягом якоїсь миті ошелешеній від подиву міс Марпл здавалося, що її зір роздвоївся. Адже один і той самий чоловік не міг стояти біля Джіни й заходити у двері. Потім вона зрозуміла, що це була тільки схожість, а коли придивитися уважно, не така вже й близька схожість. Двоє чоловіків були вочевидь братами з досить сильною родинною схожістю, але не більше.

Якщо Стівен Рестарік був тонкий майже до виснаження, то новоприбулий був повний. Велике пальто з каракулевим коміром було щільно підігнане під його повне тіло. То був вродливий молодик, а вираз його обличчя був позначений авторитетністю й світився добрим гумором успіху.

Але міс Марпл помітила ще одне. Його погляд, коли він увійшов до зали, негайно зупинився на Джіні.

Він спитав із легким сумнівом у голосі.

— Ви мене чекали? Ви отримали мою телеграму?

Він звертався тепер до Кері Луїзи. Підійшов до неї. Майже машинальним рухом вона простягла йому руку. Він узяв її й обережно

поцілував. То був приязний жест пошани, а не просто вияв театральної чемності.

Вона прошепотіла:

— Звичайно, Алексе, любий, звичайно. Але, ти ж бачиш… сталися непередбачені події…

— Події?

Мілдред розповіла йому про те, що сталося, розповіла з якоюсь похмурою втіхою, що здалася міс Марпл бридкою.

— Крістіан Гульбрандсен, — сказала вона. — Мій брат Крістіан Гульбрандсен щойно знайдений мертвим від кулі.

— Святий Боже! — У голосі Алекса прозвучало щось більше, аніж приголомшений подив. — То він наклав на себе руки?

Кері Луїза стрепенулася.

— О, ні, — сказала вона. — Він не міг накласти на себе руки. Тільки не Крістіан. О ні.

— Дядько Крістіан ніколи не вистрелив би сам у себе, я певна, — підтримала її Джіна.

Алекс Рестарік переводив погляд з однієї людини на іншу. Від свого брата Стівена він одержав короткий ствердний кивок. Волтер Хад відповів йому досить непривітним поглядом. Потім погляд Алекса спохмурнів, зупинившись на міс Марпл. Так, ніби він побачив зайву й непотрібну декорацію на добре обладнаній сцені.

Він дивився на неї так, ніби хотів, щоб йому пояснили її присутність. Але ніхто не став пояснювати її присутність, і міс Марпл і далі здавалася старою, сентиментальною і трохи розгубленою старою леді.

— Коли? — запитав Алекс. — Коли це сталося, я хотів запитати?

— Перед самою твоєю появою, — сказала Джіна. — Десь три або чотири хвилини тому, я думаю. Ми навіть чули постріл. Але ми не помітили його — по-справжньому не помітили.

— Не помітили? Чому не помітили?

— Бо тут відбувалося дещо інше… — сказала Джіна з відтінком вагання в голосі.

— Ще б пак не відбувалося, — із притиском сказав Волтер.

Джульєта Белвер увійшла до зали через двері з бібліотеки.

— Містер Сероколд запропонував, щоб усі ми чекали в бібліотеці. Це буде зручно для поліції. І для всіх інших, крім місіс Сероколд. Ти пережила великий шок, Каро. Я наказала наповнити кілька пляшок гарячою водою, щоб покласти тобі в ліжко. Відведу тебе й…

Підвівшись на ноги, Кері Луїза похитала головою.

— Я повинна спершу побачити Крістіана, — сказала вона.

— О, ні, люба, не треба. Не псуй собі настрій…

Кері Луїза дуже лагідно відтрутила її вбік.

— Люба Джоллі, ти не розумієш.

Вона розглянулася навкруги й покликала:

— Джейн!

Міс Марпл уже підходила до неї.

— Ходімо зі мною, ти не проти, Джейн?

Вони рушили удвох у напрямку дверей. Доктор Мейверік, заходячи, мало не зіткнувся з ними.

Міс Белвер вигукнула:

— Докторе Мейверік! Зупиніть її. Вона хоче вчинити велику дурницю.

Кері Луїза спокійно подивилася на молодого лікаря. Вона навіть легко всміхнулася.

Доктор Мейверік запитав:

— Ви хочете піти туди — й побачити його?

— Я повинна.

— Розумію. — Він відступив убік. — Якщо ви вважаєте це своїм обов'язком, місіс Сероколд, то йдіть. Але потім, будь ласка, підіть ляжте й дозвольте, щоб міс Белвер доглянула за вами. У першу мить ви, можливо, не відчуєте шоку, але запевняю вас, що потім ви відчуєте його.

— Атож. Гадаю, ви маєте рацію. Я буду розважлива. Ходімо, Джейн.

Дві жінки вийшли у двері, проминули внизу головні сходи, пройшли коридором повз їдальню, яка була праворуч, і подвійні двері, що вели до кухонних приміщень ліворуч, повз бічні двері, що виводили на терасу, й підійшли до дверей, за якими було оздоблене дубом помешкання, надане в розпорядження Кристіана Гульбрандсена. То була кімната, обставлена радше як вітальня, а не як спальня, де з одного боку стояло в алькові ліжко, а з другого були двері, що виводили до перевдягальні та ванної кімнати.

Кері Луїза зупинилася на порозі. Кристіан Гульбрандсен сидів за великим письмовим столом із червоного дерева, на якому стояла перед ним невеличка портативна друкарська машинка. Він сидів там тепер, але перехилився набік на стільці. Високі підлокітники стільця перешкодили його тілу сповзти на підлогу.

Льюїс Сероколд стояв біля вікна. Він трохи відхилив штору й дивився в ніч.

Він обернувся і спохмурнів.

— Моя люба, тобі не слід було приходити.

Він підійшов до неї, і вона простягла руку до нього. Міс Марпл відступила на крок або два.

— Ні, Льюїсе. Я повинна була — побачити його. Людина має знати, що діється в її домі.

Вона повільно підійшла до письмового столу.

Льюїс сказав застережним тоном:

— Нічого не торкайся. Поліція повинна побачити все в такому вигляді, в якому ми його знайшли.

— Звичайно. Отже, його хтось умисне застрелив, так?

— О, так. — Льюїс Сероколд здавався трохи здивованим, що таке запитання взагалі йому поставили. — Хіба ти сумніваєшся в цьому?

— Та ні, власне Кристіан не міг накласти на себе руки, і він був такий досвідчений чоловік, що про нещасливий випадок говорити тут не доводиться. Тому з усіх можливих залишається тільки один варіант, — вона на мить завагалася, — вбивство.

Вона обійшла стіл і стояла, дивлячись згори вниз на мертвого чоловіка. На її обличчі був вираз смутку й любові.

— Любий Кристіан, — сказала вона. — Він був завжди добрий до мене.

Вона лагідно доторкнулася пучками пальців до маківки його голови.

— Царство тобі небесне і спасибі тобі, дорогий Кристіане, — сказала вона.

Льюїс Сероколд заговорив, і в його голосі прозвучало більше емоцій, аніж міс Марпл будь-коли чула від нього раніше:

— Я хотів би, аби Бог допоміг мені вберегти тебе від цього Керолайн.

Його дружина лагідно похитала головою.

— Ніхто не спроможний уберегти нікого ні від чого, — сказала вона. — Правді завжди доводиться дивитися у вічі — раніше чи пізніше. І тому краще зробити це якнайраніше. Тепер я піду й ляжу. Ти, звичайно, залишишся тут, Льюїсе, поки приїде поліція.

— Так, залишуся.

Кері Луїза обернулася, й міс Марпл обняла її за плечі.

## РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

Інспектор Кері та його команда знайшли міс Белвер саму-одну у Великій Залі, коли прибули.

Вона сама під йшла до них.

— Я Джульєта Белвер, компаньйонка і секретар місіс Сероколд.

— Це ви знайшли тіло й зателефонували до нас?

— Так. Більшість мешканців цього будинку зібралися в бібліотеці, он за тими дверима. Містер Сероколд залишився в кімнаті містера Гульбрандсена наглядати, щоб нічого там не було порушено. Доктор Мейверік, який перший оглянув тіло, невдовзі буде тут. Йому треба було віднести свій кейс в інше крило будівлі. Провести вас на місце події?

— Будь ласка, проведіть.

"Компетентна жінка, — подумав інспектор. — Відразу розповіла про все найістотніше".

Він вийшов за нею в коридор.

Протягом наступних двадцяти хвилин рутина поліційної процедури була належно запущена в дію. Фотограф зробив необхідні знімки. Приїхав поліційний хірург, до якого відразу приєднався доктор Мейверік. Через півгодини карета швидкої допомоги забрала тіло

Крістіана Гульбрандсена, й інспектор Кері розпочав свої офіційні допити.

Льюїс Сероколд привів його в бібліотеку, і він окинув пильним поглядом людей, які там зібралися, подумки роблячи собі короткі нотатки. Стара дама із сивим волоссям. Дама середніх літ, симпатична дівчина, яку йому не раз доводилося зустрічати, коли вона каталася у своєму автомобілі по навколишніх дорогах, її чоловік-американець із насупленим обличчям, двійко молодиків, що їх він уже бачив у якомусь аматорському спектаклі, й розважлива жінка, міс Белвер, яка зателефонувала йому й зустріла, коли він приїхав.

Інспектор Кері вже обміркував свою коротку промову й виголосив її так, як запланував.

— Боюся, ви зараз далеко не в найкращому гуморі, — сказав він, — і, сподіваюся, надовго вас сьогодні ввечері не затримаю. Ми зможемо поговорити про цю справу набагато детальніше завтра. Оскільки міс Белвер знайшла містера Гульбрандсена мертвим, то я попрошу саме її змалювати мені ситуацію в загальних обрисах бо в такий спосіб ми зможемо уникнути зайвих повторень. Містере Сероколд, якщо ви хочете піти до своєї дружини, будь ласка, йдіть, та після того, як я закінчу розмовляти з міс Белвер, хотів би поговорити з вами. Сподіваюся, вам усе ясно? Можливо, десь тут є маленька кімната, в якій би я міг…

Льюїс Сероколд сказав:

— Мій кабінет, Джоллі?

Міс Белвер кивнула головою і сказала:

— Я саме думала запропонувати його.

Вона перетнула Велику Залу, й інспектор Кері та його помічник-сержант пішли за нею.

Міс Белвер зручно влаштувала їх і влаштувалася там сама. Могло навіть скластися таке враження, що це вона провадить розслідування, а не інспектор Кері.

Проте настала хвилина, коли ініціатива перейшла до нього. Інспектор Кері мав приємний голос і приємні манери. Він був спокійний, серйозний, а тон його розмови був ніби трохи вибачливий. Деякі люди робили ту помилку, що недооцінювали його. Насправді він був не менш компетентний у своїх справах, аніж міс Белвер — у своїх. Але він волів не виставляти свою компетентність напоказ і тим більше не хизуватися нею.

Він прочистив собі горло.

— Містер Сероколд виклав мені головні факти. Містер Кристіан Гульбрандсен був старшим сином покійного Еріка Гульбрандсена, засновника Фонду Гульбрандсена, всіляких доброчинних товариств... і такого іншого. Він був одним із членів правління Фонду Гульбрандсена й несподівано приїхав сюди вчора. Усе правильно?

— Так.

Інспектор Кері був задоволений її лаконічністю. Він повів далі.

— Містер Сероколд був у від'їзді, в Ліверпулі. Він повернувся сьогодні ввечері поїздом, що приходить о шостій тридцять.

— Так.

— Після сьогоднішньої вечері містер Гульбрандсен сказав, що має намір попрацювати у своїй кімнаті й покинув решту товариства, що тут зібралося, відразу по тому як було подано каву. Правильно?

— Так.

— А зараз, міс Белвер, розкажіть мені власними словами, за яких саме обставин ви знайшли його мертвим?

— Сьогодні ввечері тут стався один дуже прикрий інцидент. Молодий хлопець, психічно хворий, утратив рівновагу й погрожував містерові Сероколду револьвером. Вони замкнулися в цій кімнаті. Зрештою, молодик вистрелив — ви можете побачити дірки від куль у цій стіні. На щастя, містер Сероколд не був поранений Зробивши два постріли з пістолета, цей молодик зовсім розклеївся. Містер Сероколд наказав мені знайти доктора Мейверіка. Я зателефонувала йому, але його не було в кімнаті. Я знайшла його з одним із колег, передала йому розпорядження містера Сероколда, і він негайно сюди прийшов. Коли я поверталася, то зайшла до кімнати містера Гульбрандсена. Я хотіла запитати, чи не треба йому чогось принести — гарячого молока або віскі — перед тим, як він ляже спати. Постукала, але відповіді не було, тож я відчинила двері. Я побачила, що містер Гульбрандсен мертвий. Тоді зателефонувала вам.

— Які входи та виходи є в будинку? І як вони охороняються? Чи міг хтось увійти сюди ззовні так, що ніхто не бачив його й не чув?

— Хто завгодно міг сюди увійти крізь бічні двері, які виходять на терасу. Вони не замикаються, доки всі ми не полягаємо спати, бо саме через них заходять і виходять люди з будівель Коледжу.

— І ви тут маєте, якщо не помиляюся, десь двісті чи двісті п'ятдесят неповнолітніх злочинців, які мешкають у Коледжі?

— Так. Але над будівлями Коледжу здійснюється постійний нагляд, і вони добре охороняються. Я вважаю дуже малоймовірним, щоб хтось міг покинути Коледж без дозволу.

— Нам доведеться це перевірити все одно. Чи містер Гульбрандсен давав якісь підстави… скажімо, чи міг він розбудити в комусь ненависть до себе? Може, він ухвалив якісь непопулярні рішення щодо політики управління Фондом?

Міс Белвер похитала головою.

— О, ні, містер Гульбрандсен не мав ніякого стосунку ані до управління Коледжем, ані до адміністративних рішень.

— Якою була мета його візиту?

— Не маю найменшого уявлення.

— Але він був невдоволений відсутністю містера Сероколда й вирішив зачекати, коли той повернеться?

— Так.

— Тож справи, які привели його сюди, безперечно, мали стосунок до містера Сероколда?

— Так. Але інакше не могло й бути — бо ці справи, напевне, були пов'язані з Фондом.

— Так, мабуть, що були. Чи мав він якусь нараду з містером Сероколдом?

— Ні, часу на це не було. Містер Сероколд повернувся лише перед самою вечерею, сьогодні ввечері.

— Але після вечері містер Гульбрандсен сказав, що йому треба написати важливі листи, й пішов їх писати. Він не сказав містерові Сероколду, що хоче поговорити з ним?

Міс Белвер завагалася.

— Ні, не сказав.

— Чи вам не здається, що це було досить дивно — адже він, усупереч власним планам, умисне залишився ще на один день, щоб дочекатися повернення містера Сероколда?

— Так, мені це здається дивним.

Незвичайність такої поведінки містера Гульбрандсена, здавалося, вразила міс Белвер уперше.

— Містер Сероколд не проводжав його до кімнати?

— Ні. Містер Сероколд залишився в залі.

— І ви не маєте ніякого уявлення про те, коли саме було вбито містера Гульбрандсена?

— Я думаю, що, мабуть, я чула постріл. Якщо так, то це сталося о двадцять третій хвилині на десяту.

— Ви чули постріл? І це не стривожило вас?

— Обставини були надто незвичайними.

Вона розповіла, намагаючись дати якомога більше подробиць про сцену, яка відбулася між містером Сероколдом й Едгаром Лоусоном, і досягла тоді своєї кульмінації.

— Отже, нікому не спало на думку, що той постріл міг пролунати десь у будинку?

— Ні. Я не думаю, що це могло комусь спасти на думку. Ми всі, знаєте, відчули надто велику полегкість, що постріл пролунав не в тій кімнаті.

І досить похмуро міс Белвер додала:

— Ніхто не припускає можливості, що вбивство і спроба вбивства можуть відбутися в одному й тому самому домі в одну й ту саму ніч.

Інспектор Кері мусив визнати, що вона має слушність.

— А проте, — несподівано сказала міс Белвер, — я думаю, саме це змусило мене зайти до кімнати містера Гульбрандсена пізніше. Я, звичайно, хотіла запитати, чи йому не треба чого-небудь, але то був лише привід для того, аби я могла переконатися, що з ним усе гаразд.

Інспектор Кері пильно дивився на неї якусь мить.

— А що навіяло вам думку, що з ним може бути не все гаразд?

— Я не знаю. Мабуть, той постріл десь за межами дому. Він нічого не означав для мене, коли пролунав. Але потім пригадався Я намагалася переконати себе, що то був ляскіт із автомобіля містера Рестаріка…

— З автомобіля містера Рестаріка?

— Атож. Алекса Рестаріка. Він приїхав на автомобілі сьогодні ввечері відразу по тому, як це сталося.

— Розу мію. Коли ви знайшли тіло містера Гульбрандсена ви чогось торкалися в його кімнаті?

— Звісно, ні. — у голосі міс Белвер прозвучав докір. — Природно, я знала, що там ні до чого не можна торкатися й нічого не можна рухати. Містер Гульбрандсен був убитий пострілом у голову, але пістолета ніде не було видно, тож я відразу зрозуміла, що це вбивство.

— А тепер, коли ви привели нас у цю кімнату, чи все було тут так само, як тоді, коли ви знайшли мертве тіло?

Міс Белвер замислилася. Вона відхилилася назад на стільці, підвела очі й наморщила лоба. Схоже, подумав інспектор Кері, вона має пам'ять, яку можна назвати фотографічною.

— Одна деталь змінилася, — сказала вона. — У друкарській машинці нічого не було.

— Ви хочете сказати, — промовив інспектор Кері, — що коли ви увійшли туди вперше, з машинки стримів лист, якого друкував містер Гульбрандсен, а потім цього листа хтось звідти забрав?

— Так, я майже переконана, що бачила білий краєчок аркуша, якии стримів із машинки.

— Дякую вам, міс Белвер. Хто ще заходив до тієї канати перед тим, як ми прибули?

— Містер Сероколд, звичайно. Він там залишився, коли я вийшла зустріти вас. А ще туди заходили місіс Сероколд і міс Марпл. Місіс Сероколд наполягла на цьому.

— Місіс Сероколд і міс Марпл, — повторив інспектор Кері. — Хто така міс Марпл?

— Стара леді із сивим волоссям. Вона була шкільною подругою місіс Сероколд. Приїхала сюди погостювати чотири дні тому.

— Гаразд, дякую вам, міс Белвер. Ви надали нам дуже точні відомості. Тепер я спробую з'ясувати деякі речі з містером Сероколдом. Але можливо — міс Марпл уже стара жінка, чи не так? Я спочатку перекинуся кількома словами з нею, а потім відпущу її спати. Це жорстоко — не давати старій жінці спати так довго, — доброчесно заявив інспектор Кері. — Сьогоднішня подія, певно, була шоком для неї.

— То я покличу її, гаразд?

— Будь ласка, покличте.

Міс Белвер вийшла. Інспектор Кері подивився у стелю.

— Гульбрандсен? — сказав він. — Але чому Гульбрандсен? Дві сотні малолітніх бандюків живуть на території цього маєтку. Немає жодної причини, щоб котрийсь із них це зробив. Але, схоже, один із них таки зробив. Але чому він обрав Гульбрандсена? Людину, яка тут зовсім чужа.

— Звісно, ми ще всього не знаємо, — сказав сержант Лейк.

— Поки що ми нічого не знаємо, — відповів йому інспектор Кері.

Він підхопився на ноги й вельми галантно зустрів міс Марпл, коли та увійшла. Вона здалася йому трохи схвильованою, й він поквапився допомогти їй розслабитися.

— Не хвилюйтеся й не переймайтеся так усім цим, мем. — Старі жінки люблять, коли до них звертаються "мем", подумав він. Вони, безперечно, вважають службовців поліції нижчим класом, які мають ставитися з глибокою пошаною до тих, хто стоїть вище від них на суспільній драбині. — Це дуже прикро, я знаю. Але ми повинні прояснити всі факти. Зрозуміти їх у їхньому взаємозв'язку.

— О, так, я вас розумію, — сказала міс Марпл. — Це дуже й дуже нелегко, чи не так? Нелегко прояснити все до кінця. Бо коли ви дивитеся на щось одне, то не можете дивитися на інше. А ми так часто дивимося зовсім не на те, на що нам слід дивитися, хоч ніколи не знаємо, чи це чиста випадковість, чи хтось хоче, щоб ми дивилися не на те, що треба. Відвести очі — так кажуть фокусники. Вони дуже розумно це роблять, чи не так? І я ніколи не могла зрозуміти, як вони великий акваріум перетворюють на маленьку чашу, адже його не можна просто згорнути, чи не так?

Інспектор Кері закліпав очима і сказав заспокійливим голосом.

— Справді, не можна. А зараз, мем, повернімося до подій сьогоднішнього вечора. Я вислухав розповідь про них від міс Белвер. Для вас це був дуже тривожний час, я певен.

— Справді, тривожний. Усе було так драматично, знаєте.

— По-перше, ця суперечка між містером Сероколдом і… — він подивився на зроблений запис, — отим Едгаром Лоусоном.

— Дуже дивний молодик, — сказала міс Марпл. — Я відразу відчула, що з ним щось не так.

— Я певен, що ви відчули, — сказав інспектор Кері. — А потім, коли перше збудження минуло, надійшла звістка про смерть містера

Гульбрандсена. Якщо не помиляюся, то ви приходили з місіс Сероколд подивитися на е... е... тіло.

— Так, я приходила. Вона попросила мене, щоб я пішла з нею. Ми з нею дуже давні подруги.

— Авжеж. І ви з нею увійшли до кімнати містера Гульбрандсена. Ви доторкалися до чого-небудь, коли були в кімнаті обидві?

— О, ні. Містер Сероколд застеріг нас, щоб ми цього не робили.

— А чи не бачили ви, мем, якогось листа або аркуш паперу, який, скажімо, стримів би з друкарської машинки?

— Нічого там не було, — швидко відказала міс Марпл. — Я відразу помітила, бо це здалося мені дивним. Містер Гульбрандсен сидів за друкарською машинкою, тож він мусив щось друкувати. Атож, мені здалося дуже дивним, що машинка не була заправлена папером.

Інспектор Кері подивився на неї гострим поглядом. Він сказав:

— Ви багато розмовляли з містером Гульбрандсеном, коли він сюди приїхав?

— Дуже мало.

— Ви не пам'ятаєте нічого незвичайного або чогось важливого з цих розмов?

Міс Марпл трохи подумала.

— Він розпитував мене про здоров'я міс Сероколд. Зокрема про стан її серця.

— Її серця? У неї щось негаразд із серцем?

— Нічого особливого, наскільки мені відомо.

Інспектор Кері помовчав хвилину або дві, потім сказав:

— Ви чули постріл сьогодні ввечері під час сварки між містером Сероколдом і Едгаром Лоусоном?

— Сама я його не чула. Я трохи глухувата, знаєте. Але місіс Сероколд сказала, що він пролунав десь поза будинком, у парку.

— Містер Гульбрандсен пішов до себе відразу після вечері, як я розумію?

— Так, він сказав, що йому треба написати листи.

— Він не виявив бажання обговорити справи з містером Сероколдом?

— Ні.

Міс Марпл додала:

— Річ у тому що між ними вже відбулася коротка розмова.

— Справді? Коли? Наскільки мені відомо, містер Сероколд повернувся додому перед самою вечерею.

— Це правда, але він ішов пішки через парк, а містер Гульбрандсен вийшов його зустріти, і вони кілька разів пройшлися сюди-туди по терасі.

— Комусь іще про це відомо?

— Не думаю, — сказала міс Марпл. — Хіба що, може, містер Сероколд розповів про це своїй дружині. Я тоді цілком випадково виглянула зі свого вікна — хотіла подивитися на пташок.

— Пташок?

— Пташок, — і через мить або дві міс Марпл додала: — Я подумала що то були, можливо, чижі.

Інспектору Кері було нецікаво слухати про чижів.

— А ви, бува, — делікатно поцікавився він, — не почули чогось із того, що вони казали?

Погляд невинних очей кольору синьої китайської порцеляни зустрівся з його поглядом.

— Боюся, лише окремі фрагменти — лагідно промовила міс Марпл.

— І які саме?

Міс Марпл помовчала хвилину, потім сказала:

— Я не знаю, про що саме точилася їхня розмова, але вони обидва дуже турбувалися про те, щоб приховати, не знаю, що там було, від місіс Сероколд. Пощадити її — саме так висловився містер Гульбрандсен, а містер Сероколд сказав: "Я згоден, про неї слід подумати насамперед". Бони також згадали про велику відповідальність і про те, що їм, можливо, знадобиться якась порада ззовні.

Вона зробила паузу.

— Думаю, вам ліпше розпитати самого містера Сероколда, про що вони там говорили.

— Ми це зробимо, мем. А зараз спробуйте пригадати, чи ви не помітили ще чогось такого, що вразило вас своєю незвичайністю в цей вечір?

Міс Марпл замислилася.

— Усе було надто незвичайним у цей вечір, якщо ви розумієте, про що я кажу.

— Авжеж розумію, авжеж розумію. Несподівано якась згадка зблиснула в пам'яті міс Марпл.

— Був іще один досить незвичайний інцидент. Містер Сероколд не дозволив місіс Сероколд випити її ліки. Міс Белвер це дуже розсердило.

Вона вибачливо всміхнулася.

— Але це, звичайно, така дрібна деталь…

— Мабуть, що так. Я вам дуже вдячний, міс Марпл. Коли міс Марпл вийшла з кімнати, сержант Лейк сказав:

— Вона стара, але розум у неї гострий…

## РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

Льюїс Сероколд увійшов до кабінету, й центр інтересу в кімнаті відразу змістився. Він обернувся, щоб зачинити за собою двері, й, зробивши так, створив атмосферу конфіденційного усамітнення. Він перетнув кімнату й сів не на той стілець, який щойно звільнила міс

Марпл, а на свій власний, за письмовим столом. Міс Белвер на самому початку посадила інспектора Кері на стілець, який вона поставила збоку від столу, так, ніби неусвідомлено залишила вільне місце для Льюїса Сероколда на той час, коли його сюди викличуть.

Сівши, Льюїс Сероколд подивився на двох службовців поліції замисленим поглядом. Вираз його обличчя здавався напруженим і стомленим. То було обличчя чоловіка, який щойно пройшов через суворе випробування й це трохи здивувало інспектора Кері, бо хоча вбивство Крістіана Гульбрандсена мало, безперечно, стати шоком для Льюїса Сероколда, проте Гульбрандсен не був йому ані близьким другом, ані родичем, і їх пов'язувала лише далека спорідненість через шлюб.

У якийсь дивний спосіб дійові особи ніби помінялися ролями. Не виглядало, що Льюїс Сероколд прийшов у кабінет відповідати на запитання поліції. Радше виникало враження, що Льюїс Сероколд прийшов сюди для того, щоб очолити розслідування. Це трохи роздратувало інспектора Кері.

Він сказав рішучим голосом:

— Отже, містере Сероколд…

Льюїс Сероколд, здавалося, цілком поринув у свої думки. Він сказав, зітхнувши:

— Як важко буває зрозуміти, в який спосіб тобі найкраще діяти.

Інспектор Кері сказав:

— Дозвольте нам це вирішувати, містере Сероколд. А зараз вернімося до містера Гульбрандсена, він приїхав несподівано, я правильно розумію?

— Цілком несподівано.

— Ви не знали, що він приїде, так?

— Не мав найменшого уявлення.

— І ви також не маєте найменшого уявлення, чому він приїхав?

Льюїс Сероколд спокійно відповів.

— Ні, я знаю, чому він приїхав. Він сам мені сказав.

— Коли?

— Я повертався зі станції. Він дивився з вікна будинку й вийшов мені назустріч. Саме тоді він і пояснив мені, що його привело сюди.

— Справи, пов'язані з діяльністю Фонду, я думаю?

— Ні, мета його приїзду не мала нічого спільного з діяльністю Фонду.

— Міс Белвер висловила прилущення, що вона була з нею пов'язана.

— Природно. Припущення могло бути тільки таким. Гульбрандсен не зробив нічого, щоб спростувати його. Я також.

— Чому, містере Сероколд?

Льюїс Сероколд сказав повільно:

— Бо ми обидва вважали надзвичайно важливим, щоб ніхто не здогадався про справжню мету його візиту.

— Якою ж вона була, ця справжня мета?

Льюїс Сероколд мовчав хвилину або дві. Він зітхнув.

— Гульбрандсен регулярно приїздив сюди двічі на рік на зустрічі членів правління Фонду. Остання така зустріч відбулася лише місяць тому. Тож ми не чекали його тут раніше, ніж через п'ять місяців. Тому, я думаю, кожен мусив зрозуміти, що справа, яка привела його сюди, мала бути надзвичайно важливою, але, я досі думаю, цілком нормально було припустити, що він приїхав усе ж таки у справах, які торкалися діяльності Фонду, хоч би якими вони були нагальними Наскільки мені відомо, Гульбрандсен не зробив нічого, щоб спростувати таке враження — або, радше, він думав, що не зробив. Так, це, мабуть, ближче до істини — він думав, що не зробив.

— Боюся, містере Сероколд, я не зовсім вас зрозумів.

Льюїс Сероколд відповів не одразу. Потім сказав серйозним голосом:

— Я цілком собі усвідомлюю, що після смерті Гульбрандсена — а це було вбивство, ту т немає найменшого сумніву — повинен викласти вам усі факти. Але скажу вам відверто, я насамперед турбуюся про щастя та душевний спокій своєї дружини. Я не маю права диктувати вам щось, інспекторе, але якщо ви знайдете спосіб приховати деякі відомості від неї якнайдовше, я буду вам вельми вдячний. Річ у тому, інспекторе Кері, що Кристіан Гульбрандсен приїхав сюди для того, щоб сказати мені: він вважає, що мою дружину повільно й холоднокровно отруюють.

— Що ви сказали?

Кері недовірливо нахилився вперед.

Сероколд кивнув.

— Так, і, думаю ви розумієте, яким страхітливим шоком для мене було почути цю звістку. Сам я не здогадувався про щось подібне, та відразу по тому, як Кристіан сказав це мені, я усвідомив, що певні симптоми, на які моя дружина скаржилася останнім часом, цілком відповідали такому припущенню. Те, що здавалося їй ревматизмом, спазмами ніг, болями, несподіваними нападами нудоти. Усе це дуже точно збігається із симптомами отруєння миш'яком.

— Міс Марпл розповіла нам, що Кристіан Гульбрандсен розпитував її про те, чи місіс Сероколд не нарікає на якусь хворобу серця.

— Справді? Це цікаво. Мабуть, він підозрював, що проти моєї дружини застосовують отруту, яка руйнує серце, адже вона прокладає шлях до раптової смерті, що навряд чи розбудить якісь підозри. Але я думаю, що застосування миш'яку більш імовірне.

— То ви твердо переконані, що підозри Кристіана Гульбрандсена були цілком обгрунтовані?

— О так, я переконаний. По-перше, Гульбрандсен навряд чи приїхав би до мене з таким наміром, якби не мав жодних фактичних доказів. То був дуже обачний і розважливий чоловік, якого було не так легко в чомусь переконати і який відзначався надзвичайно гострим розумом.

— І якими ж були його докази?

— У нас не було часу для того, щоб він мені їх виклав. Наша розмова була надто квапливою. Він лише встиг пояснити мені мету свого візиту, й ми також домовилися, що нічого не слід казати моїй дружині про цю справу, доки не роздобудемо точні факти.

— І кого ж він підозрюзав у намаганнях отруїти вашу дружину?

— Він цього не сказав, і я тепер думаю, що він і не знав. Можливо, він когось підозрював. Тепер я переконаний, що він когось підозрював — інакше навіщо б його вбили?

— Але вам він не назвав жодного імені?

— Не назвав. Ми погодилися на тому, що нам треба дуже ретельно розслідувати цю справу, і він запропонував попросити поради й допомоги в доктора Гелбрейта, єпископа Кромерського. Доктор Гелбрейт — давній друг Гульбрандсенів і один із членів правління Фонду. Людина великої мудрості та досвіду, він міг би надати суттєву моральну допомогу та підтримку моїй дружині — якби виникла необхідність розповісти їй про наш підозри. Ми також мали намір порадитися з ним щодо того, звертатися нам чи не звертатися до поліції.

— Справді, ситуація надзвичайна, — сказав Кері.

— Гульбрандсен покинув нас після вечері, щоб написати листа докторові Гелбрейту. Він саме друкував цього листа, коли його застрелили.

— Звідки вам це відомо?

Льюїс спокійно сказав:

— Бо я витяг листа з машинки. Він тут, у мене.

З нагрудної кишені він дістав згорнутий учетверо аркуш машинопису й подав його Кері.

Останній гостро сказав:

— Вам не слід було витягувати його чи торкатися чогось у кімнаті.

— А я й не доторкався ні до чого іншого. Я знаю, що припустився порушення, яке не має у ваших очах виправдання, забравши цього листа, але в мене була на те дуже поважна причина. Я був переконаний у тому, що моя дружина неодмінно захоче прийти в ту кімнату, і боявся, щоб вона не прочитала того, що там було написано. Я визнаю свою помилку, але боюся, що зробив би так само, якби подібна ситуація повторилася. Я готовий на все — геть на все — аби вберегти свою дружину від прикрих переживань.

Інспектор Кері не сказав більше нічого. Він прочитав те, що було надруковано на вийнятому з машинки аркуші.

Дорогий докторе Гелбрейт. Якщо це взагалі можливо, я прошу, щоб ви приїхали до Стоунігейтса відразу, як отримаєте цього листа. Тут виникла криза надзвичайної складності, і я перебуваю в розгубленості щодо того, як їй давати раду. Я знаю, як щиро любите ви нашу дорогу Кері Луїзу і як глибоко вас стурбують обставини, що їй загрожують. Скільки їй треба знати? Скільки треба приховати від неї? Це ті запитання, на які мені дуже важко знайти правильну відповідь.

Щоб не ходити навкруг та навколо, я скажу вам: у мене є причини вважати, що цю милу й невинну жінку повільно отруюють. Я вперше запідозрив це, коли…

Тут лист уривався раптово.

Кері сказав:

— Отже, коли Крістіан Гульбрандсен дійшов до цього місця у своєму листі, він був застрелений?

— Так.

— Але чому лист залишився в машинці?

— Тут я можу припустити лише дві причини — одну, що вбивця не мав найменшого уявлення про те, кому Гульбрандсен писав листа і якою була його тема, а другу — він надто поспішав. Можливо, він почув, що хтось іде, і йому залишався час тільки на те, щоб утекти непоміченим.

— І Гульбрандсен навіть не натякнув вам, кого він підозрював — якщо він справді когось підозрював?

Запала дуже коротка, майже непомітна пауза перед тим, як Льюїс відповів:

— Навіть не натякнув.

І додав досить неясно:

— Кристіан був дуже справедливий чоловік.

— Як, на вашу думку, застосовувалася отрута — миш'як чи що там іще могло бути?

— Я думав про це, коли перевдягався на вечерю, і дійшов висновку, що найзручніше було б доливати її в якісь ліки чи тонік, що їх приймала моя дружина. Щодо їжі, то всі ми їмо одні й ті самі страви, і моя дружина не їсть нічого такого, що було б умисне приготоване для неї. Але будь-хто може долити миш'як у пляшечку з ліками.

— Ми повинні взяти її ліки й віддати їх на аналіз.

Льюїс сказав спокійно:

— Я вже маю один зразок. Я взяв його сьогодні, перед вечерею.

Він висунув шухляду в письмовому столі й дістав звідти невеличку закорковану пляшечку з червоною рідиною.

Інспектор Кері сказав, подивившись на нього зацікавленим поглядом:

— Ви про все подумали, містере Сероколд.

— Я вважав, що треба діяти швидко. Сьогодні ввечері я не дозволив дружині прийняти її звичну дозу. Вона досі стоїть у склянці на дубовому буфеті в залі — а пляшечка з тоніком стоїть у їдальні.

Кері нахилився вперед через стіл. Він стишив голос і заговорив довірливо та без будь-якої офіційності.

— Ви мені пробачте, містере Сероколд, але я не зовсім розумію, чому ви так наполегливо хочете приховати це від своєї дружини? Ви боїтеся, що вона запанікує? Адже для її ж таки безпеки було б краще, якби ви остерегли її.

— Атож, може, й справді так було б краще. Але я не думаю, що ви цілком розумієте мою ситуацію. Не знаючи мою дружину Керолайн, це було б важко. Моя дружина, інспекторе Кері, ідеалістка, особа, схильна всім довіряти. Про неї можна сказати, що вона не бачить зла, не чує зла й ніколи не говорить про зло. Для неї буде незбагненним довідатися, що хтось хоче її вбити. Але ми повинні піти далі. Це не просто "хтось". Ідеться — й думаю, ви повинні це розуміти — про когось дуже близького й дорогого для неї…

— Ви так думаєте?

— Ми повинні подивитися в обличчя фактам. Зовсім близько ми маємо дві сотні спотворених і недорозвинених особистостей, які досить часто виражали себе через брутальне й безглузде насильство. Але, за

самою природою речей, нікого з них не можна підозрювати у скоєнні цього злочину. Той, хто повільно труїть мою дружину, перебуває десь у самому центрі нашого інтимного родинного життя. Подумайте про людей, які мешкають у цьому будинку: про її чоловіка, дочку онуку, про чрловіка її онуки про їх пасинка, до якого вона ставиться як до власного сина про міс Белвер, її віддану компаньйонку й давню подругу. Усі ці люди близькі до неї й ду же віддані їй — а проте ми ніяк не можемо відкинути підозру, що це хтось один із них.

Кері сказав повільно:

— Але ж ми маємо й сторонніх…

— Так, у певному розумінні. Ми маємо доктора Мейверіка, маємо одного або двох людей із персоналу, які часто бувають із нами, маємо слуг — але, відверто кажу чи, який вони можуть мати мотив?

Інспектор Кері сказав:

— І є тут іще один молодик — знову забув його ім'я — Едгар Лоусон, здається?

— Так. Але він буває тут як випадковий гість лише останнім часом. І в нього немає мотиву. До того ж він глибоко прив'язаний до Керолайн, як і всі ми тут.

— Але він психічно хворий. Хіба ж не він напав на вас сьогодні?

Сероколд нетерпляче відкинув це припущення.

— То було суто дитяче хуліганство. Він не хотів завдати мені шкоди.

— А ці дві дірки від куль у стіні? Він же стріляв у вас, чи не так?

— Він не хотів у мене влучили. То була просто акторська гра, не більше.

— Дуже небезпечна акторська гра, містере Сероколд.

— Ви не розумієте. Поговоріть із нашим психіатром, доктором Мейверіком. Едгар — незаконнонароджена дитина. Він утішає себе за те, що в нього немає батька, й за своє низьке походження, переконуючи сам себе, що він син знаменитого чоловіка. Це дуже добре відомий феномен, запевняю вас. Йому стало краще, набагато краще. Але потім із якоїсь невідомої нам причини він знову посунувся назад. Він ідентифікував мене як свого "батька" й здійснив на мене мелодраматичний напад, вимахуючи револьвером і викрикуючи погрози. Я анітрохи не був наляканий. Коли він нарешті зробив два постріли з револьвера, то зламався й заплакав, і доктор Мейверік забрав його геть і дав йому заспокійливе. Думаю, він повернеться до свого нормального стану вже завтра вранці.

— Ви не хочете висунути звинувачення проти нього?

— Це було б найгіршим з усіх можливих варіантів — для нього, хочу сказати.

— Відверто кажучи, містере Сероколд, мені здається, його свободу треба обмежити. Люди, які вимахують револьверами, щоб утвердити своє "я"! Нам треба думати про безпеку суспільства, ви ж повинні розуміти.

— Поговоріть на цю тему з доктором Мейверіком, — знову наполегливо порадив йому Льюїс. — Він викладе вам професійний погляд на цей випадок. Хай там як, — додав він, — а бідолашний Едгар не міг застрелити Гульбрандсена. Він був тут, у кімнаті, й погрожував застрелити мене.

— Гаразд, облишмо його, містере Сероколд. Ми коротко розглянули зовнішній фактор. Схоже, хто завгодно міг увійти ззовні й убити містера Гульбрандсена, оскільки двері на терасу були незамкнені. Але існує вужче коло людей у самому домі, й з огляду на те, про що ви мені розповіли, їм треба приділити щонайпильнішу увагу. Здається дуже ймовірним, що крім старої міс… е… е… Марпл, яка випадково визирнула з вікна своєї спальні, ніхто не знав про те, що ви вже мали з містером Гульбрандсеном коротку приватну розмову. Якщо так, то Гульбрандсена могли застрелити, щоб перешкодити йому поділитися своїми підозрами з вами. Звісно, ще рано говорити про те, чи могли існувати і якісь інші мотиви. Містер Гульбрандсен був багатий, я гадаю?

— Так, він був дуже багатою людиною. Він має синів, дочок та онуків — всі вони, либонь, отримають вигоду з його смерті. Але я не думаю, що хтось із його родини живе в цій країні, й усі вони серйозні і дуже респектабельні люди. Наскільки мені відомо, серед них немає білих ворон.

— У нього були вороги?

— Я сказав би, що це дуже малоймовірно. Він не був — справді, він не був людиною такого виду.

— Тож усе зводиться, якщо я правильно вас розумію, до цього дому та до людей, які в ньому мешкають. Хто з цих людей міг його вбити?

Льюїс Сероколд повільно промовив:

— Мені дуже важко сказати це. У нашому домі мешкають слуги, члени моєї родини та наші гості. З вашого погляду, нікого з них не можна виключати, я думаю. Можу тільки сказати вам, що, наскільки мені відомо, усі, крім слуг, були у Великій Залі, коли Кристіан покинув її, і поки я був там, ніхто з неї не виходив.

— Ніхто взагалі?

— Я думаю… — Льюїс наморщив лоба, намагаючись пригадати, — О, так. Згоріли якісь пробки, і містер Волтер Хад пішов подивитися, в чому там річ.

— Це той молодий американський джентльмен?

— Так… і я, звичайно, не знаю, що тут було після того, як Едгар і я увійшли до цього кабінету.

— І ви не можете сказати мені нічого конкретнішого, аніж це, містере Сероколд?

Льюїс Сероколд похитав головою.

— Ні, боюся, я не зможу допомогти вам. Усе це… усе це надто неймовірне.

Інспектор Кері зітхнув. Він сказав:

— Містер Гульбрандсен був убитий із невеличкого автоматичного пістолета. Ви знаєте, хто в домі має таку зброю?

— Не маю уявлення, мені це здається дуже малоймовірним.

Інспектор Кері знову зітхнув.

— Скажіть всім своїм, що вони можуть лягати спати. Я поговорю з ними завтра, — повідомив він.

Коли Сероколд залишив кімнату, інспектор Кері запитав у Лейка:

— Ну, яка твоя думка?

— Він знає або думає, що знає, хто це зробив, — сказав Лейк.

— Так. Я згоден із тобою. І йому дуже не до вподоби те, що він знає.

## РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ

### I

Джіна вибігла назустріч міс Марпл, коли та прийшла снідати наступного ранку.

— Поліція знову тут, — сказала вона. — Тепер вони в бібліотеці. Воллі абсолютно зачарований ними. Він не розуміє, як вони можуть бути такі спокійні й такі стримані. Мені здається, він страшенно збуджений тим, що сталося. Я — ні. Мені воно дуже не до вподоби. Я відчуваю моторошний жах. Чому, ви думаєте, я так почуваюся? Тому, що я наполовину італійка?

— Цілком можливо. Принаймні це пояснює, чому ви не вважаєте за потрібне приховувати те, що відчуваєте.

Міс Марпл усміхнулася зозсім трохи, коли це говорила.

— Джоллі страшенно сердита, — сказала Джіна повиснувши на руці в міс Марпл і підштовхуючи її до їдальні. — Мабуть, тому, що тепер тут усім розпоряджається поліція і вона не може "керувати" ними, як керує всіма іншими.

— Алексові й Стівенові, — сказала Джіна тоном осуду, коли вони увійшли до їдальні, де двоє братів закінчували свій сніданок, — просто байдужісінько до всього, що сталося.

— Моя люба Джіно, — сказав Алекс, — ти до нас дуже несправедлива. Доброго ранку, міс Марпл. Мені до цього аж ніяк не байдужісінько. Якщо не брати до уваги, що я майже не знав твого дядька Кристіана, то я, безперечно, найперший підозрюваний. Ти це розумієш, гадаю.

— Чому?

— Ну, по-перше, тому, що я під'їхав до будинку приблизно в ті самі хвилини, коли його вбили. До того ж вони все тут перевіряли, і, як здається, минуло надто багато часу, поки я дістався від будки воротаря до будинку, а це означає, що я міг устигнути покинути автомобіль, оббігти навколо будинку, увійти в бічні двері, застрелити Кристіана й вибігти назад до машини.

— А що ти робив насправді?

— Я думав, малих дівчаток із дитинства навчають не ставити неделікатних запитань. Як останній йолоп я стояв у тумані, дивився, як він поглинає світло фар, і думав до яких засобів мені вдатися, щоб створити такий самий ефект на сцені. Для свого нового балету "Ночі над Темзою".

— Але ж ти можеш сказати їм про це!

— Звісно, можу. Але ж ти знаєш, які вони, полісмени. Вони скажуть: "Дякуємо вам" дуже чемно й запишуть усе, що я їм розповів, але ти не маєш найменшого уявлення, що вони думають, а тільки відчуваєш, що налаштовані вони вельми скептично.

— Цікаво буде подивитися, як ти виплутаєшся з цієї халепи, Алексе, — сказав Стівен зі своєю тонкою й досить жорстокою посмішкою. — Щодо мене, то зі мною все гаразд. Я не виходив із зали учора ввечері.

Джіна вигукнула:

— Але ж вони не можуть думати, що то був хтось із нас!

Її темні очі округлилися й були наповнені жахом.

— Тільки не кажи, що то був якийсь волоцюга, моя люба, — сказав Алекс, жадібно поглинаючи мармелад. — Це так банально.

Міс Белвер зазирнула у двері і сказала:

— Міс Марпл, коли поснідаєте, зайдіть до бібліотеки.

— Знову викликають вас, — сказала Джіна. — Раніше, ніж будь-кого з нас.

Вона здавалася трохи ображеною.

— Що то за звук? — запитав Алекс

— Я нічого не чув, — сказав Стівен.

— А мені почувся постріл із пістолета.

— Вони стріляють у кімнаті, де було вбито дядька Кристіана, — сказала Джіна. — Я не знаю, навіщо вони це роблять. І надворі теж.

Двері відчинилися знову, й увійшла Мілдред Стріт. Вона була в чорній сукні, з оніксовим намистом на шиї.

Вона пробурмотіла: "Доброго ранку", ні на кого не дивлячись і сіла.

Стишеним голосом Мілдред сказала:

— Дай мені, будь ласка, чаю, Джіно. Їсти я не хочу — візьму лише грінку.

Вона делікатно доторкнулася до своїх очей та носа хусточкою, яку тримала в руці. Потім підвела погляд і подивилася невидющими очима на двох братів. Стівен й Алекс почулися незручно. Їхні голоси знизилися майже до пошепту, і незабаром вони підвелися й вийшли.

Мілдред Стріт сказала, звертаючись чи то до всесвіту, чи до міс Марпл, визначити це було неможливо:

— Навіть чорної краватки не вдягли!

— Я не думаю, — сказала міс Марпл примирливим тоном, — що вони знали наперед про вбивство, яке тут станеться.

Джіна стримано пирснула, й Мілдред Стріт подивилася на неї гострим поглядом.

— Де Волтер, його чомусь не видно сьогодні? — запитала вона.

Джіна почервоніла.

— Не знаю. Я його не бачила.

Вона сиділа з ніяковим виразом обличчя, як провинна дитина.

Міс Марпл підвелася на ноги.

— Піду в бібліотеку, — сказала вона.

## II

Льюїс Сероколд стояв біля вікна в бібліотеці.

Більше нікого в кімнаті не було.

Він обернувся, коли міс Марпл увійшла, й, підійшовши до неї, узяв її руку у свої.

— Сподіваюся, — сказав він, — ця подія не стала для вас надто тяжким потрясінням. Безпосередньо зіткнутися з убивством має бути надто тяжким ударом для кожного, хто раніше не бачив нічого подібного.

Скромність не дозволила міс Марпл відповісти, що вбивства стали для неї останнім часом чимось аж надто звичним. Вона тільки сказала, що життя в Сент-Мері-Мід зовсім не таке тихомирне, яким іноді воно здається людям, котрі там ніколи не жили.

— На селі трапляються дуже погані речі, запевняю вас, — сказала вона. — Там можна навчитися такого, чого ніколи не навчишся в місті.

Льюїс Сероколд вислухав її поблажливо, але тільки в піввуха.

Він сказав ду же просто:

— Мені потрібна ваша допомога.

— Розраховуйте на мене, містере Сероколд.

— Ідеться про справу, яка має стосунок до моєї дружини — має стосунок до Керолайн. Сподіваюся, ви щиро до неї прихильні?

— Так, безперечно. Усі ставляться до неї дуже прихильно.

— Я теж так думав. Але, схоже, я помилився. З дозволу інспектора Кері я хочу розповісти вам щось таке, чого ще ніхто не знає. Або, якщо висловитися точніше, про це знає лише хтось один.

Коротко він розповів їй те, про що вже розповів інспекторові Кері учора ввечері.

Міс Марпл здавалася нажаханою.

— Не можу повірити, містере Сероколд. Не можу повірити!

— Так само подумав і я, коли Крістіан Гульбрандсен мені про це розповів.

— Я сказала б, що наша люба Кері Луїза не має жодного ворога в усьому світі.

— Здається неймовірним, що вона все ж таки його має. Але ви розумієте, які з цього випливають наслідки? Отруювання — повільне отруювання — може здійснюватися лише в тісному родинному колі. Це має бути хтось із дуже близьких нам людей.

— Якщо це правда. Ви певні, що містер Гульбрандсен не помилився?

— Крістіан не помилився. Він був надто обачним чоловіком, щоб зробити таке твердження без достатніх підстав. Крім того, поліція забрала пляшечку з ліками, які пила Керолайн, й окремий зразок її вмісту. І там було знайдено миш'як — а миш'як їй не був прописаний.

Кількісний аналіз займе більше часу — але сам факт наявності миш'яку підтверджений.

— Отже, її ревматизм, труднощі з ходінням, усе це…

— Так, спазми в ногах — це типовий симптом повільного отруєння миш'яком, наскільки мені відомо. Крім того, перед тим, як ви приїхали, Керолайн мала один або два напади гострого захворювання шлункозого характеру — я навіть подумати не міг, доки не приїхав Крістіан.

Він урвав фразу. Міс Марпл тихо сказала:

— Отже, Рут мала рацію!

— Рут?

У голосі Льюїса Сероколда прозвучав подив, Міс Марпл зашарілася.

— Я дечого вам не сказала. Мій приїзд сюди не був простою випадковістю. Якщо ви дозволите мені пояснити — боюся, я не вмію говорити дуже чітко і ясно. Будь ласка майте терпіння.

Льюїс Сероколд уважно слухав, поки міс Марпл розповідала йому про тривожне передчуття Рут та її прохання, щоб вона якомога скоріше сюди приїхала.

— Дивовижно, — сказав він. — А я навіть не підозрював…

— Усе було так туманно, — сказала міс Марпл. — Рут сама не знала звідки в неї виникло таке передчуття. Причина мала бути — мій досвід підказує, що вона завжди є, але небезпека, яку вона передчувала, виявляється, і справді була зовсім близько.

Льюїс Сероколд сказав похмуро:

— Отже, вона й справді мала слушність. А тепер, міс Марпл, зрозумійте моє становище. Чи повинен я сказати Кері Луїзі про це?

Міс Марпл швидко відповіла:

— Ой, ні.

Голос її прозвучав стурбовано, але вона відразу почервоніла й подивилася на Льюїса Сероколда поглядом, у якому був сумнів. Він кивнув:

— Отже, ви почуваєтеся так само, як і я? Так само, як почувався Крістіан Гульбрандсен? Чи виникло б у нас таке відчуття, якби йшлося про пересічну жінку?

— Кері Луїза не пересічна жінка. Вона живе своєю довірою, своєю вірою в людську природу — о Господи, як погано я вмію висловлювати свої думки. Але інтуїція підказує мені, що доки ми не з'ясуємо, хто…

— Атож, у цьому вся суть. Але, гадаю, ви розумієте, міс Марпл, що, не сказавши їй нічого, ми ризикуємо.

— Тож ви хочете, щоб я — як це ліпше сказати? — оберігала її?

— Річ у тім, що ви — єдина особа, якій я можу довіряти, — просто сказав Льюїс Сероколд. — Усі тут, схоже, віддані їй. Але чи справді вони їй віддані? А коріння вашої дружби сягає в далеке минуле.

— А, крім того, я приїхала лише кілька днів тому — докинула міс Марпл.

Льюїс Сероколд усміхнувся.

— Саме так.

— Це, звичайно, дуже гендлярське запитання, — сказала міс Марпл тоном вибачення. — Але хто здобув би вигоду, якби наша дорога Кері Луїза померла?

— Гроші! — з гіркотою в голосі вигукнув Льюїс. — Усе завжди зводиться до грошей, чи не так?

— Я думаю що в цьому випадку справді так. Адже Кері Луїза — особа надзвичайно мила й чарівна, а тому просто неможливо уявити собі, що хтось міг би її ненавидіти. Я хочу сказати, що в неї не може бути ворога.

Тому, як ви дуже вдало висловилися, містере Сероколд, усе зводитеся до питання грошей, бо мені не треба вам пояснювати, що люди часто готові на все задля грошей.

— Атож, так воно і є.

Він провадив:

— Природно, що інспектор Кері уже взяв до уваги цей пункт. Містер Джилфой сьогодні приїде з Лондона й надасть нам детальну інформацію. "Джилфой, Джилфой, Джеймс і Джилфой" — це дуже відома адвокатська фірма. Батько Джилфоя був одним із перших членів правління нашого Фонду, й саме вони складали заповіт Керолайн і первісний заповіт Еріка Гульбрандсена. Я розповім вам про це простими словами…

— Дякую, — сказала міс Марпл тоном щирої вдячності. — Ці лабіринти закону завжди здаються мені суцільною містикою.

— Ерік Гульбрандсен після того, як заповів певні суми на утримання Коледжу, різних товариств і фондів та інших доброчинних установ і залишив однакові суми своїй дочці Мілдред і своїй прийомній дочці Піпі (матері Джіни), поклав решту свого великого статку на рахунок,

прибуток від якого мав сплачуватися Керолайн протягом усього її життя.

— А після її смерті?

— А після ЇЇ смерті він мав бути порівну поділений між Мілдред і Піпою — або їхніми дітьми на той випадок, якби дочки Керолайн померли раніше від неї.

— Тобто реально ці гроші мають бути поділені між Мілдред і Джіною.

— Так. Керолайн також має свій власний і чималий статок, хоч і не на рівні класу Гульбрандсена. Половину його вона передала мені чотири роки тому. З того, що залишилося, вона відписала десять тисяч фунтів на Джульєту Белвер, а решту порівну поділила між Алексом і Стівеном Рестаріками, її двома пасинками.

— О Боже, — сказала міс Марпл — Це погано. Дуже погано.

— Тобто?

— Виходить, кожен у цьому домі має фінансовий мотив.

— Справді. А проте, ви знаєте, я не можу повірити, що хтось із них здатний на вбивство. Я просто не можу… Мілдред — її дочка, і вже досить добре забезпечена. Джіна дуже любить бабусю. Вона щедра й екстравагантна, проте прагнення до багатства їй невластиве. Джоллі Белвер фанатично віддана Керолайн. Обидва Рестаріки люблять Керолайн, як свою рідну матір. Вони не мають власних грошей, про які варто було б говорити, але велика частка від прибутку Керолайн була витрачена на фінансування їхніх проектів — особливо це стосується Алекса. Я просто не можу повірити, щоб котрийсь із тих двох умисне отруював її з метою по її смерті одержати гроші, які вона їм заповіла. Я просто не можу повірити в жоден із цих варіантів, міс Марпл.

— Ще є чоловік Джіни, чи не так?

— Так, — підтвердив Льюїс дуже серйозним голосом. — Ще є чоловік Джіни.

— Ви дуже мало знаєте про нього. І не можна не помітити, що цей молодик почуває себе дуже нещасливим.

Льюїс зітхнув.

— Він не зміг знайти себе тут, у нашому середовищі — ні, не зміг. Він не цікавиться тим, що ми тут робимо, й наша діяльність не подобається йому. Але зрештою, чому б вона мала йому подобатись? Він молодий, грубий і приїхав сюди з країни, де людину цінують за її успіхами в житті.

— Тоді як ми так дуже полюбляємо свої невдачі, — сказала міс Марпл.

Льюїс Сероколд подивився на неї гостро й підозріливо.

Вона трохи почервоніла й забурмотіла досить непослідовно:

— Іноді я думаю, знаєте, можна перебрати міру, вдаючись до якихось крайнощів… Я хочу сказати, що не можна забуваги й про тих молодих людей, які наділені, доброю спадковістю й розумно виховані в добрих родинах, наділені відвагою й твердістю духу, а також здатністю домагатися в житті успіхів, тобто про молодих людей такого гатунку, без котрих, якщо дивитися в суть проблеми, країна обійтися не може.

Льюїс спохмурнів, і міс Марпл поквапно провадила, червоніючи дедалі дужче й говорячи все більш і більш плутано:

— Не те, щоб я не цінувала — насправді я ціную — вас і Кері Луїзу, вашу справді подвижницьку працю, реальне співчуття, а людини повинна бути співчутлива, бо, зрештою, головне в людях — це те, які вони є, незалежно від того щастить їм чи не щастигь, хоч ми звісно, набагато більше сподіваємося (і цілком слушно) від тих, кому сприяє щастя. Але я іноді думаю про відчуття пропорції — о, я не маю на увазі вас, містере Сероколд. Власне, я навіть не знаю, що я маю на увазі — але англійці досить дивні люди в цьому плані. Навіть під час війни вони набагато більше пишаються своїми поразками та своїм відступом, аніж своїми перемогами. Чужоземці ніколи не зрозуміють, чому ми з такою гордістю говоримо про Дюнкерк. Про такі події у своїй історії вони воліють не згадувати. Але, схоже, ми завжди бентежимося, коли йдеться про наші перемоги й дивимося на них так, ніби непристойно хвалитися ними. А погляньте, що оспівують наші поети! Атаку легкої кавалерії[6], корабель "Рівендж"[7], який іде на дно в Карибському морі. Таке ставлення до власної історії не може не дивувати, коли ми замислюємося про це!

Міс Марпл набрала повні груди повітря.

— Я, власне, хотіла сказати, що все тут має здаватися дивним для молодого Волтера Хада.

— Так, — погодився Льюїс. — Я розумію, до чого ви хилите. Адже Волтер, безперечно, відзначився на війні. І сумніватися в його хоробрості в нас немає підстав.

— Не думаю, що з цього можна робити якісь конкретні висновки, — щиро зізналася міс Марпл. — Бо війна — одне, а повсякденне життя — зовсім інше. І я не думаю, що вбивство потребує хоробрості. Для цього вистачить хворобливого самолюбства. Атож, хворобливого самолюбства.

— Але я не бачу, щоб Волтер Хад міг мати достатній мотив.

— Не бачите? — перепитала міс Марпл — Він ненавидить усе, що тут його оточує. Він хоче забратися звідси геть. Він хоче забрати із собою Джіну. А якщо йому ще й потрібні гроші, то для нього важливо, щоб Джіна одержала свою спадщину, доки вона… е… е… не віддала остаточно свої симпатії іншому.

— Не віддала свої симпатії іншому? — здивовано повторив Льюїс.

Міс Марпл подивувалася зі сліпоти завзятих реформаторів суспільства.

— Саме це я й мала на увазі. Адже обидва Рестаріки закохані в неї, це очевидно кожному.

— О, не думаю, — неуважно заперечив Льюїс.

І провадив:

— Стівен для нас неоціненний, справді неоціненний. Як він уміє зацікавити наших хлопців, розбудити їхній інтерес! Минулого місяця вони дали блискучу виставу. Декорації, костюми, геть усе. Це незаперечно свідчить про те, — як я завжди казав Мейверікові, — що лише відсутність драми в їхньому житті приводить цих хлопців до злочину. Драматизувати своє існування — природний інстинкт дитини. Мейверік каже… ага, Мейверік…

Льюїс раптом замовк.

— Я хочу, щоб Мейверік поговорив з інспектором Кері про Едгара. Уся ця історія справді кумедна й безглузда.

— А що ви насправді знаєте про Едгара Лоусона, містере Сероколд?

— Усе, — переконано заявив Льюїс. — Усе, тобто все, що мені треба про нього знати. Про його оточення, виховання, — про його глибоко закорінену відсутність упевненості в собі.

Міс Марпл урвала його:

— А що, як це Едгар Лоусон повільно отруює місіс Сероколд? — запитала вона.

— Навряд. Він перебуває тут лише кілька тижнів. І таке припущення було б просто безглуздим! Звідки в Едгара може виникнути бажання отруїти мою дружину? Що він виграв би, якби вона вмерла?

— Нічого матеріального, я знаю. Але він може мати якусь ексцентричну причину. Він ексцентричний хлопець, ви ж знаєте.

— Ви хочете сказати, що він хлопець із розхитаною психікою?

— Думаю, що так. Ні, не зовсім. Я мала на увазі, що він весь не такий.

Це було не зовсім те, що вона відчувала. Але Льюїс Сероколд витлумачив її слова в їхньому прямому розумінні.

— Атож, — сказав він. — Він весь не такий, бідолашний хлопець. А він же подавав ознаки помітного покращення. Я справді не можу зрозуміти, чому він так відкотився назад…

Міс Марпл енергійно нахилилася вперед.

— І я теж про це думала. А якщо…

Інспектор Кері увійшов до кімнати, й вона урвала фразу на півслові.

## РОЗДІЛ ДВАНАДЦЯТИЙ

### I

Льюїс Сероколд вийшов, а інспектор Кері сів і подивився на міс Марпл із досить дивною усмішкою.

— Отже, містер Сероколд попросив вас зіграти роль сторожового собаки, — сказав він.

— Щось подібне, — сказала вона тоном вибачення й додала: — Сподіваюся, ви нічого не маєте проти…

— Я нічого не маю проти. Як на мене, то це добра думка. А чи знає містер Сероколд, наскільки добре ви кваліфіковані, щоб виконати таке завдання?

— Я не зовсім вас зрозуміла, інспекторе.

— Я бачу. Він думає, ви просто приємна літня дама, яка ходила до школи разом із його дружиною. — Інспектор похитав головою, дивлячись на неї. — Але, як нам відомо, ви щось більше, ніж це, міс Марпл, адже так? Злочини — ваш фах. Містер Сероколд знає лише один вид злочинців — перспективних початківців. Мене іноді від них просто нудить. Мабуть, я надто старомодний і в цьому помиляюся. Але ж я бачу багато пристойних і порядних хлопців навколо, хлопців, які спроможні взяти добрий старт у житті. Але в їхньому випадку порядність має бути власною винагородою — мільйонери не засновують фонди для допомоги людям достойним. Гаразд, гаразд, ви не звертайте на мене уваги. Я справді надто старомодний. Я бачив хлопців, — і дівчат, — проти яких, здавалося, було все: убогі батьки, життєві невдачі, всі можливі невигоди, — і вони мали мужність усе здолати, все побороти. Це молоді люди того зразка, яким я коли-небудь залишу свої гроші, якщо їх

матиму. Але я їх, звісно, ніколи не матиму. Матиму лише свою пенсію і, можливо, скромний садочок.

Він привітно кивнув головою міс Марпл.

— Старший офіцер поліції Блекер розповів мені про вас учора ввечері. Сказав, що ви маєте великий досвід у дослідженні темних сторін людської природи. Тож я хочу тепер запитати, хто, на вашу думку, лиходій у цій непривабливій історії? Американський солдат і за сумісництвом чоловік однієї з тутешніх дам?

— Така версія, — сказала міс Марпл, — була б дуже зручною для всіх.

Інспектор Кері усміхнувся сам до себе.

— Один такий солдат колись відбив у мене мою найкращу дівчину, — сказав він із тужливими нотками в голосі. — Природно, що я тепер дивлюся на них з упередженням. Поведінка цього молодика теж не свідчить на його користь. Тож я хочу тепер вислухати точку зору детектива-аматора. Хто таємно й систематично отруює місіс Сероколд?

— Зазвичай, — розважливо сказала міс Марпл, — знаючи про особливості людської природи, ми насамперед схильні підозрювати чоловіка. Ну, а в протилежному випадку — дружину. Таким завжди буває перше припущення, коли йдеться про випадки з отруєннями. Ви зі мною згодні?

— Я схильний погоджуватися з вами в усьому, — сказав інспектор Кері.

— Але тільки не в нашому випадку, — сказала міс Марпл, хитаючи головою. — Ні, я нездатна серйозно підозрювати містера Сероколда. Бо ви ж самі бачите, інспекторе, він справді дуже любить свою дружину.

Звичайно, у таких випадках чоловіки прагнуть виставляти напоказ свою любов — але він так не робить. Його почуття майже не впадають в око, але вони справжні. Він любить свою дружину, і я глибоко переконана — він її не отруює.

— Не згадуючи вже про той факт, що він не має жодного мотиву, аби це робити. Вона вже передала йому свої гроші.

— Звісно, — розважливо припустила міс Марпл, — існують й інші причини для того, щоб джентльменові захотілося прибрати з дороги свою дружину. Прихильність до іншої жінки, наприклад. Але я не бачу жодних таких ознак у нашому випадку. Містер Сероколд не поводиться так, як мав би поводитися чоловік романтично закоханий. Боюся, — і в голосі її прозвучав відвертий жаль, — нам доведеться відкинути варіант із містером Сероколдом.

— Шкода, що в нас немає такого простого рішення, — сказав інспектор. Він усміхнувся. — І хай там як, а він не міг убити Гульбрандсена. А мені здається незаперечним фактом, що одне тягне за собою й друге. Саме той, хто труїть місіс Сероколд, убив Гульбрандсена, щоб перешкодити йому розповісти комусь про свої підозри. Зараз ми насамперед повинні зосередитися на тому, хто мав змогу вбити Гульбрандсена в той вечір. І наш найперший підозрюваний — тут немає жодного сумніву — це молодий Волтер Хад. Саме він увімкнув лампу, яка спричинилася до короткого замикання, давши йому нагоду вийти із зали й піти до ящика з пробками А ящик із пробками висить у коридорі, що веде до кухні й відгалужується від головного коридору. Саме під час його відсутності у Великій Залі пролунав постріл. Тож ми маємо в його особі підозрюваного номер один, який мав усі умови для скоєння злочину.

— А хто підозрюваний номер два? — запитала міс Марпл.

— Підозрюваний номер два — це Алекс Рестарік, який був сам-один у своєму автомобілі, десь між будкою воротаря й будинком і чомусь дуже довго долав цю відстань.

— Маєте когось іще? — міс Марпл із цікавістю нахилилася вперед і не забула додати: — Вельми люб'язно з вашою боку розповісти мені про все.

— Це не люб'язність, — сказав інспектор Кері. — Мені потрібна ваша допомога. Але ви влучили в саму точку, коли запитали: "Маєте когось іще?" Бо тут я залежу від вас. Ви були у Великій Залі учора ввечері, і ви можете мені сказати, хто з неї виходив…

— Так, так, я могла б вам сказаги… Але чи зможу? Розумієте, обставини…

— Ви хочете сказати, що всі ви напружено дослухалися до сварки, яка відбувалася за дверима кабінету містера Сероколда?

Міс Марпл енергійно кивнула.

— Так, бо ми всі, як ви можете зрозуміти, були тоді дуже налякані. Містер Лоусон, здавалося, — і не тільки здавалося — геть збожеволів. Крім місіс Сероколд, яка, схоже, зберігала цілковитий спокій, ми всі боялися за містера Сероколда. Лоусон кричав і обкладав його жахливою лайкою, — ми все чули дуже виразно, — а крім того, майже всі лампочки в залі погасли, й за таких обставин помітити там щось іще було важко.

— Тобто ви хочете сказати, що поки розігрувалася та сцена, хто завгодно міг вислизнути із зали, пройти коридором, застрелити містера Гульбрандсена й непомітно повернутися назад?

— Я думаю, це було можливо.

— А ви можете про когось сказати напевне, що ця людина залишалася у Великій Залі протягом усього часу?

Міс Марпл замислилася.

— Я можу стверджувати, що місіс Сероколд там залишалася, бо я спостерігала за нею. Вона сиділа дуже близько до дверей кабінету й жодного разу не підвелася зі свого стільця. Я тоді була дуже здивована, як вона могла залишатися такою спокійною.

— А що інші?

— Міс Белвер вийшла, — але я думаю, я майже певна, — це було вже після того як пролунав постріл. Місіс Стріт? Не знаю. Вона сиділа позад мене, і я її не бачила. Джіна була навпроти, біля далекого вікна. Я думаю, вона залишалася там весь час, але, звичайно ж, не можу сказати з певністю. Стівен сидів за фортепіано. Він перестав грати, коли сварка стала надто запеклою...

— Ми не повинні прив'язувати себе до того часу, коли пролунав постріл, — сказав інспектор Кері. — Це трюк, відомий дуже давно. Вистрелити, щоб зафіксувати час злочину й зафіксувати його неправильно. Якби міс Белвер могла влаштувати щось подібне (версія притягнута за вуха, але ніколи не можна ні в чому бути певним), тоді вона могла також відкрито вийти із зали вже після того, як усі почули постріл. Ні, ми не можемо будувати свої гіпотези, посилаючись на постріл. Наш період обмежується тим часом, коли Кристіан Гульбрандсен покинув залу, й тією хвилиною, коли міс Белвер знайшла його мертвим, і ми можемо виключити лише тих людей, котрі не мали нагоди вчинити злочин протягом цього часового проміжку. Такими людьми були Льюїс Сероколд і молодий Едгар у кабінеті та місіс Сероколд у залі. Нам дуже не пощастило, звичайно, що Гульбрандсена було вбито саме в той вечір, коли сталася та сутичка між містером Сероколдом і молодим Лоусоном.

— Не пощастило, гадаєте? — пробурмотіла міс Марпл.

— А ви іншої думки?

— Я подумала, — тихо проказала міс Марпл, — що все це могло бути підлаштовано.

— Яким чином?

— Знаєте, усі дивуються, чому Едгар Лоусон так несподівано повернувся до свого колишнього стану. Він мав дивний комплекс — чи як воно там у них називається — вважати, що має знаменитого батька. Вінстон Черчілль, чи віконт Монтгомері, чи будь-хто інший могли претендувати на роль його батьків у тому стані, в якому він був. Його батьком міг стати будь-який славетний чоловік, що спадав йому на думку. Але припустімо, хтось заклав би йому в голову, що Льюїс Сероколд — його справжній батько, що це Льюїс Сероколд його переслідував — що він насправді має право стати законним власником Стоунігейтса. У своєму слабкому психічному стані він прийняв би цю ідею, довів би себе до шаленства й рано чи пізно влаштував би сцену, яку улаштував. І яким би це стало чудовим прикриттям для злочинця! Кожен би зосередив усю свою увагу на небезпечній ситуації, що розвивалася б — а надто в тому випадку, якби хтось здогадався підсунути знавіснілому хлопцеві револьвер.

— Так, так. І револьвер, про який ідеться, був револьвером Волтера Хада.

— О, так, — сказала міс Марпл. — Я про це думала. Але ви ж розумієте, Волтер дуже небалакучий і не схильний ні з ким спілкуватися, він похмурий і брутальний, але я не думаю, що він дурний.

— То ви не думаєте, що то був Волтер?

— Я думаю, кожен відчув би велику полегкість, якби то був Волтер. Бо він чужинець, хоч би як неделікатно це звучало.

— А як щодо його дружини? — запитав нспектор Кері. — Вона теж відчула б полегкість?

Міс Марпл не відповіла. Вона думала про Джіну й Стівена Рестаріка, які стояли поруч, коли вона побачила їх відразу по своєму приїзді. І вона пригадала також, як погляд Алекса Рестаріка відразу прикипів до Джіни, коли він увійшов до зали вчора ввечері. А сама Джіна? Кому віддає вона перевагу?

II

Через дві години інспектор Кері відхилився назад на своєму стільці, потягнувся й зітхнув.

— Дуже добре, — сказав він. — Ми багатьох відсіяли.

Сержант Лейк погодився з ним.

— Слуги відпадають, — сказав він. — Вони всі були разом протягом критичного періоду, ті, які тут ночують. Ті, хто тут не живе, уже пішли додому.

Кері кивнув. Голова йому боліла від перевтоми.

Він уже опитав фізіотерапевтів, учительський персонал, і тих, кого він назвав подумки "двома молодими каторжниками", чия черга вечеряти з родиною припала на той вечір. Їхні розповіді цілком збігалися. Він мав усі підстави їх відсіяти. Їхні дії та їхні звички були колективними. Самотніх душ серед них не було. Це допомагало встановлювати незаперечні алібі. Кері відклав насамкінець розмову з

доктором Мейверіком, який, наскільки він міг судити, був головною особою в керівному персоналі Інституту.

— А тепер покличте його, Лейку.

Молодий лікар, який здавався досить екстравагантним за своїм пенсне, увійшов швидкою ходою, акуратний і елегантно вдягнений.

Мейверік підтвердив свідчення свого персоналу й погодився з висновками інспектора. Мури Коледжу були непроникні, охорона надійна, і смерть Кристіана Гульбрандсена ніяк не можна було приписати "молодим пацієнтам", як, сам того не помітивши, назвав їх Кері — так його загіпнотизувала палка медична атмосфера, що тут панувала.

— Вони й справді наші пацієнти, інспекторе, — сказав доктор Мейверік із ледь помітною посмішкою.

То була зверхня, поблажлива посмішка, й інспектор Кері не був би людиною, якби вона його трохи не роздратувала.

Він сказав, переходячи на сухий професійний тон.

— А зараз, докторе Мейверік, перейдімо до ваших власних дій і пересувань у той вечір. Ви можете дати мені детальний звіт про них?

— Безперечно. Я записав їх для вас, повсюди вказавши приблизний час.

Доктор Мейверік покинув Велику Залу десь о чверть на десяту разом із містером Лейсі та доктором Баумгартеном. Усі троє пішли до помешкання доктора Баумгартена, де залишалися, обговорюючи певні методи лікування, аж поки прийшла міс Белвер, яка дуже квапилася, й

покликала доктора Мейверіка до Великої Зали. Він відразу пішов туди і знайшов там Едгара Лоусона у стані колапсу.

Інспектор Кері заворушився.

— Одну хвилину, докторе Мейверік. Чи вважаєте ви, що цей молодик перебуває у стані очевидного психічного розладу?

Доктор Мейверік знову усміхнувся зверхньою посмішкою.

— Усі ми перебуваємо у стані психічного розладу, інспекторе Кері.

Ідіотська відповідь, подумав інспектор. Кері чудово знав, що він не перебував у стані психічного розладу, хоч би що там доктор Мейверік думав про себе!

— Чи спроможний він відповідати за свої дії? Він розуміє, що робить, принаймні?

— Чудово розуміє.

— У такому разі коли він стріляв із револьвера в доктора Сероколда, то була, безперечно, спроба вбивства.

— Ні, ні, інспекторе Кері! Нічого подібного.

— Облиште, докторе Мейверік. Я бачив дві дірки від куль у стіні. Вони були в дуже небезпечній близькості від голови містера Сероколда.

— Можливо. Але Лоусон не мав наміру вбивати містера Сероколда чи бодай поранити його. Він дуже любить містера Сероколда.

— Він обрав дивний спосіб довести свою любов.

Доктор Мейверік посміхнувся знову. Інспектора Кері ця посмішка стала дратувати дедалі дужче.

— Усе, що людина робить, вона робить із певним наміром. Щоразу, коли ви, інспекторе, забуваєте якесь ім'я або обличчя, це відбувається тому, що ви неусвідомлено хочете забути його.

Інспектор Кері слухав його недовірливо.

— Щоразу, коли ви щось недоговорюєте, ця недомовленість має певне значення. Едгар Лоусон стояв за кілька футів від містера Сероколда. Він міг легко вбити його. Натомість він у нього не влучив. Чому він у нього не влучив? Бо хотів не влучити. Це дуже просто. Містер Сероколд не був у небезпеці — і сам містер Сероколд чудово усвідомлював цей факт. Він сприйняв поведінку Едгара такою, якою вона й була, — як виклик проти світу, що позбавив хлопця простих потреб дитячого існування — безпеки й любові.

— У мене таке відчуття, що я хотів би поговорити з цим молодиком.

— Звичайно, поговоріть, якщо хочете. Учорашній вибух емоцій очистив йому розум і заспокоїв душу. Сьогодні йому набагато краще. Доктор Сероколд буде дуже задоволений.

Інспектор Кері подивився на нього пильним поглядом, але доктор Мейверік був такий самий серйозний, як і завжди.

Кері зітхнув.

— Ви маєте миш'як? — запитав він.

— Миш'як? — це запитання захопило доктора Мейверіка зненацька. Воно було надто несподіваним для нього. — Що за дивне запитання! До чого тут миш'як?

— Відповідайте на моє запитання.

— Ні, я не маю миш'яку в жодному з його варіантів.

— Але ви маєте якісь ліки?

— О, безперечно. Заспокійливі. Морфій, барбітурати. Звичайний набір.

— Ви лікуєте місіс Сероколд?

— Ні. Їхній сімейний лікар — доктор Гантер із Маркет-Кімбла. Я маю диплом лікаря, звичайно, але практикую лише як психіатр.

— Розумію. Гаразд, дуже вам дякую, докторе Мейверік.

Коли доктор Мейверік вийшов, інспектор Кері пробурчав, звертаючись до Лейка, що психіатри йому до біса остогидли.

— Перейдімо тепер до родини, — сказав він. — Спочатку я хочу поговорити з молодим Волтером Хадом.

Волтер Хад поводився обережно. Здавалося, він насторожено придивляється до поліційного інспектора. Але на всі запитання відповідав охоче.

— Електропроводка в Стоунігейтсі в дуже поганому стані. Уся система давно застаріла. У Штатах таку проводку не стали б терпіти.

— Думаю, вона була встановлена покійним містером Гульбрандсеном ще тоді, коли електричне освітлення було новинкою, — сказав інспектор Кері зі слабкою усмішкою.

— Мабуть, і спраздї! Добра стара феодальна Англія, яка так і не прийшла до сучасності.

Пробка, що контролювала більшість освітлення у Великій Залі, перегоріла, й він вийшов подивитися, що там сталося. Через певний час він замінив пробку й повернувся до зали.

— Як довго вас там не було?

— Цього я сказати точно не можу Ящик із пробками висить у дуже незручному місці. Мені довелося шукати драбину й свічку. Поки я все зробив, минуло хвилин із десять, а може, й чверть години.

— Ви чули постріл?

— Ні, не чув та й не міг почути нічого подібного. До кухонних приміщень ведуть подвійні двері, й одні з них оббиті чимось на зразок повсті.

— Зрозуміло. А коли ви повернулися до зали, то що ви побачили?

— Усі з'юрмилися біля дверей до кабінету містера Сероколда. Місіс Стріт сказала, що містер Сероколд убитий, але насправді все було не так. З'ясувалося, що з ним усе гаразд. Той йолоп у нього не влучив.

— Ви впізнали револьвер?

— Звичайно, впізнав! То був мій револьвер.

— Коли ви бачили його востаннє?

— Два або три дні тому.

— Де він у вас лежав?

— У шухляді стола, в моїй кімнаті.

— Хто знав, що він у вас там лежигь?

— Мені не відомо, хто про що знає в цьому будинку.

— Що ви хочете цим сказати, містер Хад?

— Що всі вони тут божевільні!

— Коли ви повернулися в залу, чи всі там були?

— Що ви маєте на увазі під усіма?

— Чи там були всі ті люди, яких ви покинули, коли пішли міняти пробку?

— Джіна була там… і стара дама із сивим волоссям… і міс Белвер… Я особливо не придивлявся, хто там є, але ці люди були там точно.

— Містер Гульбрандсен приїхав цілком несподівано позавчора, чи не так?

— Думаю, що так. Він приїхав не в ті дні, коли приїздить зазвичай, якщо я правильно розумію.

— Чи хто-небудь був невдоволений його приїздом?

Волтер Хад замислився на мить або дві, перш ніж відповів:

— Не думаю, я нічого такого не помітив.

У його поведінці знову проступила якась настороженість.

— Ви маєте якесь уявлення, чому він приїхав?

— У справах того дорогоцінного Фонду Гульбрандсена, я думаю. Божевільна витівка, я сказав би.

— Але ж до таких "витівок", як ви це назвали, люди вдаються й у Штатах.

— Одне діло створити програму соціальної допомоги, а зовсім інше влаштовувати ідіотську метушню з перевихованням малолітніх психів, яку вони влаштовують тут. Психіатри мені ще в армії остогидли. А тут їх — хоч греблю гати. Навчають юних головорізів плести кошички з пальмових волокон і робити підставки для люльок. Граються з ними, наче з малими дітьми!

Інспектор Кері не став коментувати його критику. Мабуть, він поділяв цю думку.

Він запитав, пильно дивлячись Волтерові у вічі:

— То ви не маєте найменшого уявлення, хто вбив містера Гульбрандсена?

— Один з обдарованих хлопчиків із Коледжу, що вдосконалювався у своїй професії, я сказав би.

— Ні, містере Хад, такий варіант відпадає. Коледж, попри всі намагання створити там атмосферу свободи, це все ж таки місце ув'язнення, й порядки там відповідні. Ніхто не може вийти з нього після того, як смеркне, і скоїти вбивство.

— Я все ж таки не виключав би участі одного з тих талановитих хлопчиків. А якщо ви хочете пошукати вбивцю ближче до родини, то придивіться уважніше до Алекса Рестаріка.

— Чому ви так думаєте?

— Він мав таку можливість. У ці хвилини він був у парку, сам один у своєму автомобілі.

— А навіщо йому було вбивати Кристіана Гульбрандсена?

Волтер стенув плечима.

— Я тут людина чужа. Я не знаю всіх тонкощів у їхніх родинних стосунках. Можливо, старий щось довідався про Алекса й мав намір розповісти про це Сероколдам.

— І що б тоді було?

— Вони б йому перестали давати гроші. А гроші тринькати він уміє й любить, як розповідають.

— На свої театральні антрепризи?

— Це він їх так називає.

— А ви гадаєте, він витрачає гроші на щось інше?

І знову Волтер Хад стенув плечима.

— Хіба я знаю? — сказав він.

## РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ

I

Алекс Рестарік був багатослівний. Він також вимахував обома руками.

— Знаю, знаю! Я ідеальний підозрюваний. Приїхав сюди сам-один, і, коли я під'їздив до дому, мене опанував напад творчого натхнення. Я знаю, ви цього не зрозумієте. Та і як би ви могли?

— Я міг би, — сухо відповів йому Кері, але Алекса Рестаріка зупинити було неможливо.

— Таке з нами буває! Натхнення приходить до нас невідомо коли й невідомо як. Якесь миттєве враження, якась ідея — і все навколо перестає існувати! Я маю намір поставити "Ночі над Темзою" наступного місяця. І несподівано — учора ввечері — я побачив прямо перед собою чудові декорації... Досконале освітлення. Туман — і світло прожекторів, що пробивається крізь туман, і відкидається назад, і тьмяно освітлює довгий ряд будівель. Усе як треба! Постріли — тупотіння ніг і гуркіт динамомашини — либонь, спускають корабель на води Темзи. І я подумав, а що, як мені застосувати саме такі ефекти, і я...

Інспектор Кері урвав його:

— Ви чули постріли? Де?

— То були постріли з туману, інспекторе. — Алекс помахав обома руками в повітрі — пухкими, добре доглянутими руками. — З туману. Це було просто чудово.

— Вам не спало на думку, що трапилось лихо?

— Лихо? З якого дива?

— Хіба постріли — така звичайна річ?

— Я так і думав що ви нічого не зрозумієте! Постріли вкладалися в ту сцену, яку я створював у своїй уяві. Мені були потрібні постріли. Небезпека — опій — божевільний бізнес. Навіщо мені було знати, чому ті постріли пролунали в реальності? Може, то були вихлопи з двигуна вантажівки, яка їхала по дорозі? Чи якийсь браконьєр полював ка кролів?

— Кролів тут здебільшого ловлять сильцями.

Але Алекс не замовкав:

— А може, то дитина влаштувала собі феєрверк? Я навіть не думав про ті звуки як про постріли. Я сидів у театрі — у задніх рядах — і дивився на сцену.

— Скільки було пострілів?

— Я не знаю, — роздратовано відповів Алекс. — Два чи три. Два пролунали один за одним — це я пам ятаю.

Інспектор Кері кивнув.

— А тупотіння ніг, здається, ви сказали? Де воно було?

— Воно долинуло до мене з туману. Десь від будинку.

Інспектор Кері лагідно промовив:

— Це може свідчити про те, що вбивця Кристіана Гульбрандсена проник у дім іззовні.

— Звичайно. Чом би й ні? Ви ж не станете серйозно припускати, що вбивця Кристіана Гульбрандсена прийшов із середини будинку?

Усе ще дуже лагідно інспектор Кері сказав:

— Ми мусимо розглянути всі можливості.

— Мабуть, що так, — великодушно погодився з ним Алекс Рестарік. — Яка руйнівна робота для душі — ваша професія, інспекторе! Найдрібніші подробиці, точний час і точні місця, скільки крутійства та дріб'язковості! А в кінці — який результат? Хіба ви зможете повернути нещасного Кристіана Гульбрандсена до життя?

— А втіха, коли ми схопимо вбивцю, містере Рестарік?

— Манери Дикого Заходу!

— Ви добре знали містера Гульбрандсена?

— Не досить добре для того, щоб убити його, інспекторе. Я зустрічався з ним іноді, коли жив тут малим хлопцем. Вряди-годи він приїздив сюди на короткий час. Він був одним із капітанів нашої індустрії. Люди такого типу мене не цікавлять. Наскільки мені відомо, він зібрав велику колекцію скульптур Торвальдсена… — Алекс здригнувся. — Це вже свідчить саме за себе. Ох, уже ці багатії!

Інспектор Кері дивився на нього замисленим поглядом. Потім запитав:

— У вас немає особливого інтересу до отрут, містере Рестарік?

— До отрут? Невже, чоловіче, його спочатку отруїли, а потім застрелили? Тоді це справді шалено детективна історія.

— Він не був отруєний. Але ви не відповіли на моє запитання.

— Отрута має певну привабливість… Вона вбиває не так брутально, як револьверна куля або тупа зброя. Але я не маю якихось спеціальних знань у галузі отрут, якщо це вас цікавить.

— Ви коли-небудь мали миш'як?

— Сандвічі, приправлені миш'яком, після спектаклю? Ця ідея видається мені цікавою. Ви не знайомі з Розою Глайден? Ці актриси вважають, що вони відомі всім! Ні, я ніколи не думав про миш'як. Його можна видобути з гербіцидів або з липучки для мух, мені здається.

— Як часто ви приїжджаєте сюди, містере Рестарік?

— Коли як, інспекторе. Іноді я не буваю ту т по кілька тижнів. Але намагаюся приїздити сюди на вікенди щоразу, коли маю таку можливість. Я завжди дивлюся на Стоунігейтс, як ча свій дім.

— Місіс Сероколд завжди рада вас тут бачити, чи не так?

— Те, чим я завдячую місіс Сероколд, я ніколи не зможу їй повернути. Симпатію, розуміння, любов…

— І чималі суми грошей також, якщо я не помиляюся.

На обличчі Алекса з'явився вираз огиди.

— Вона ставиться до мене як до сина, і вона вірить у мою працю.

— Вона коли-небудь говорила з вами про свій заповіт?

— Звичайно. Але можна мені поцікавитися, в чому суть усіх цих запитань, інспекторе? Адже з місіс Сероколд усе гаразд.

— Сподіваюся, що так. — похмуро сказав інспектор Кері.

— Що ви хочете цим сказати?

— Якщо ви не знаєте, тим ліпше для вас, — сказав інспектор Кері. — А якщо знаєте, то я вас остерігаю.

Коли Алекс пішов, сержант Лейк сказав:

— Фальшивий молодик, вам не здається?

Кері похитав головою.

— Важко сказати. Може, й справді він наділений творчим талантом. А можливо, він просто любить жити легко, а базікати багато. Я не знаю. То він чув тупотіння ніг? Я ладен закластися, що він це вигадав.

— З якоїсь конкретної причини?

— Безперечно, з якоїсь конкретної причини. Ми ще її не знаємо, але взнаємо.

— Зрештою, сер, один із тих винахідливих хлопців міг вибратися з Коледжу непоміченим. Немає сумніву, серед них є кілька злодіїв-домушників, а якщо так...

— Хтось дуже хоче, щоб ми в це повірили. Дуже зручна версія. Але якщо це справді так, Лейку, то я з'їм свого новенького капелюха.

## II

— Я сидів за фортепіано, — сказав Стівен Рестарік. — Тихенько бив по клавішах, коли вибухнула сварка. Між Льюїсом і Едгаром.

— І що ви про це подумали?

— Сказати правду, я не сприйняв її серйозно. Бідолаха часто переживає такі напади люті. Він не слравжній псих, повірте мені. Він просто випускає пару. Правду кажучи, ми часто з нього збиткуємося — а надто Джіна.

— Джіна? Ви маєте на увазі місіс Хад? А чому вона з нього збиткується?

— Тому що вона — жінка, і дуже вродлива жінка, і тому що вона вважає його кумедним. Вона наполовину італійка, ви знаєте, а італійцям притаманна така неусвідомлена жорстокість. Вони не мають ніякого співчуття до того, хто старий або потворний, або в чомусь не такий, як інші. Вони показують на нього пальцями й регочуть. Саме так робила й Джіна, в метафоричному розумінні. Вона була нещадна у своєму ставленні до молодого Едгара. Він був кумедний, хвалькуватий, а в глибині душі фундаментально невпевнений у собі. Він намагався вдати із себе особу значущу, а домагався лише того, що здавався геть дурним. А Джіні було байдужісінько до того, що бідолаха дуже страждає.

— Ви вважаєте, що Едгар Лоусон закоханий у місіс Хад? — запитав інспектор Кері.

Стівен весело відповів:

— О, так. Власне кажучи, всі ми в неї закохані, більш або менш! А їй це подобається.

— А її чоловікові це подобається?

— Він удає, ніби нічого не помічає. Він також страждає, бідолашний. Це не може тривати довго, повірте мені. Я маю на увазі їхній шлюб. Дуже скоро він розпадеться. То була лише одна зі скороминущих воєнних пригод.

— Усе це вельми цікаво, — сказав інспектор. — Але ми відхилилися від нашої головної теми, тобто від убивства Кристіана Гульбрандсена.

— Справді, — погодився Стівен. — Але я нічого не можу вам розповісти про нього. Я сидів за фортепіано й залишався там доти, доки люба Джоллі не прийшла зі зв'язкою якихось іржавих старих ключів і не спробувала підібрати серед них такий, який можна було б устромити в замок кабінетних дверей.

— Ви залишалися біля фортепіано. Ви й далі грали на ньому?

— Акомпануючи боротьбі між життям і смертю, яка відбувалася в кабінеті Льюїса? Ні, я припинив грати, коли боротьба там стала надто бурхливою. Хоч я не мав ані найменших сумнівів щодо того, як вона скінчиться. Льюїс наділений тим, що можна описати як убивчий погляд. Він міг легко зламати Едгара, лише подивившись на нього.

— А проте Едгар Лоусон двічі вистрелив у нього.

Стівен легенько похитав головою.

— То була гра, не більше. Він, так би мовити, розважався. Моя люба матінка теж мала таку звичку. Вона померла чи з кимось утекла, коли мені було лише чотири роки, але я пам'ятаю, як вона палила з пістолета, коли щось її дратувало. Якось вона кілька разів пальнула з нього в нічному клубі. Створила справжній візерунок на стіні. Вона була чудовим стрільцем. Але ніякої шкоди нікому не завдала. Вона була російською танцівницею.

— Он як. Ви можете сказати мені, містере Рестарік, хто виходив із зали учора ввечері, коли ви там були — протягом періоду, що має стосунок до вбивства?

— Воллі — полагодити електрику. Джульєта Белвер — знайти ключ, яким можна було б відімкнути двері до кабінету. Більше ніхто, наскільки мені відомо.

— А ви помітили б, якби хтось вийшов?

Стівен трохи подумав.

— Міг і не помітити. Тобто якби хтось навшпиньки вийшов і швидко повернувся. У залі було темно, а в кабінеті відбувалася боротьба, до якої ми всі жадібно дослухалися.

— Ви можете сказати про когось, що він там був протягом усього цього часу?

— Місіс Сероколд — так, вона й Джіна. Я міг би заприсягтися, що ці двоє нікуди не виходили.

— Дякую вам, містере Рестарік.

Стівен рушив до дверей. Потім завагався й повернувся.

— Чому ви розпитували про миш'як? — запитав він.

— Хто сказав вам про миш'як?

— Мій брат.

— А, справді.

Стівен запитав:

— Хтось давав місіс Сероколд миш'як?

— Чому ви згадали про місіс Сероколд?

— Я читав про симптоми отруєння миш'яком. Периферійний неврит, чи не так? Це більш або менш збігається з тим, від чого вона страждала останнім часом. А потім я звернув увагу, як Льюїс не дозволив їй випити тонік учора ввечері. Отже, тут відбувається ще й таке?

— Цю справу ми розслідуємо, — сказав інспектор Кері у своїй офіційній манері.

— А вона сама про це знає?

— Містер Сероколд надає великої ваги тому, щоб її не тривожити.

— Тривожити — не те слово, інспекторе. Місіс Сероколд ніколи не знає тривоги… Отже, саме це лежить за смертю Кристіана Гульбрандсена? Це він відкрив, що її труюють, але як він міг відкрити це? Хай там як, а вся ця історія видається вкрай неймовірною. Вона не має сенсу.

— Це вас дуже дивує, чи не так, містере Рестарік?

— Так, дуже. Коли Алекс мені розповів, я майже йому не повірив.

— Хто, на вашу думку, міг би труїти миш'яком місіс Сероколд?

На якусь мить усмішка розтягла губи на вродливому обличчі Стівена Рестаріка.

— Не зовсім звичайна особа. Ви можете відкинути її чоловіка. Льюїс Сероколд нічого на цьому не виграв би. І до того ж він обожнює свою дружину. Він не зміг би навіть уколоти її в палець.

— Хто ж тоді? Ви підозрюєте когось?

— О, так. Це навіть не підозра, а майже певність.

— Поясніть, будь ласка.

Стівен похитав головою.

— Це певність у психологічному розумінні. І ні в якому іншому. Я не маю жодних доказів. І ви, думаю, мені не повірили б.

Стівен Рестарік із незворушним виразом вийшов із кабінету, а інспектор Кері став малювати котів на аркуші паперу, який лежав перед ним.

Він думав про три речі. По-перше, Стівен Рестарік був надзвичайно високої думки про себе; по-друге, Стівен Рестарік і його брат виступають єдиним фронтом; і, по-третє, Стівен Рестарік був чоловік вродливий, а Волтер Хад — негарний.

Потім він став міркувати ще про дві речі — що саме Стівен мав на увазі, коли сказав "у психологічному розумінні", й чи міг Стівен бачити Джіну зі свого місця за фортепіано. Він дійшов висновку, що, мабуть, не міг.

III

У готичну сутінь бібліотеки Джіна принесла екзотичне сяйво. Навіть інспектор Кері закліпав очима, коли сліпуча молода жінка сіла, нахилилася вперед через стіл і запитала:

— Отже?

Інспектор Кері, дивлячись на її яскраво-червону сорочку та темнозелені широкі штани, сухо сказав:

— Я бачу, ви не носите жалоби, місіс Хад?

— Не бачу в цьому потреби, — сказала Джіна. — Я знаю, що кожен із нас повинен мати маленький чорний номер і носити його разом із перлами. Але я такого номера не маю. Я ненавиджу чорний колір. Він мені бридкий, і гадаю, що лише реєстратори, економки та інші такі люди повинні носити його. До того ж, Крістіан Гульбрандсен насправді не був мені родичем. Він — пасинок моєї бабусі.

— І, мабуть, ви знали його не дуже добре?

Джіна похитала головою.

— Він приїздив сюди три або чотири рази, коли я була дитиною, але під час війни я переселилася до Америки й повернулася сюди жити лише півроку тому.

— Ви остаточно переселилися сюди щоб тут жити? Ви не просто приїхали в гості?

— Власне, я про це не думала, — сказала Джіна.

— Ви були у Великій Залі учора ввечері, коли містер Гульбрандсен пішов у свою кімнату?

— Так, була. Він побажав усім "на добраніч" і пішов. Бабуся запитала в нього, чи має він усе, що йому треба, і він сказав "так" — сказав, Джоллі про все подбала. Не точно цими словами, але їхній зміст був такий. Він сказав, що йому треба написати листи.

— А потім?

Джіна описала сцену між Льюїсом і Едгаром Лоусоном. Це була та сама історія, яку інспектор Кері чув уже багато разів, але вона набула додаткового забарвлення, нового смаку у витлумаченні Джіни. Вона перетворилася на драму.

— То був револьвер Воллі, — сказала вона. — Подумати тільки, що Едгарові вистачило сміливості увійти до його кімнати й забрати пістолет там. Я ніколи не подумала б, що Едгар здатний на сміливий вчинок.

— Ви відчули страх, коли вони увійшли до кабінету й Едгар Лоусон замкнув двері?

— О, ні, — сказала Джіна, широко відкривши свої величезні чорні очі. — Я щиро тішилася. Це було так театрально, до безуму театрально. Усе що робить Едгар, завжди є кумедним. Його не можна сприймати серйозно ні на хвилину.

— А проте він вистрелив із револьвера!

— Так. Ми всі тоді подумали, що він усе-таки спромігся застрелити Льюїса.

— І ви цим тішилися? — не зміг утриматися Кері від запитання.

— О, ні, я була тоді нажахана. Усі були нажахані, крім бабусі. Вона й бровою не повела.

— Це здається досить дивним.

— Нічого дивного. Така вона людина. Вона перебуває не зовсім у цьому світі. Вона з тих, котрі ніколи не вірять, що може статися якесь лихо. Вона — диво.

— Під час тієї сцени хто був у залі?

— О, всі ми були там крім дядька Крістіана, звісно.

— Не всі, місіс Хад. Люди заходили й виходили.

— Хіба? — без певності в голосі запитала Джіна.

— Ваш чоловік, наприклад, вийшов, щоб налагодити освітлення.

— Атож. Воллі вміє налагодили хай там що.

— У той час, як його не було, в залі почули постріл, наскільки мені відомо. Постріл, що, як усім здалося, пролунав у парку.

— Я не пам'ятаю… О, так, це сталося відразу по тому, як світло загорілося знову й Воллі повернувся.

— Хтось іще виходив із зали?

— Не думаю. Я не пам'ятаю.

— Де ви сиділи, місіс Хад?

— З протилежного боку зали, біля вікна.

— Біля дверей до бібліотеки?

— Так.

— Ви самі виходили із зали?

— Виходила із зали? Коли там панувало таке збудження? Звісно, ні.

У голосі Джіни пролунало обурення, що в когось могло виникнути таке припущення.

— А де сиділи інші?

— Переважно біля каміна, я думаю. Тітка Мілдред плела й те саме робила тітка Джейн, — я маю на увазі міс Марпл, — бабуся просто сиділа.

— А містер Стівен Рестарік?

— Стівен? Спочатку грав на фортепіано, а куди він пішов потім, я не знаю.

— А міс Белвер?

— Метушилася скрізь, як завжди. Вона практично не сидить ніколи. Вона шукала ключі чи щось таке.

Джіна сказала несподівано:

— А що там за балачки про бабусин тонік? Аптекар припустився помилки, готуючи його чи щось таке?

— А чому ви так думаєте?

— Бо пляшечка зникла, і Джоллі здійняла справжній переполох, гарячково її шукаючи. Алекс сказав їй, що пляшечку забрала поліція. Ви справді її забрали?

Замість відповідати на запитання, інспектор Кері запитав:

— Міс Белвер була стривожена, ви кажете?

— О, Джоллі завжди здіймає переполох, — недбало відповіла Джіна. — Вона любить метушню. Іноді я запитую себе, як бабуся може все це витерпіти.

— І ще одне, останнє запитання, місіс Хад, Ви не маєте якоїсь власної думки про те, хто міг убити Кристіана Гульбрандсена і чому він його вбив?

— Один із хлопчиків-психів, я думаю. Душогуби завжди бувають дуже практичними. Я хочу сказати, вони кінчають людей лише для того, щоб заволодіти їхніми цінностями, — грішми або коштовностями, — а не просто для розваги. Але психи — ви знаєте, ті, кого вони називають людьми з розладнаною психікою, — можуть зробити це й для розваги, вам не здається? Бо я не бачу іншої причини, з якої можна було б убити дядька Кристіана, крім як для розваги, ви згодні? Власне, я маю на увазі не розвагу в її точному розумінні, а…

— Тобто ви не знаходите тут мотиву?

— Атож, саме це я й хочу сказати, — вдячно потвердила Джіна — Адже його не пограбували чи там що, еге ж?

— Але ж вам відомо, місіс Хад, що будівлі Коледжу замкнені й дуже добре охороняються. Ніхто не може вийти звідти без спеціальної перепустки.

— Не вірте в це! — весело засміялася Джіна. — Ці хлопчики можуть вийти звідки завгодно! Вони навчили мене багатьох трюків.

— Вродлива дівчина, — сказав Лейк, коли Джіна пішла. — Уперше я побачив її так близько. Має справді чудову фігуру. Це фігура чужоземного зразка, якщо ви розумієте, про що я кажу.

Інспектор Кері зміряв його холодним поглядом. Сержант Лейк поквапно додав, що вона здалася йому дуже веселою.

— Усе це тільки розважає її, так принаймні здається.

— Має чи не має слушність Стівен Рестарік, коли каже, що її шлюб незабаром розпадеться, але я помітив: вона з добре обміркованим наміром згадала, що Волтер Хад уже повернувся у Велику Залу, коли пролунав той постріл.

— Що не дуже узгоджується з розповіддю всіх інших?

— Атож.

— Вона також не згадала про те, що міс Белвер покинула залу й пішла шукати ключі.

— Ні, — замислено промовив інспектор, — не згадала…

## РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ

### I

Місіс СтріТ уписувалася в інтер'єр бібліотеки набагато ліпше, аніж Джіна Хад. У ній не було нічого екзотичного. Вона була в чорній сукні з

оніксовою брошкою, а її сиве волосся утримувалося акуратно припасованою сіточкою.

Вона мала достоту такий вигляд, подумав собі інспектор Кері, який і повинна мати вдова каноніка англіканської церкви — що здавалося майже дивним, бо дуже мало людей здаються такими, якими вони насправді є.

Навіть вузенька смужка її стиснутих губ мала аскетичний церковний присмак. Вона виражала Християнське Терпіння, а можливо, й Християнську Твердість Духу. Але тільки не Християнське Милосердя, подумав Кері.

Крім того, було очевидно, що місіс Стріт ображена.

— Мені здається, ви б могли бодай приблизно сказати мені, коли я буду вам потрібна, інспекторе. Я змушена була сидіти й чекати увесь ранок.

Кері зрозумів, що це відчуття її власної значущості зазнало образи. Він поквапився вилити оливу на збурені води.

— Я прошу у вас вибачення, місіс Стріт. Та, можливо, ви не зовсім ясно собі уявляєте, як ми працюємо в таких ситуаціях. Ми починаємо, щоб ви знали, з менш важливих свідчень — відсіюємо їх, так би мовити. А особу, на чию думку ми можемо покластися, людину розумну й спостережливу ми маємо звичай викликати останньою, щоб за її свідченнями перевірити ту інформацію, яку здобули раніше.

Місіс Стріт явно пом'якшилася.

— О, розумію. Я про це не подумала…

— Отже, ви жінка з тверезим мисленням, місіс Стріт. Жінка, яка знає життя і знає світ. А крім того, це ваш дім — ви донька родини, якій він належав, і ви можете розповісти мені все про людей, як тепер у ньому живуть.

— Звичайно, можу, — сказала Мілдред Стріт.

— Тож ви бачите, що коли ми намагаємося з'ясувати, хто вбив Кристіана Гульбрандсена, ви можете нам дуже допомогти.

— Але ж тут немає чого з'ясовувати. Хіба не абсолютно очевидно, хто вбив мого брата?

Інспектор Кері відхилився назад на стільці, пригладивши пальцями свої акуратно підстрижені вусики.

— Зрозумійте — ми повинні бути обережними у своїх висновках, — сказав він. — Ви думаєте, це очевидно?

— Звичайно. Це зробив той жахливий американець — чоловік нашої бідолашної Джіни. Він тут єдина чужа людина. Ми зовсім нічого про нього не знаємо. Він, мабуть, один із тих жахливих американських гангстерів.

— Але це аж ніяк не пояснює, чому він захотів убити Кристіана Гульбрандсена, чи не так? Який йому був інтерес убивати його?

— Бо Кристіан щось довідався про нього. Тому він і приїхав сюди так скоро після свого попереднього візиту.

— Ви в цьому впевнені, місіс Стріт?

— Повторюю, для мене це очевидно. Він намагався створити враження, що його приїзд пов'язаний зі справами Фонду, але то нісенітниця. Він був тут лише місяць тому. І нічого важливого відтоді не сталося. Тож він приїхав у якійсь приватній справі. Він бачив Волтера під час свого попереднього візиту й, мабуть, упізнав його, — а може, навів про нього довідки у Штатах — він, безперечно, має своїх агентів у всьому світі, — й довідався про якісь його темні справи. Джіні — дуже дурна дівчина. І завжди була такою. Це дуже на неї схоже — одружитися з чоловіком, про якого вона нічого не знає, вона завжди була схиблена на чоловіках! Його, мабуть, розшукує поліція, а може, він уже був одружений або є одним із провідників злочинного світу. Але мого брата Кристіана одурити було не так легко. Він приїхав сюди, я певна, щоб покласти цьому край. Викрити Волтера й показати всім, хто він такий. Тому, природно, Волтер убив його.

Інспектор Кері, домалювавши величезні вуса одному з котів, якими був розмальований його блокнот, сказав:

— Так, так…

— То ви не згодні зі мною, що все було саме так?

— Могло бути, — уточнив інспектор.

— До якого іншого висновку тут можна прийти? Кристіан не мав ворогів. Я тільки не можу зрозуміти, чому ви досі не заарештували Волтера?

— Розумієте, місіс Стріт, нам потрібні докази.

— Думаю, ви їх легко можете добути. Якщо зателефонуєте в Америку…

— О, ми, звичайно, перевіримо всі відомості про Волтера Хада. Ви можете не сумніватися в цьому. Але поки ми не зможемо довести, що в нього був мотив, ми далеко не просунемося. Ще треба з'ясувати, чи він мав можливість…

— Він вийшов відразу за Кристіаном, удавши, ніби перегоріла пробка…

— Вона й справді перегоріла.

— Він міг легко це підлаштувати.

— Справді міг.

— Це дало йому привід вийти. Він пішов слідом за Кристіаном до його кімнати, застрелив його, потім поставив нову пробку й повернувся до зали.

— Його дружина каже, що він повернувся перед тим, як зовні пролунав постріл.

— Це неправда! Джіна може сказати що завгодно, італійці ніколи не кажуть правду. До того ж, вона католичка.

Інспектор Кері не підтримав релігійну дискусію.

— Ви гадаєте, вона була заодно з ним?

Місіс Стріт на мить завагалася.

— Ні, ні, не думаю. — Вона здавалася вельми розчарованою тим, що в неї немає підстав так думати. Вона провадила: — Можливо, це

входило до його мотиву — перешкодити, щоб Джіна довідалася правду про нього. Адже Джіна — його хліб і масло.

— І дуже вродлива жінка до того ж.

— О, так. Я завжди казала, що Джіна дуже симпатична. Таких красунь в Італії багато. Але якби ви мене запитали, то я сказала б, що для Волтера головне — гроші. Тому він сюди й приїхав і живе тут коштом Сероколдів.

— Місіс Хад добре забезпечена, якщо я правильно розумію?

— Не тепер. Мій батько заповів таку саму суму грошей матері Джіни, як і мені. Але їй довелося взяти національність свого чоловіка (тепер, я думаю, закон змінили), і внаслідок війни й того, що він був фашистом, Джіна тепер має дуже мало власних грошей. Моя мати надто її розбещує, а її американська тітка, місіс Вен Райдок, під час війни витратила на неї величезні суми й купувала їй усе, чого вона хотіла. Проте, з погляду Волтера, він не зможе здобути великі гроші доти, доки не помре моя мати, тоді Джіні дістанеться дуже великий статок.

— Як і вам, місіс Стріт.

Щоки Мілдред Стріт легенько зарожевіли.

— І мені, як ви сказали. Мій чоловік і я завжди жили скромно. Він витрачав гроші здебільшого тільки на книжки — він був великим ученим. Мої власні гроші майже подвоїлися. Це більше, аніж досить для моїх скромних потреб А проте людина завжди може застосувати свої гроші на благо інших. Будь-які гроші, що мені дістануться, я розглядатиму як священний фонд.

— Але ж ці гроші не дістануться Фонду, чи не так? — запитав Кері, умисне вдаючи нерозуміння. — Вони перейдуть у ваше абсолютне особисте розпорядження.

— О, так. Саме це я й мала на увазі. Вони стануть моїми в абсолютному розумінні.

Щось у тоні її останніх слів змусило інспектора Кері рвучко підняти голову. Місіс Стріт не дивилася на нього. Її очі блищали, і довгі й тонкі губи скривилися в тріумфальній посмішці.

Інспектор Кері сказав зваженим голосом:

— Отже, на ваш погляд — а ви, звичайно, мали досить можливостей обміркувати це — містер Волтер Хад хоче здобути гроші, які дістануться його дружині, коли місіс Сероколд помре. До речі, в неї не дуже міцне здоров я, чи не так, місіс Стріт?

— Здоров'я в моєї мами було завжди делікатне.

— Авжеж. Але люди з делікатним здоров'ям часто живуть довше, аніж ті, хто на здоров'я ніколи не нарікає.

— Атож, так буває.

— А ви не помітили, щоб здоров'я вашої матері останнім часом погіршилось?

— Вона страждає від ревматизму. Та людина не може не хворіти, коли їй багато років. Мені не до вподоби ті, хто скиглить через неминучі нездужання та болі.

— А хіба місіс Сероколд скиглить?

Мілдред Стріт помовчала якусь мить. Нарешті вона сказала:

— Мама не скиглить, але ті, хто її оточує, мають звичку занадто перейматися станом її здоров'я. Мій вітчим виявляє надмірну турботливість. А щодо міс Белвер, то вона поводиться просто-таки кумедно. Хай там як, а міс Белвер дуже погано впливає на всіх, хто живе в цьому домі. Вона прийшла сюди багато років тому, і її відданість моїй матері, хоч сама по собі й викликає захват, але насправді перетворилася на щось подібне до нав'язливої хвороби. Вона буквально тероризує мою матір. Вона керує всім домом і бере на себе надто багато. Мені здається, що Льюїса це іноді дратує. Мене не здивує, якщо він попросить її піти. Вона не має такту — вона зовсім не має такту, а якому чоловікові може сподобатися, коли його дружина опиняється в цілковитій залежності від брутальної й нахабної жінки.

Інспектор Кері лагідно кивав головою.

— Я розумію… Розу мію…

І подивився на неї замислено.

— Одне мені не зовсім ясно, місіс Стріт. На яких правах перебувають тут брати Рестаріки?

— Теж дурна сентиментальність моєї матері. Їхній батько одружився з моєю бідолашною матір'ю заради грошей. Через два роки він утік із нікчемною й розпусною югославською співачкою. Це був вельми непривабливий і недостойний суб'єкт. Моя мати була надто м'якосердою й пожаліла цих двох хлопців. Позаяк і мови не могло бути, щоб вони проводили свої вакації з жінкою такої низької моралі, вона, можна сказати, всиновила їх. Відтоді вони так і залишилися висіти в неї на шиї. О, ми маємо багато дармоїдів у цьому домі, можете мені вірити.

— Алекс Рестарік мав можливість убити Кристіана Гульбрандсена, він був сам-один у своєму автомобілі, їдучи від воріт до будинку — а що ви скажете про Стівена?

— Стівен був у залі з нами. Я несхвально ставлюся до Алекса Рестаріка — він став надто брутальний, і мені здається, живе розпусним життям, але я не можу уявити його в ролі вбивці. А крім того, навіщо йому було вбивати мого брата?

— Це те, до чого ми завжди приходимо, чи не так? — запитав інспектор Кері з веселою невимушеністю. — Що стало відомо Кристіанові Гульбрандсену — про когось — щоб цей "хтось" був змушений убити його?

— Атож! — із тріумфом вигукнула місіс Стріт. — Це міг бути лише Волтер Хад.

— Якщо не хтось ближчий до родини.

Мілдред промовила гостро:

— Що ви хочете цим сказати?

Інспектор Кері повільно промовив:

— Містер Гульбрандсен був дуже стурбований станом здоров'я місіс Сероколд, коли приїхав сюди.

Місіс Стріт спохмурніла.

— Чоловіків завжди турбує здоров'я матері через те, що вона має такий делікатний вигляд. Мабуть, їй подобається така увага! А може, Кристіан повірив базіканню міс Белвер.

— А вас не турбує здоров'я вашої матері, місіс Стріт?

— Ні. Я дивлюся на життя тверезо. Моя мати вже немолода.

— І смерть неминуче приходить до кожного з нас, — сказав інспектор Кері. — Але нам не слід допускати, щоб вона приходила до людини раніше від призначеного їй часу.

Він сказав це дуже значущим тоном. Мілдред Стріт несподівано розхвилювалася.

— О, це підло — це просто підло. Усім байдужісінько. Та й чого б їм переживати? Я тут єдина особа, яка кревно споріднена з Крістіаном. Для матері він був лише дорослим пасинком. Для Джіни взагалі ніяким не родичем. А мені він був братом.

— Наполовину братом, — нагадав інспектор Кері.

— Атож, наполовину братом. Але ми обоє були Гульбрандсенами, попри різницю у віці.

Кері сказав лагідним голосом:

— Так, так, я вас розумію...

Зі слізьми на очах Мілдред Стріт вийшла. Кері подивився на Лейка.

— Отже, вона абсолютно впевнена, що вбивця — Волтер Хад. Навіть на мить не припускає думки, що це міг бути хтось інший, — сказав він.

— І можливо, вона має рацію.

— Можливо. На Воллі дуже все сходиться. Він мав можливість і мав мотив. Бо якщо гроші потрібні йому негайно, бабуся його дружини повинна вмерти. Тож Воллі доливає отрути до її тоніку, а Кристіан Гульбрандсен бачить, як він це робить або в якийсь спосіб довідується про це. Атож, усе досконало сходиться.

Він помовчав, а тоді сказав:

— До речі, Мілдред Стріт дуже любить гроші… Вона, можливо, не витрачає їх, але вона їх любить. Я не знаю, чому… Схоже, вона скнара — наділена пристрастями скнари. А може, вона любить ту владу, яку дають гроші. Чи хоче витрачати їх на доброчинність? Адже вона належить до родини Гульбрандсенів. Може, вона хоче перевершити батька?

— Складно все це, чи не так? — сказав сержант Лейк і почухав потилицю.

Інспектор Кері відповів:

— А зараз ми поговоримо зі схибленим молодим Лоусоном, після чого підемо у Велику Залу і з'ясуємо, хто там де був, а також усі "якщо", "чому" та "коли"… Ми почули одну-дві дуже цікаві речі сьогодні вранці.

II

Надзвичайно важко, подумав інспектор Кері, дати комусь правильну оцінку з того, що розповідають про нього інші.

Про Едгара Лоусона розповідали йому сьогодні чимало різних людей, але тепер, коли інспектор Кері побачив його на власні очі, у нього стало складатися про цього хлопця до абсурдності інше враження.

Едгар не здався йому ні "схибленим", ні "небезпечним", ні "зухвалим", ні навіть "ненормальним". Він справив на нього враження звичайного молодика, дуже пригніченого й у своєму смиренні схожому на Урію Гіпа[8]. Він був дуже юний, нічим особливо не прикметний і досить патетичний.

Схоже, він дуже хотів виговоритися й попросити вибачення.

— Знаю, я вчинив дуже погано. Сам не знаю, що на мене найшло — бігме, не знаю. Не знаю, чому я влаштував ту сцену і зчинив такий скандал. І навіть двічі вистрелив із пістолета. Вистрелив у містера Сероколда, який був таким добрим до мене і таким терплячим зі мною.

Він нервово заломив руки. Вони були в нього досить патетичними, з кістлявими зап'ястками.

— Якщо мене мають заарештувати, я безмовно вам підкорюся. Я цього заслуговую. Я визнаю свою провину.

— Проти вас не висунуто ніякого звинувачення, — сказав інспектор Кері суворим голосом. — Тож ми не маємо тих свідчень, на підставі яких могли б організувати проти вас процес. Містер Сероколд заявив, що ваш пістолет вистрелив випадково.

— Він так сказав, бо він дуже добра людина. Ніколи не було такої доброї людини, як містер Сероколд! Він зробив для мене все, що міг. А я йому відплатив такими діями!

— Що змусило вас учинити те, що ви вчинили?

Едгар здавався збентеженим.

— Я вчинив, як останній йолоп.

Інспектор Кері сухо сказав:

— Схоже, що так. Ви сказали містерові Сероколд у в присутності свідків, ніби ви довідалися, що він — ваш батько. То була правда?

— Ні.

— Хто навіяв вам цю думку? Хтось сам про це сказав?

— Навряд чи я зміг би вам пояснити.

Інспектор Кері подивився на нього замисленим поглядом, а потім лагідно сказав:

— А ви спробуйте. Ми вам не зичимо зла.

— Розумієте, мені дуже тяжко жилося, коли я був дитиною. Інші хлопці глузували з мене. Через те, що я не мав батька. Вони називали мене малим байстрюком, яким я, звичайно ж, був. Моя мама була весь час п'яна, й до неї постійно ходили чоловіки. Моїм батьком був чужоземний моряк, так я думаю, У нашому домі завжди смерділо, й то було справжнє пекло. І потім я став думати, а що, як мій тато не був звичайним собі чужоземним матросом, а був якоюсь дуже значною особою, і я вигадав для себе кілька історій. Спочатку уявив собі, що мене підмінили дитиною, а насправді я був законним спадкоємцем престолу — і всякі такі дурниці, А потім я пішов до іншої школи й став розповідати там про себе всякі нісенітниці. Казав, що мій батько наспразді був морським адміралом. І сам почав у це вірити. Тоді мені ставало легше на душі.

Він помовчав, а тоді повів далі:

— А потім — пізніше — у мене виникли інші фантазії. Я став зупинятися в готелях і розповідати небилиці про те, що я пілот

військової авіації або працюю у військовій розвідці. Одне слово, я геть заплутався й уже не міг обходитися без брехні. Але брехав я не для того, щоб виманити в когось гроші. Я вихвалявся, бо хотів, щоб люди мене цінували більше. Я не вдавався до нечесних оборудок. Запитайте про це в доктора Сероколда або в доктора Мейверіка — вони зібрали всі відомості про мене.

Інспектор Кері кивнув. Він уже переглянув історію хвороби Едгара та його поліційне досьє.

— Містер Сероколд витягнув мене з тієї халепи й привіз сюди. Він сказав, йому потрібен секретар, що допомагав би йому, — і я допомагав. Я справді допомагав! Але інші глузували з мене. Вони завжди сміялися з мене.

— Хто ці інші? Місіс Сероколд?

— Ні, ні, не місіс Сероколд. Вона справжня леді, завжди лагідна й добра. Але Джіна ставиться до мене, як до сміття. І Стівен Рестарік. І місіс Стріт також зневажає мене за те, що я не джентльмен. І міс Белвер — а хто вона, міс Белвер? Вона лиш платна компаньйонка — хіба ні?

Кері помітив у свого співрозмовника ознаки збудження, які дедалі наростали.

— Отже, ви не зустріли тут великої симпатії?

Едгар сказав схвильовано:

— Вони ставляться до мене так тому, що я байстрюк. Якби я мав справжнього батька, вони б не посміли знущатися з мене.

— Тож ви й вирішили придбати собі кількох знаменитих батьків?

Едгар почервонів.

— Схоже, я приречений завжди брехати, — промурмотів він.

— І зрештою ви стали казати, що містер Сероколд — ваш батько. Навіщо?

— Бо це відразу заткнуло б усім роти, чи не так? Якби він був моїм батьком, вони нічого б мені не зробили.

— Так. Але ви звинуватили його в тому, що він — ваш ворог, що він переслідує вас.

— Знаю... — Він потер собі лоба. — Я все переплутав. Іноді я не сприймаю світ таким, яким він є. Усе для мене стає з ніг на голову.

— І ви взяли револьвер у кімнаті містера Волтера Хада?

Едгар здавався здивованим.

— Справді? То я взяв його там?

— Ви не пам'ятаєте, де ви його взяли?

Едгар сказав:

— Я хотів налякати містера Сероколда револьвером, Я погрожував йому. На мене знову напала моя дитяча хвороба.

Інспектор Кері запитав, намагаючись говорити стримано:

— Як ви роздобули револьвер?

— Ви ж самі щойно сказали — я взяв його в кімнаті Волтера.

— А ви пам ятаєте, як ви брали його, тепер?

— Думаю, я взяв його в тій кімнаті. Я ж не міг роздобути його якось інакше чи міг?

— Не знаю, — сказав інспектор Кері. — Може, хтось його вам дав?

Едгар мовчав. Обличчя в нього було бліде й безвиразне.

— То це сталося саме так?

Едгар схвильовано відповів:

— Я не пам'ятаю. Я був такий збуджений. Ходив по саду, огорнутий червоним туманом гніву. Мені здавалося, що люди шпигують і стежать за мною, намагаються зацькувати мене. Навіть ота приємна сива стара дама… Я не можу тепер цього зрозуміти. Певно, я збожеволів. Я не пам'ятаю, де був і що робив протягом половини свого часу.

— Ви не можете не пам'ятати, хто вам сказав, що містер Сероколд ваш батько!

Едгар подивився на нього тим самим безвиразним поглядом.

— Ніхто мені нічого не казав, — промовив він похмуро. — Це просто найшло на мене.

Інспектор Кері зітхнув. Він був незадоволений. Але він зрозумів, що нічого більше сьогодні не доб'ється.

— Надалі контролюйте свою поведіпку — сказав він.

— Так, сер. Я більше ніколи так не робитиму.

Коли Едгар вийшов, інспектор Кері повільно похитав головою.

— Немає нічого гіршого, як працювати з психами!

— А ви вважаєте, що він психічно хворий, сер?

— Набагато менше, ніж я думав. Недоумкуватий, хвалькуватий, брехливий — але в ньому також відчувається якась приємна простота. Я сказав би, легко піддається впливам…

— Ви думаєте, хтось вплинув на нього, щось йому підказав?

— О, так, міс Марпл мала слушність. Ця стара дама — стріляний горобець. А все ж хотілося б мені знати, хто то був. Але він не скаже. Якби ми знали… Ходімо, Лейку, спробуймо зробити детальну реконструкцію подій, які відбувалися в залі.

III

— Здається, ми все відтворили точно.

Інспектор Кері сидів за фортепіано. Сержант Лейк — на стільці біля вікна, з якого відкривався вид на озеро.

Кері провадив:

— Якщо я напівобернуся на фортепіанному ослінчику й дивитимуся на двері кабінету, я тебе не бачитиму.

Сержант Лейк обережно підвівся й нечутно прошмигнув у двері до бібліотеки.

— Уся ця половина зали була темна. Не погасли лише лампочки біля дверей кабінету. Ні, Лейку, я не бачив, як ти вийшов. Увійшовши до бібліотеки, ти міг вийти через інші двері в коридор — через дві хвилини підійти до Дубових покоїв, застрелити Гульбрандсена й повернутися до бібліотеки, знову сівши на свій стілець біля вікна.

Жінки біля каміна сидять до тебе спинами. Місіс Сероколд сиділа тут — праворуч від каміна, поблизу від дверей кабінету. Усі підтверджують, що вона не підводилася з місця, й лише вона була в усіх перед очима. Міс Марпл сиділа тут. Вона дивилася повз місіс Сероколд на кабінет. Місіс Стріт сиділа ліворуч від каміна — упритул до дверей, які ведуть із зали в коридор, і там дуже темний закутень. Вона могла непоміченою вийти й повернутися непоміченою. Атож, така можливість існує.

Кері несподівано посміхнувся.

— І я міг би вийти. — Він зісковзнув із фортепіанного ослінчика, боком пройшов попід стіною і вийшов у двері. — Єдиною особою, яка могла помітити, що мене немає біля фортепіано, була Джіна Хад. А ти пам'ятаєш, що сказала Джіна про Стівена: "Спочатку він грав на фортепіано, а куди він пішов потім, не знаю".

— То ви думаєіе, що це Стівен?

— Я не знаю, хто то був, — сказав Кері. — То не був ані Едгар Лоусон. ані Льюїс Сероколд, ані місіс Сероколд ані міс Джейн Марпл. Але щодо решти… — він зітхнув. — Мабуть, то був американець. Перегорілі пробки були надто зручними для вбивці — такий збіг малоймовірний. Але ти знаєш, мені, можна сказати, подобається той хлопець. А проте симпатія — не доказ.

Він замислено подивився на ноти, які лежали біля фортепіано.

— Хіндеміт? Хто він? Ніколи не чув про нього. Шостакович! Які чудернацькі прізвища в цих композиторів!

Інспектор підвівся й подивився на старомодний фортепіанний ослінчик. Він підняв його сидіння.

— А ось тут я бачу й твори давнішої музики. Largo Генделя. Етюди Черні. Вони залишилися тут ще від часів старого Гульбрандсена, принаймні, більшість із них. "Я знаю милий сад" — дружина вікарія любила наспівувати цю мелодію, коли я був малим хлопцем…

Зненацька він замовк — з пожовклими аркушами нот у руці. Під ними, на Шопенових "Прелюдіях" лежав маленький автоматичний пістолет.

— Стівен Рестарік! — вигукнув сержант Лейк із нотками торжества в голосі.

— Не роби поквапних висновків, — остеріг його інспектор Кері. — Десять шансів проти одного, що комусь дуже хочеться, аби ми так подумали.

## РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

### I

Міс Марпл піднялася сходами й постукала у двері кімнати місіс Сероколд.

— Можна мені увійти, Кері Луїзо?

— Звичайно, люба Джейн.

Кері Луїза сиділа за туалетним столиком і розчісувала своє сріблясте волосся. Вона повернула голову й подивилася через плече.

— Мене кличе поліція? Я буду готова за кілька хвилин.

— З тобою все гаразд?

— Атож, звичайно. Джоллі наполягла, щоб принести мені сніданок у ліжко. І Джіна увійшла з ним до кімнати, ступаючи навшпиньки, ніби я вже перебуваю на порозі смерті! Навряд чи люди розуміють, що такі трагедії, як смерть Кристіана, набагато менше вражають людей старих. Бо на той час людина вже знає, що в житті може статися що завгодно, і знає, як мало важить те, що відбувається на цьому світі.

— Ав… жеж, — промовила міс Марпл із сумнівом у голосі.

— А ти хіба почуваєшся не так само, Джейн? Я схильна думати, що так само.

Міс Марпл повільно проказала:

— Кристіана вбили.

— Атож… Я розумію, до чого ти ведеш. Ти думаєш, що це щось важить?

— А ти так не думаєш?

— Не для Кристіана, — сказала Кері Луїза просто. — Ця подія, звичайно, має вагу для того, хто його вбив.

— А ти маєш якесь уявлення про те, хто його вбив?

Місіс Сероколд похитала головою з розгубленим виразом обличчя.

— Ні, жоднісінького уявлення. Я навіть не можу здогадатися, в чому була причина. Мабуть, щось пов'язане з його приїздом сюди — трохи більш як місяць тому. Бо інакше, я думаю, він би не приїхав сюди так несподівано, без будь-якої видимої причини. Хоч би що це було, воно мало початися ще минулого разу. Я багато думала, але так і не пригадала чогось незвичайного

— Хто тоді був тут, у домі?

— О, ті самі люди, що й тепер — атож, Алекс приїхав із Лондона десь саме тоді. Ага, а ще тоді тут була Рут.

— Рут?

— Як завжди, дуже короткочасний візит.

— Рут, — знову повторила міс Марпл.

Її розум активно запрацював. Кристіан Гульбрандсен і Рут? Рут поїхала звідси, стривожена й налякана, але вона не могла зрозуміти, звідки в неї ця тривога і цей страх. Щось тут було не так, от і все, що могла сказати їй Рут. Кристіан Гульбрандсен також був стривожений і наляканий, але Кристіан Гульбрандсен знав або підозрював щось таке, чого Рут не знала. Він знав або підозрював, що хтось намагався отруїти Кері Луїзу. Звідки в Кристіана Гульбрандсена з'явилися ці підозри? Що він бачив або чув? Чи це було щось таке, що Рут також бачила або чула, але не змогла оцінити або зрозуміти його справжню значущість? Міс Марпл дуже хотілося б знати, про що саме йдеться. Її туманне передчуття, що це (хоч би що то було) мало якийсь стосунок до Едгара Лоусона, здавалося малоймовірним, адже Рут у розмові з нею навіть не згадала про нього.

Вона зітхнула.

— Ви всі щось приховуєте від мене, еге ж? — запитала Кері Луїза.

Міс Марпл мало не підстрибнула, почувши її тихий спокійний голос.

— Чому ти це кажеш?

— Бо так воно є. Я не кажу про Джоллі. Але всі інші поводяться саме так. Навіть Льюїс. Він увійшов до мене, коли я снідала, й поводився дуже дивно Він надпив мою каву і навіть надкусив мою грінку та з'їв трохи мого мармеладу. Це так на нього не схоже, бо він завжди п'є тільки чай і не любить мармеладу, тож він думав про щось зовсім інше — і я припускаю, що сам він забув поснідати. Він нерідко забуває про такі речі, як їжа, і до того ж він здавався дуже стурбованим і стривоженим.

— Убивство… — почала міс Марпл.

Кері Луїза швидко сказала:

— О, я розумію. Це просто жахливо. Мені ніколи не доводилося мати справу з чимось таким раніше. А тобі доводилося, чи не так, Джейн?

— Так, доводилося, — не стала заперечувати міс Марпл.

— Так мені сказала Рут.

— Вона тобі сказала про це тоді, коли була тут останнього разу? — поцікавилася міс Марпл.

— Ні, я не думаю, що тоді. Але я точно не пам'ятаю.

Кері Луїза говорила якось туманно, майже неуважно.

— Про що ти думаєш, Кері Луїзо?

Місіс Сероколд усміхнулася і, здавалося, повернулася звідкись дуже здалеку.

— Я думала про Джіну, — сказала вона. — І про те, що ти сказала про Стівена Рестаріка. Джіна — чудова дівчина, можеш мені повірити, й вона щиро кохає Воллі. Я переконана, що вона кохає його.

Міс Марпл не сказала нічого.

— Такі дівчата, як Джіна, полюбляють трошки подуріти, — вела далі місіс Сероколд, говорячи майже благальним голосом. — Вони молоді, й вони люблять відчувати свою владу. Це природно, цілком природно. Я знаю що Воллі Хад не той хлопець, якого ми б хотіли бачити чоловіком Джіни. За нормальних обставин вона ніколи б із ним не зустрілася. Але вона зустрілася з ним і закохалася — і, мабуть, вона краще знає, чого їй треба.

— Можливо, і знає, — сказала міс Марпл.

— Але так важливо, щоб Джіна була щасливою.

Міс Марпл із цікавістю подивилася на свою подругу.

— Гадаю, важливо, щоб кожна людина була щасливою.

— О, так Але Джіна — особливий випадок. Коли ми вдочерили її матір — коли ми вдочерили Піпу, — ми мали відчуття, що цей експеримент обов'язково повинен завершитися успішно. Річ у тім, що мати Піпи…

Кері Луїза замовкла.

— А хто була мати Піпи? — запитала міс Марпл.

Кері Луїза сказала:

— Ерік і я домовилися, що ми ніколи нікому не скажемо Піпа сама ніколи про це не знала.

— Я хотіла б знати, — сказала міс Марпл.

Місіс Сероколд подивилася на неї із сумнівом.

— Ідеться не про звичайну собі цікавість, — сказала міс Марпл. — Мені справді треба це знати. Я вмію тримати язика за зубами, ти ж знаєш.

— Ти завжди вміла зберегти таємницю, Джейн, — сказала місіс Сероколд із усмішкою, осяяною якимсь спогадом. — Про це знає лише доктор Гелбрейт — він же єпископ Кромерський, але більше ніхто. Матір'ю Піпи була Кетрін Елсворт.

— Елсворт? Жінка, що отруїла миш'яком свого чоловіка? Дуже відома історія.

— Так.

— Її повісили?

— Так. Але, знаєш, цілковитої певності, що це зробила вона, не було. Її чоловік споживав миш'як — а тоді дуже мало розумілися на таких речах.

— Вона вимочувала липучки для мух.

— Ми завжди думали, що свідчення її служниці були продиктовані злістю.

— І Піпа була її дочкою?

— Так. Ерік і я вирішили надати цій дитині можливість жити нормальним життям, оточити її любов'ю, й турботою, й усім тим, що треба дитині. Ми досягли успіху. Піпа виросла найлагіднішим, найщасливішим створінням, яке тільки можна собі уявити.

Міс Марпл довго мовчала.

Кері Луїза відвернулася від туалетного столика.

— Я готова. Попроси, будь ласка, інспектора — чи ким він там є — піднятися до моєї вітальні. Гадаю він не стане заперечувати.

II

Інспектор Кері не став заперечувати. Насправді він навіть зрадів можливості зустрітися з місіс Сероколд на її власній території.

Поки він стояв там, чекаючи на неї, то з цікавістю роззирався навколо. Те, що Кері бачив, було анітрохи не схоже на те, що він мав звичку подумки називати "будуаром багатої жінки".

Там стояла старомодна кушетка й кілька досить незручних на вигляд вікторіанських стільців із вигнутими дерев'яними спинками. Їхня оббивка була стара й вилиняла, але з дуже привабливим візерунком, що зображував Кришталевий Палац. Це була одна з найменших кімнат помешкання, а проте вона була більшою за ті вітальні, які ми маємо в найсучасніших будинках. Вона здавалася досить затишною, хоч і була буквально захаращена маленькими столиками, безліччю всіляких абищиць та фотографій. Погляд Кері впав на старий фотознімок двох

малих дівчаток, одна з них була темноволоса й гарненька, а друга досить негарна, з очима, які похмуро дивилися на світ із-під досить густого чубчика. Цей вираз він уже бачив сьогодні вранці. На світлині було написано "Піпа й Мілдред". Фотографія Еріка Гульбрандсена висіла на стіні у важкій рамі з чорного дерева з позолоченими візерунками. Кері саме перевів погляд на фотографію вродливого чоловіка зі сміхотливими очима, подумавши що то, певно, Джон Рестарік, коли двері відчинилися й увійшла місіс Сероколд.

Вона була в чорній сукні з переливчастої, прозорої тканини. Її біле обличчя з легким рожевим відтінком здавалося незвичайно маленьким лід короною сріблястого волосся, і в ній відчувалася тендітність, яка вразила серце інспектора Кері. У ту мить він зрозумів багато з того, чого ніяк не міг зрозуміти вранці. Він зрозумів чому люди так турбуються, щоб захистити Керолайн Луїзу Сероколд від будь-яких потрясінь.

А проте, подумав він вона не з тих людей, які зчиняють метушню через абищицю.

Місіс Сероколд привіталася з інспектором, запросила його сісти й сама опустилася на стілець поруч із ним. Не так він намагався її підбадьорити, як вона доклала всіх зусиль, щоб він почувався з нею спокійно й упевнено. Він почав ставити свої запитання, і вона відповідала на них охоче й без вагань. Розповіла про те, як погасла більшість лампочок, при сварку між її чоловіком та Едгарем Лоусоном, про постріл, який вони почули…

— А вам не здалося, що постріл пролунав у домі?

— Ні, я подумала, що той виляск долетів іззовні. Мені навіть здалося, що то був вихлоп автомобіля.

— Ви не помітили, щоб під час сварки між вашим чоловіком і тим молодим Лоусоном, яка зчинилася в кабінеті, хтось виходив із зали?

— Воллі вийшов раніше — поставити нову пробку. Незабаром по тому вийшла й міс Белвер — їй треба було щось принести, я вже забула що саме.

— Хто ще виходив із зали?

— Ніхто, наскільки мені відомо.

— А ви неодмінно помітили б, якби хтось вийшов, місіс Сероколд?

Вона замислилася на мить.

— Ні, я не певна, що неодмінно помітила б.

— Ваша увага була цілком поглинута тим, що відбувалося в кабінеті?

— Так.

— І ви боялися, щоб там не сталося лиха?

— Ні ні, не думаю Я не вважала, що там може щось статися.

— Але ж у Лоусона був револьвер?

— Так.

— І він погрожував ним вашому чоловікові?

— Так. Але він не хотів завдати йому шкоди.

Інспектор Кері знову відчув легке роздратування, яке опановувало його щоразу, коли він чув це твердження. Отже, й вона торочить те саме!

— Ви не могли бути певні в цьому, місіс Сероколд.

— Але я справді була певна. У своїх думках, звісно. Як це називають молоді люди — гра на сцені? Тож я відчувала, що то була гра на сцені, Едгар — лише хлопчик. Він поводився мелодраматично й по-дурному, уявляючи себе сміливим чоловіком, якого опанував розпач. Він бачив себе скривдженим героєм із романтичної історії. Я була певна, він ніколи не вистрілить із того револьвера.

— Але він вистрелив із нього, місіс Сероколд.

Кері Луїза усміхнулася.

— Думаю, пістолет вистрелив випадково.

Знову роздратування стало опановувати інспектора Кері.

— Він вистрелив не випадково. Лоусон пальнув із того револьвера двічі, й він наставив його на вашого чоловіка. Кулі пролетіли зовсім близько від нього.

Кері Луїза здавалася здивованою, потім посерйознішала.

— Я не можу в це повірити. О, так, — поквапно провадила вона, випереджаючи протест інспектора, — я, звичайно, вірю вам, якщо ви мені так кажете. Але я все ж таки відчуваю, що тут має бути просте пояснення. Думаю, доктор Мейверік зможе мені це пояснити.

— О, так, — доктор Мейверік пояснить вам усе, як годиться, — похмуро сказав інспектор Кері. — Доктор Мейверік спроможний пояснити все на світі. Я переконаний у цьому.

Несподівано місіс Сероколд сказала

— Я знаю, більшість із того, що ми тут робимо, здається вам ду рним і непотрібним, а психіатри іноді дуже дратують нас. Але ми маємо результати, в цьому немає сумніву. Ми зазнаємо невдач, але й досягаємо успіхів. І те, що ми намагаємося робити, варте того, щоб його робити. І хоч ви, мабуть, не повірите, але Едгар щиро відданий моєму чоловікові. Він утнув ту дурну витівку, запевняючи, ніби Льюїс — його батько, бо йому дуже хочеться мати такого батька, як Льюїс. Але я не можу зрозуміти, чому він несподівано скотився до шаленства. Йому було вже набагато краще — вік став практично нормальним. Хоч, власне, він завжди здавався мені нормальним.

Інспектор не став сперечатися на цю тему.

Він сказав:

— Револьвер, з якого стріляв Едгар Лоусон, належав чоловікові вашої онуки. Ми припускаємо, що Лоусон узяв його в кімнаті Волтера Хада. А тепер скажіть мені, чи бачили ви цю зброю раніше?

І він розтулив долоню, на якій лежав невеличкий чорний автоматичний пістолет.

Кері Луїза подивилася на нього.

— Ні, не думаю.

— Я знайшов його в фортепіанному ослінчику. З нього недавно стріляли. Ми ще не мали часу зробити повну перевірку, але я переконаний, що це той самий пістолет, із якого застрелили містера Гульбрандсена.

Вона спохмурніла.

— І ви знайшли його у фортепіанному ослінчику?

— Під нотами дуже старої музики. Музики, що її, напевне, не грали тут багато років.

— Отже, хтось його там заховав?

— Так. Ви пам'ятаєте, хто вчора ввечері сидів за фортепіано?

— Стівен Рестарік.

— Він грав на ньому?

— Так. Але дуже тихо. То була дивна й меланхолійна коротенька мелодія.

— Коли він перестав грати, місіс Сероколд?

— Коли він перестав грати? Я не знаю.

— Але він таки перестав? Він не грав до самого кінця сварки?

— Ні. Музика просто завмерла.

— Він підвівся з фортепіанного ослінчика?

— Я не знаю. Я не маю найменшого уявлення, що він робив до того, як підійшов до дверей кабінету й намагався встромити ключ в отвір двірного замка.

— Ви можете назвати причину, з якої Стівен Рестарік захотів би вбити містера Гульбрандсена?

— Ні, не можу, — і вона замислено додала: — Я не вірю, що це зробив він.

— Гульбрандсен міг відкрити щось таке, що компрометувало його.

— Таке припущення здається мені вкрай неймовірним.

Інспекторові Кері раптом дуже захотілося відповісти їй такими словами: "Бувало, що й свині літали, але птахами вони через це не стали". То було улюблене прислів'я його бабусі. Міс Марпл, подумав він, напевне знає його.

III

Кері Луїза зійшла вниз широкими сходами, і троє людей зустрілися з нею, ідучи з різних напрямків: Джіна з довгого коридору, міс Марпл із бібліотеки і Джульєта Белвер — з Великої Зали.

Джіна заговорила першою.

— Люба бабусю! — вигукнула вона з палкою тривогою. — З тобою все гаразд? Вони тобі не погрожували, не застосовували якихось заходів фізичного впливу абощо?

— Звісно, ні, Джіно. Що в тебе за дурні думки! Інспектор був дуже чемний і дуже стриманий.

— Таким він і повинен бути, — сказала міс Белвер. — Каро, ось тут у мене всі твої листи та посилка. Я збиралася занести їх до твого помешкання.

— Неси їх у бібліотеку, — сказала Кері Луїза.

Усі четверо пішли в бібліотеку.

Кері Луїза сіла й почала розпечатувати свої листи. Їх було десь зо два або три десятки.

Кожного розпечатаного листа вона подавала міс Белвер, яка розкладала їх на три купки, пояснюючи міс Марпл, навіщо вона це робить.

— Тут три головні категорії. Одна — листи від родичів наших вихованців. Ці листи я передам доктору Мейверіку. Листами із якимись проханнями я займуся сама. Решта — листи особистого характеру, й Кара дає мені спеціальні розпорядження, як відповідати на них.

Після того, як вони розібралися з листами, місіс Сероколд звернула свою увагу на посилку, розрізавши ножицями шпагат.

З розгорнутої акуратної упаковки вона дістала привабливу коробку з шоколадними цукерками, обв'язану золотистою стрічкою.

— Хтось, либонь, подумав, що сьогодні в мене день народження, — з усмішкою сказала місіс Сероколд.

Вона розв'язала стрічку й відкрила коробку. Усередині коробки була візитівка. Кері Луїза подивилася на неї з легким подивом.

— "З любов'ю від Алекса", — прочитала вона. — Як дивно, що він послав мені коробку з шоколадними цукерками в той самий день, коли сюди приїхав.

Міс Марпл відчула раптову тривогу.

Вона швидко сказала:

— Зачекай хвилину, Кері Луїзо. Не їж поки що цих цукерок.

Місіс Сероколд відповіла з легким подивом:

— Я мала намір роздати їх.

— Не роби цього. Зачекай, поки я дещо з'ясую — Алекс зараз у будинку, ви не знаєте, Джіно?

Джіна швидко сказала:

— Алекс щойно був у залі, якщо я не помиляюся.

Вона підійшла до дверей, відчинила їх і погукала його.

Алекс Рестарік з'явився у дверях уже через хвилину.

— Моя люба Мадонно! То ви вже прокинулись? Як ви себе почуваєте?

Він підійшов до місіс Сероколд і ніжно поцілував її в обидві щоки.

Міс Марпл сказала:

— Кері Луїза хоче подякувати вам за цукерки.

Алекс здавався здивованим.

— Які цукерки? — запитав він.

— Ось ці, — сказала Кері Луїза.

— Але я не посилав вам ніяких цукерок, моя люба.

— У коробці ваша візитівка, — сказала міс Белвер.

Алекс нахилився над коробкою.

— Справді. Як дивно. Дуже й дуже дивно… Я їх не посилав.

— Надзвичайно дивно, — сказала міс Белвер.

— Які ж вони спокусливі! — сказала Джіна, зазираючи в коробку. — Поглянь-но, бабусю, посередині твої улюблені — з вишневим бренді.

Міс Марпл обережно, але рішуче взяла коробку в неї з рук. Не сказавши жодного слова, вона винесла її з кімнати й пішла шукати Льюїса Сероколда. Це забрало певний час, бо їй довелося йти до Коледжу — вона знайшла його там у кімнаті доктора Мейверіка. Міс Марпл поставила коробку на стіл перед ним і коротко розповіла, за яких обставин цукерки з'явилися в домі. Обличчя містера Сероколда відразу стало серйозним і стривоженим.

Дуже обережно він і доктор Мейверік брали в руки цукерку за цукеркою й пильно оглядали кожну з них.

— Я думаю, — сказав доктор Мейверік, що до тих, які я відклав убік, безперечно торкалися. Бачите, внизу шоколад не зовсім гладенький? Їх треба негайно віддати на аналіз.

— Але ж це здається неймовірним, — сказала міс Марпл. — Адже так усіх, хто в домі, можна було отруїти!

Льюїс кивнув. Обличчя в нього було все ще бліде й похмуре.

— Так. Це й справді неймовірна жорстокість, неймовірна зневага до людського життя… — голос йому урвався — Схоже, усі ці цукерки начинені вишневим бренді. Це улюблені цукерки Керолайн. Тож, як бачите, зловмисник добре знає її вподобання.

Міс Марпл промовила зі спокійною переконаністю в голосі:

— Якщо наша підозра справдиться, якщо й справді ці цукерки начинені отрутою, то, боюся, Кері Луїзі треба розповісти про те, що діється. Її треба попередити про небезпеку.

Льюїс Сероколд твердо сказав:

— Так. Вона повинна знати, що хтось хоче вбити її. Але, думаю, вона нізащо в це не повірить.

## РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ

### I

— Гей, міс. А правда, що в цьому домі якийсь чувак труїть людей?

Джіна відкинула з чола пасмо волосся і здригнулася, почувши цей хрипкий шепіт. Її щоки і її штани були обляпані фарбою. Вона та підібрані нею помічники трудилися, лаштуючи декорації для майбутньої театральної вистави, що мали зображати призахідне сонце над Нілом.

Один із помічників і поставив їй це запитання. Ерні, хлопець, який дав їй стільки цінних порад про те, як зламувати замки. Руки Ерні були не менш вправними в теслярському ремеслі, й він був одним із найбільших ентузіастів підготовки до театральних спектаклів.

Тепер його очі блищали у сподіванні почути щось надзвичайно цікаве.

— Хто тобі бовклув таку нісенітницю? — обурено запитала Джіна.

— А в нас усі про це базікають, — сказав він. — Але щоб ви знали, міс, ніхто з наших такого не вчинив би. І ніхто не дозволив би собі скривдити місіс Сероколд. Навіть Дженкінс не підняв би на неї руку. А от стару суку, що біля неї крутиться, я сам би залюбки порішив.

— Не кажи такого про міс Белвер.

— Даруйте, міс. Це вихопилося в мене несамохіть. А якою отрутою хотіли її отруїти? Стрихніном? Від нього людину скручує в дугу, й вона помирає в агонії. А може, синильною кислотою?

— Я не знаю, про що ти говориш, Ерні.

Ерні знову їй підморгнув.

— Так уже й не знаєте. Кажуть, ніби це зробив містер Алекс. Купив у Лондоні ті шоколадки. Але то брехня. Містер Алекс ніколи не вчинив би такого, чи не так, міс?

— Звичайно, ні, — сказала Джіна.

— Я радше подумав би на містера Баумгартена. Коли він дає нам ліки, він так кривить пику, що Дон і я вважаємо його психом.

— Забери-но ліпше звідси скипидар.

Ерні підкорився, бурмочучи сам до себе:

— Що тут тільки коїться, нехай йому біс! Учора порішили старого Гульбрандсена, а тепер з'явився якийсь таємний отруювач. Ви думаєте, це одна й та сама особа? А що ви сказали б, міс, якби я вам сказав, що знаю, хто вкоротив йому віку?

— Ти нічого не можеш знати.

— Чому не можу? А якщо вчора вночі я був у парку й щось бачив?

— Як ти міг бути в парку? Коледж замикають після переклички о сьомій.

— Після переклички… Та я можу бути там, де мені захочеться, міс. Замки для мене ніщо. Я виходжу з Коледжу, коли мені заманеться, й гуляю собі, де завгодно.

Джіна сказала:

— Перестань брехати, Ерні.

— Хто бреше?

— Ти брешеш. Ти брешеш і вихваляєшся тим, чого не робив ніколи.

— Це ви так кажете, міс. Нехай лишень прийдуть копи й запитають мене про те, що я бачив учора вночі.

— І що ж ти там бачив?

— Ага! — сказав Ерні. — То вам би хотілося знати про це, еге ж?

Джіна погрозливо посунула на нього, й він обрав стратегічний відступ. З протилежного кінця театру до Джіни підійшов Стівен. Вони обговорили кілька питань технічного характеру, а потім разом пішли до будинку.

— Усі вони, схоже, знають про бабусю та шоколадки, — сказала Джіна. — Я кажу про хлопців. Звідки вони знають?

— Якийсь місцевий бездротовий телеграф.

— Вони знають навіть про візитівку Алекса. Стівене, чи ж не дурним було покласти візитівку Алекса в посилку, тоді як він сам зібрався їхати сюди?

— Це так, але хто знав, що він зібрався їхати сюди? Він вирішив приїхати несподівано й надіслав телеграму. А посилку тоді вже, мабуть, здали на пошту. І якби він відразу по тому не приїхав, то покласти візитівку в посилку було б доброю думкою, бо він іноді надсилає Керолайн шоколадні цукерки.

Стівен повільно провадив:

— Чого я не можу зрозуміти, то це…

— Чому комусь заманулося отруїти бабусю, — урвала його Джіна. — Я знаю. Це незбагненно! Вона така чудова — і абсолютно всі тут обожнюють її.

Стівен не відповів. Джіна подивилася на нього гострим поглядом.

— Я знаю, що ти думаєш, Стіве!

— Я собі міркую.

— Ти думаєш, що Воллі її не обожнює. Але Воллі нікого неспроможний отруїти. Про це смішно навіть думати.

— Вірна дружина.

— Не кажи нього таким глузливим голосом.

— Я не глузую. Я справді думаю, ти вірна дружина. І я захоплююся твоєю вірністю. Але, моя люба Джіно, це не може тривати довго.

— Про що ти, Стіве?

— Ти чудово розумієш, про що я кажу. Ти й Воллі не підходите одне одному. І тут нічого не вдієш. Він також це знає. Розрив між вами може відбутися в будь-який день. І ви обоє будете набагато щасливішими, коли це станеться.

— Не будь ідіотом, — сказала Джіна.

Стівен засміявся.

— Облиш, було б дурістю із твого боку прикидатися, ніби ви підходите одне одному або що Воллі почувається тут щасливим.

— О, я просто не знаю, що з ним діється, — мало не заплакала Джіна. — Він супиться на мене весь час. Майже не розмовляє зі мною. Я — я не знаю, що мені з ним робити. Чому він не може втішатися тут життям? Колись нам було так добре й так весело разом — усе нас тішило й розважало, — а тепер він здається мені іншою людиною. Чому люди так змінюються?

— А я хіба змінився?

— Ні любий Стіве, ти не змінився. Ти був і залишаєшся Стівом. Пам'ятаєш, як я мала звичку бігати за тобою на вакаціях?

— А я вважав тебе такою причепою — ту жалюгідну малявку Джіну. Але тепер ролі помінялися. Я готовий іти за тобою всюди, куди ти мене покличеш, повір мені, Джіно.

Джіна швидко сказала:

— Який же ти йолоп. — і поквапно провадила: — Як ти думаєш! Ерні бреше? Він сказав мені, що блукав у тумані вчора вночі, й натякнув, що може дещо розповісти про вбивство По-твоєму, це може бути правдою?

— Правдою? Звісно, ні. Ти ж знаєш, як він любить похвалитися. Скаже що завгодно, аби вдати із себе важливу персону.

— О, знаю. Я тільки подумала…

Вони пішли далі мовчки, не розмовляючи.

II

Призахідне сонце освітлювало західний фасад будинку. Інспектор Кері подивився в тому напрямку.

— Це приблизно те місце, де ви зупинили свій автомобіль учора? — запитав він.

Алекс Рестарік відступив трохи назад, ніби міркуючи.

— Десь тут, — сказав він. — Але точно визначити мені важко, адже вчора висів густий туман. Так я майже певен, це те саме місце.

Інспектор Кері стояв, дивлячись навколо оцінливим поглядом. Вистелена гравієм під'їзна алея робила широкий поворот, і саме в цьому місці за довгим рядом рододендронів ставав видимим західний фасад будинку з його терасою та живоплотами з тисів і сходами, які вели вниз до моріжків. Далі під'їзна алея продовжувала свій широкий поворот, проходячи крізь смугу дерев і скінчуючись широким вигином, якии теж був вимощений гравієм, біля східної сторони будинку.

— Доджет! — покликав інспектор Кері.

Поліційний констебль Доджет, який стояв напоготові, узяв спазматичний старт. Він швидко перетнув по діагоналі моріжок, який відокремлював його від будинку, добіг до тераси й увійшов у дім через бічні двері. Через кілька хвилин штори в одному з вікон заколивалися. Потім констебль Доджет знову з'явився у дверях і побіг до них через сад, пахкаючи, мов паровоз.

— Дві хвилини й сорок дві секунди, — сказав інспектор Кері, клацнувши секундоміром. — Такі справи не забирають багато часу, чи не так?

Тон його голосу був приязним і поблажливим.

— Я не бігаю так швидко, як ваш констебль, — сказав Алекс. — Адже ви хронометруєте мої можливі пересування, чи не так?

— Я лише з'ясував, що ви мали можливість учинити вбивство. Це все, містере Рестарік. Я не висуваю проти вас звинувачення — поки що.

Алекс Рестарік люб'язно сказав констеблю Доджету, який досі важко дихав:

— Я не зміг би пробігти цю відстань так швидко, як ви, але не думаю, що так би засапався.

— Це через бронхіт, на який я перехворів минулої зими, — сказав Доджет.

Алекс обернувся до інспектора.

— Скажіть серйозно, навіщо ви ставите мене в незручне становище й спостерігаєте за моїми реакціями — хіба ви не розумієте, які ми, люди мистецтва, вразливі й ніжні створіння? — його голос зазвучав насмішкувато. — Невже ви й справді вірите, що я так чи інак причетний до цього злочину? У такому разі невже в мене вистачило б дурості послати місіс Сероколд коробку з отруєними цукерками та ще й покласти туди свою візитівку?

— Можливо, для того, щоб збити нас зі сліду. Адже існує така річ, як подвійний блеф, містере Рестарік.

— Яка дотепна гіпотеза! До речі, ті цукерки були справді отруєні?

— Шість шоколадок у верхньому шарі, начинених вишневим бренді, були справді отруєні. Вони містили в собі аконітин[9].

— Аконітин не належить до моїх улюблених отрут, інспекторе. Я віддаю перевагу кураре[10].

— Кураре вводиться у кров, містере Рестарік, а не у шлунок.

— Воістину безмежними знаннями володіє поліція! — сказав Алекс Рестарік зі щирим захватом у голосі.

Інспектор Кері скоса кинув на молодика пильний погляд. Він відзначив трохи відстовбурчені зуха, не англійський, а радше монголоїдний тип обличчя. Очі, в яких танцювали глузливі іскорки. З виразу обличчя Алекса Рестаріка було важко вгадати, що він думає. Він був сатиром чи, радше фавном? Радше перегодованим фавном, зненацька подумав інспектор Кері, й від цієї думки йому стало чомусь неприємно.

Брехун, але брехун із мозком — так йому раптом захотілося характеризувати Алекса Рестаріка. Розумніший, ніж його брат. Його

мати була росіянкою, так принаймні він чув. На "росіян" інспектор Кері дивився так, як дивилися його співвітчизники на Нагюлеона Бонаиарта на початку дев'ятнадцятого сторіччя або на "гунів" у перші роки сторіччя двадцятого. Усе, що мало якийсь стосунок до Росії, було поганим в очах інспектора Кері, і якби Алекс Рестарік убив Гульбрандсена, він був би для нього цілком вірогідним злочинцем. Та, на жаль, Кері зовсім не був переконаний у тому, що вбивця — Алекс.

Констебль Доджет нарешті відсапався й заговорив:

— Я смикав штори, як ви мені й наказали, сер, — промовив він. — І рахував до тридцяти. Я помітив, що штори трохи надірвані вгорі. Отже, світло в кімнаті можна побачити із саду.

Інспектор Кері запитав, звертаючись до Алекса:

— Ви помітили вчора ввечері, горіло чи не горіло світло в тій кімнаті?

— Я не бачив будинку, бо туман був надто густий. Я вже вам про це казав.

— Туман завжди висить клаптями. Іноді він розходиться то там, то там.

— Він жодного разу не розійшовся так, щоб я міг побачити будинок — тобго його головний корпус. Будівля гімнастичної зали, яка була ближче, бовваніла крізь туман, створюючи враження дивної нереальності. Я ніби побачив перед собою досконалу ілюзію портових пакгаузів. Я вже казав вам, що ставлю балет "Ночі над Темзою", і...

— Так, ви мені казали, — погодився інспектор Кері.

— Знаєте, людина мого фаху звикає дивитися на речі радше з точки зору сценічних декорацій, аніж із точки зору реальності.

— Я вас розумію. А проте сценічні декорації — це щось цілком реальне, хіба ні, містере Рестарік?

— Я не розумію до пуття, що ви маєте на увазі, інспекторе.

— Я маю на увазі, що декорації виготовляють із цілком реальних матеріалів — полотна й дерева, фарби й картону. Ілюзія виникає з очах того, хто на них дивиться, а не в самих декораціях. А вони, як я вже сказав, є цілком реальними як на задньому плані сцени, так і на передньому.

Алекс подивився на нього з якимсь несподіваним подивом.

— Надзвичайно проникливе спостереження, інспекторе. Воно наштовхнуло мене на одну думку.

— Про ще один балет?

— Ні, ні, зовсім не про балет… О Господи, невже ми всі були такі дурні?

III

Інспектор і Доджет пішли до будинку через моріжок. ("Шукають сліди", — подумав Алекс, але він помилявся. Сліди вони шукали ще рано-вранці, але марно, бо о другій ночі пройшов сильний дощ.) Алекс повільно рушив під'їзною алеєю, міркуючи про можливі наслідки думки, яка щойно прийшла йому в голову.

Проте від цих трудів його відволікла поява Джіни, яка йшла понад озером. Будинок стояв на невисокому узгірку, й пологий схил починався відразу від замощеного гравієм майданчика перед ним, спускаючись до озера, оточеного рододендронами та іншими кущовими рослинами. Алекс збіг униз стежкою й підійшов до Джіни.

— Якби стерти весь цей вікторіанським абсурд, — сказав він, мружачи очі, — то це озеро можна було б уявити собі чудовим Лебединим озером, а тебе, Джіно, як дівчину-лебедя, що плаває на ньому. Хоча ти більше схожа на Снігову Королеву, якщо придивитися пильніше. Жорстока, невблаганна, сповнена рішучості все робити тільки по-своєму, нікого не жаліючи й ні до кого не виявляючи співчуття. Ти дуже й дуже жіночна, моя люба Джіно.

— А ти лукавий і підступний, мій любий Алексе!

— Тому що я бачу тебе наскрізь? Ти дуже задоволена собою, хіба ні, Джіно? Ти всіх нас змушуєш танцювати під свою дудку. Мене, Стівена і свого незграбного, простакуватого чоловіка.

— Ти верзеш нісенітницю.

— О, ні, я не верзу нісенітниці. Стівен у тебе закоханий, я в тебе закоханий, а Воллі почуває себе глибоко нещасним біля тебе. Чого ще могла б захотіти жінка?

Джіна подивилася на нього й засміялася.

Алекс енергійно кивнув.

— Але, на щастя, ти зберегла якісь рештки порядності. Я радий це бачити. Твоя італійська кров не дозволяє тобі завдавати собі клопоту й прикидатися, що ти не спокушаєш чоловіків — і що тобі дуже жаль, якщо вони закохуються в тебе. Тобі дуже подобається закохувати в себе чоловіків, чи не так, о жорстока Джіно? Навіть таких, як отой жалюгідний малий Едгар Лоусон!

Джіна подивилася на нього пильним поглядом.

— Це триває недовго, ти ж знаєш, — сказала вона спокійним і дуже серйозним голосом. — Жінкам набагато важче живеться на світі, аніж чоловікам. Вони вразливіші. Вони народжують дітей і приділяють їм дуже, дуже багаго уваги. Коли вони втрачають свою красу, чоловіки перестають їх любити. Вони їх зраджують, кидають і відтручують убік. Я не звинувачую чоловіків. Я сама б так робила на їхньому місці. Не люблю людей старих, негарних або хворих, не люблю тих, котрі стогнуть і вічно на щось нарікають або виставляють себе блазнями, як Едгар, удаючи із себе важливих персон і прикидаючись, ніби вони чогось варті. Ти кажеш, я жорстока? Це світ жорстокий! Рано чи пізно він стане жорстоким у стосунку до мене! Але сьогодні я молода, вродлива, і люди кажуть, що приваблива. — її зуби зблиснули в характерній для неї теплій, сонячній усмішці. — Так, Алексе, мені це подобається. А чом би й ні?

— А й справді, чом би й ні? — сказав Алекс. — Я лише хочу знати, як ти збираєшся розпорядитися своєю красою? Ти одружишся зі мною чи зі Стівеном?

— Я одружена з Воллі.

— Тимчасово. Кожна жінка має право припуститися однієї помилки, коли вона бере шлюб — і чим швидше вона її виправить, тим ліпше. Ти домоглася успіху на провінційній сцені, але пора тобі показати свій спектакль у Вест-Енді.

— Ти і є мій Вест-Енд?

— Поза всяким сумнівом.

— Ти справді хочеш одружитися зі мною? Я не можу уявити тебе одруженим.

— Я наполягаю на одруженні. Любовні пригоди, як на мене, давно застаріли. Надто багато труднощів із паспортами, готелями та всім іншим. Я ніколи не зроблю жінку своєю коханкою, хіба що не зможу домогтися її прихильності в жоден інший спосіб.

Джіна відповіла йому дзвінким і веселим сміхом.

— Ти насмішив мене, Алексе.

— Це моя найбільша перевага. Стівен набагато вродливіший за мене. Він не тільки гарний, а й дуже енергійний — якість, що її високо цінують жінки. Але в домашньому житті енергійність стомлює. А зі мною, Джіно, твоє життя перетвориться на розвагу.

— А ти не хочеш сказати, що шалено в мене закоханий?

— Хоч би якою це було правдою, я тобі, безперечно, так не скажу У такому разі я подарував би тобі зайве очко, а своє одне очко втратив. Ні, я готовий лише зробити тобі цілком ділову пропозицію про одруження.

— Я обміркую твою пропозицію, — сказала Джіна з усмішкою.

— Природно. Але спершу ти повинна покласти край стражданням Воллі. Я дуже співчуваю Воллі. Для нього це справжнє пекло — бути одруженим із тобою і бути прикутим до твоєї колісниці, яка затягує його в цю задушливу атмосферу родинної філантропії.

— Який же ти сучий син, Алексе!

— Вельми проникливий сучий син.

— Іноді мені здається, що Воллі зовсім мене не любить, — сказала Джіна. — Він просто більше мене не помічає.

— Ти тицяєш у нього палицею, а він не реагує? Це справді вкрай неприємно.

Швидким, як блискавка, рухом Джіна занесла руку й ляснула розкритою долонею по гладенькій щоці Алекса.

— Вельми влучно! — вигукнув Алекс.

Швидким і вправним рухом він схопив її в обійми й перш, ніж вона змогла вчинити опір, його губи припали до її губ у довгому й палкому поцілунку. Вона пручалася спершу, але потім обм'якла.

— Джіно!

Вони відсахнулись одне від одного. На них дивилася лютим і злісним поглядом Мілдред Стріт — її обличчя почервоніло, а губи сіпалися. На якусь мить лють здушила їй горло, і слова виривалися з нього з великими труднощами.

— Як гидко… як гидко… ти розпусна й паскудна дівчино… ти така ж, як і твоя мати… Ви — бридке поріддя. Я завжди знала, що ви бридке поріддя… Розпущене та розбещене… І ти не тільки хвойда, а й убивця. О, так, ти вбивця. Мені все про тебе відомо.

— Що вам про мене відомо? Не верзіть нісенітницю, тітко Мілдред!

— Я тобі не тітка, Богу дякувати. У нас різна кров. А ти навіть не знаєш, хто була твоя мати і звідки її взяли! Але ти добре знаєш, яким був мій батько і якою є моя мати. Яку дитину могли б вони вдочерити? Дочку злочинця або повії. Такими вже вони були. Але їм слід би було пам'ятати, що погана кров рано чи пізно дасть про себе знати. Хоч, я думаю, це твоя італійська кров примусила тебе взятися за отруту.

— Як ви смієте так казати?

— Я можу казати все, що мені заманеться. Ти ж не станеш тепер заперечувати, що хтось намагався отруїти мою матір? А кому це вигідно? Хто одержав би величезну спадщину, якби моя мати померла? Ти, Джіно, й можеш не сумніватися, що поліція не обмине увагою цей факт.

Досі тремтячи, Мілдред швидко подалася геть.

— Патологічний випадок, — сказав Алекс. — Безперечно, патологічний. І надзвичайно цікавий Це змушує думати, що покійний канонік Стріт мав якісь причини… Можливо, релігійного характеру… А може, пов'язані з імпотенцією…

— Не говори гидоти, Алексе. О, як я її ненавиджу, як я її ненавиджу, як я її ненавиджу!

Джіна зчепила пальці обох рук і вся тремтіла від люті.

— Богу дякувати, що в тебе не було ножа в панчосі, — сказав Алекс. — Інакше наша дорога місіс Стріт довідалася б про вбивство з погляду жертви. Заспокойся, Джіно. Не будь такою мелодраматичною, бо ти зараз схожа на героїню з італійської опери.

— Як вона посміла сказати, що я отруїла бабусю?

— Але, моя люба, хтось же намагався отруїти її? А ти, безперечно, мала мотив, хіба ні?

— Алексе! — Джіна подивилася на нього з жахом. — Невже поліція так думає?

— Хіба можна вгадати, що думає поліція?.. Вони вміють приховувати свої висновки. І вони зовсім не дурні, ти повинна знати. Це нагадує мені…

— Куди ти йдеш.

— Іду обміркувати одну свою ідею.

## РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ

### I

— Ти кажеш, хтось хотів мене отруїти?

У голосі Кері Луїзи була розгубленість і недовіра.

— Ти знаєш, — сказала вона, — я не можу повірити в це…

Вона помовчала кілька хвилин, сидячи із заплющеними очима.

Льюїс лагідно сказав.

— Я хотів би, щоб це було не так, моя люба.

Вона майже неусвідомлеко простягла до нього руку, й він її взяв.

Міс Марпл, яка сиділа поруч, співчутливо похитала головою.

Кері Луїза розплющила очі.

— Це правда, Джейн? — запитала вона.

— Боюся, що так, моя люба.

— Тоді все… — і Кері Луїза раптом замовкла.

Вона провадила згодом:

— Я завжди думала, ніби знаю, що реальне, а що — ні… Це не здається мені реальним, а воно ж… Тож я, мабуть, помилялася в усьому. Але хто міг учинити таке щодо мене? У цьому домі не може бути людини, яка хотіла б убити мене.

У її голосі досі звучало небажання повірити.

— Я теж так думав, — сказав Льюїс. — Але я помилявся.

— І Кристіан про це знав? Тоді все зрозуміло.

— Що тобі зрозуміло? — запитав Льюїс.

— Тоді мені стає зрозумілою його поведінка, — сказала Кері Луїза. — Він поводився дуже дивно, можете мені повірити. Був зовсім не схожий на себе. Він дивився сумним поглядом і, здавалося, хотів щось сказати мені, проте не казав нічого. І він запитав, чи не болить мені серце. І чи все гаразд із моїм здоров'ям. Можливо хотів натякнути мені про щось. Але чому б не сказати все навпростець? Адже набагато простіше сказати все навпростець.

— Він не хотів завдати тобі болю, Керолайн.

— Болю? Але чому… — Її очі здивовано розширились. — Отже, ти віриш у це, Льюїсе? Але ти помиляєшся, бігме, помиляєшся. Запевняю тебе.

Чоловік уникав її погляду.

— Пробач мені, — сказала місіс Сероколд через мить або дві. — Але я неспроможна повірити в усе те, що сталося останнім часом. Едгар, який

стріляв у тебе. Джіна й Стівен. Ідіотська коробка з цукерками. Це все неправда.

Ніхто не озвався.

Керолайн Луїза Сероколд зітхнула.

— Мабуть, — сказала вона, — я надто довго жила за межами реальності… Прошу вас обох, залиште мене, мені хочеться побути самій-одній… Я спробую щось зрозуміти.

II

Міс Марпл спустилася сходами й увійшла до Великої Зали, зустрівши Алекса Рестаріка, який стояв біля великих арочних дверей і підняв руку, ніби хотів привітати її цим урочистим жестом.

— Заходьте, заходьте, — приязним голосом сказав Алекс, ніби це він був володарем Великої Зали. — Я якраз думаю про події минулого вечора.

Льюїс Сероколд, який спустився сходами відразу за міс Марпл, повертаючись із вітальні Кері Луїзи, перетнув Велику Залу й увійшов до свого кабінету, зачинивши за собою двері.

— Ви намагалися реконструювати вбивство? — запитала міс Марпл зі стриманою цікавістю.

— Що? — запитав її Алекс, стрепенувшись і спохмурнівши від несподіванки. Потім обличчя його проясніло: — А, ви про це? — сказав він. — Ні, ні, не зовсім. Я лише подивився на цю історію під зовсім іншим кутом. Я думав про це місце, уявивши його собі театром. Не як реальність, а як її штучне відтворення. Підійдіть-но сюди. Уявіть собі, що перед вами театральна сцена. Освітлення, вхід акторів, вихід акторів.

Дійові особи. Звуки за сценою. Усе дуже цікаво. Це не моя ідея. Мені її подав інспектор. Думаю, він людина надто жорстока. Він зробив усе можливе, щоб залякати мене сьогодні вранці.

— І йому це вдалося?

— Я не певен.

Алекс описав експеримент інспектора й хронометрування пересувань та дій засапаного констебля Доджета.

— Час вводить в оману, — сказав він. — Людина думає, що та чи та подія забирає стільки-то часу, але насправді вона його стільки не забирає.

— Це правда, — сказала міс Марпл.

Зображаючи публіку, вона перейшла на інше місце.

Сцена тепер була високою, покритою гобеленом стіною, що зникала в темряві, яка висіла вгорі, з великим фортепіано на задньому плані ліворуч і вікном та сидінням біля вікна на задньому плані праворуч. Дуже близько від вікна були двері в бібліотеку. Ослінчик, який стояв біля фортепіано, був лише за вісім футів від дверей до квадратного передпокою, що виводив до коридору. Два дуже зручні виходи! Публіка, звичайно, могла дуже добре бачити обидва…

А ле вчора увечері тут не було публіки. Тобто ніхто не сидів обличчям до сцени, на яку тепер дивилася міс Марпл. Публіка учора ввечері сиділа, обернута спинами до цієї конкретної сцени.

Скільки часу, міркувала собі міс Марпл, треба було для того, щоб вислизнути з кімнати, пробігти коридором, застрелити містера Гульбрандсена й повернутися назад? Не так багато, як можна було

подумати. Час, що вимірюється хвилинами та секундами, справді дуже короткий...

Що мала на увазі Кері Луїза, коли сказала своєму чоловікові: "Отже, ти віриш у це, Льюїсе. Але ти помиляєшся, бігме, помиляєшся".

— Я повинен сказати, що то було дуже глибоке зауваження інспектора, — урвав її роздуми голос Алекса. — Коли він сказав, що сценічні декорації — це щось цілком реальне. Вони виготовлені з дерева й картону, склеєні клеєм і реальні як у своєму пофарбованому, так і в непофарбованому вигляді. Ілюзія, — сказав він, — виникає в очах публіки, що дивиться виставу.

— Так роблять фокусники, — прошепотіла міс Марпл сама до себе. — Вони відводять людям очі, так, здається, кажуть про їхнє вміння.

Увійшов Стівен Рестарік, дещо засапаний.

— Привіт, Алексе, — сказав він. — Ти пам'ятаєш того дрібного щура на ім'я Ерні Грег?

— Того, який грав Феста, коли ми ставили "Дванадцяту ніч"? Хлопець не позбавлений певного таланту, так я тоді подумав.

— Атож, він не позбавлений певного таланту. Руками він теж працювати вміє. Виконує для нас багато теслярської роботи. Але я не про це. Він похвалився Джіні, що виходить уночі з Коледжу й гуляє в саду. Каже, він гуляв учора вночі й щось нібито бачив.

Алекс круто обернувся.

— Що він бачив?

— Про це він розповідати не хоче. Власне, я глибоко переконаний, що він лише хоче похизуватися й потрапити у світло рампи. Він неймовірний брехун, але я подумав, що, можливо, його варто було б допитати.

Алекс гостро сказав:

— Я дав би йому спокій на певний час. Нехай не думає, що ми ним так уже дуже зацікавилися.

— Мабуть, і справді ти маєш рацію. Ліпше відкласти розмову з ним до вечора.

Стівен пішов у бібліотеку.

Міс Марпл, тихо обходячи залу в своїй ролі рухливої публіки, наштовхнулася на Алекса Рестаріка, який відсахнувся від неї.

— Пробачте, — сказала міс Марпл.

Алекс скинув на неї похмурим поглядом і неуважно відказав:

— Пробачте й ви мені.

А потім раптом вигукнув здивованим голосом:

— А, це ви!

Міс Марпл здалося дивним що так могла вигукнути людина, з якою вона щойно досить довго розмовляла.

— Я думав про зовсім інше, — сказав Алекс Рестарік. — Про того хлопця Ерні… — і він зробив якісь дивні рухи обома руками.

Потім, якось несподівано змінившись, він перетнув залу й увійшов до бібліотеки, зачинивши за собою двері.

Гомін голосів долинув із-поза зачинених дверей, але міс Марпл не звернула на них уваги. Балакучий Ерні її зовсім не цікавив, їй було байдужісінько до того, що він бачив або здавав, ніби бачив. Її проникліва інтуїція підказувала їй, що Ерні взагалі нічого не бачив. Вона й на мить не повірила в те, шо в таку холодну, вогку й туманну ніч, якою була ніч учорашня, Ерні захотів би скористатися своїм мистецтвом відмикання замків і вийти на прогулянку в парк. А найімовірніше, що він ніколи не виходив із Коледжу вночі. Він просто любив похвалитися, ото й усе.

— Як Джонні Бекгаус, — подумала міс Марпл, яка завжди мала напоготові низку аналогій, узятих із життя мешканців її рідного села Сент-Мері-Мід.

"А я бачив вас учора вночі", — так полюбляв казати Джонні кожному, кому хотів зіпсували настрій.

І майже завжди домагався успіху. Просто дивовижно, скільки людей, подумала міс Марпл, бували в таких місцях, де їм не хотілося, аби хтось їх побачив!

Вона викинула Джонні з голови й зосередила всі свої думки на тому туманному "щось", яке розбудило до життя розповідь Алекса про зауваження інспектора Кері. Це зауваження підказало Алексові якусь думку. Вона не була переконана, що воно не підказало якусь думку і їй. Ту саму думку? Чи якусь іншу?

Вона стояла там, де щойно стояв Алекс Рестарік. Вона повторювала подумки: "Це не справжня зала. Це лише картон, полотно й дерево. Це театральна сцена…" Уривки фраз пролітали крізь її розум: "Ілюзія" — "В очах публіки" — "Вони відводять людям очі…" Прозорі чаші із золотими

рибками… довгі кольорові стрічки… жінки, які зникають несподівано… Мистецтво фокусника, який уміє відвернути увагу глядачів…

Щось пробудилося в її свідомості — якась картина — щось сказане Алексом… щось ним описане… Засапаний констебль Доджет… Засапаний… Щось зсунулося в її уяві й несподівано картина повністю прояснилася…

— Ну, звичайно ж! — сказала міс Марпл. — Ось як воно було…

## РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

### I

— Ой, Воллі, як ти мене налякав!

Джіна, яка виринула з темряви, що панувала навколо театру, відстрибнула назад, коли постать Воллі Хада чітко проступила в сутінках, які висіли в залі. Ще не було поночі, але в тьмяному світлі, яке швидко згасало, речі втрачали свою реальність і набували фантастичних, примарних обрисів.

— Що ти тут робиш? Ти ж ніколи не приходиш до театру, як правило.

— А може, я шукав тебе, Джіно? Це ж те місце, де ти найімовірніше можеш бути, хіба ні?

Лагідний, злегка протяглий голос Воллі не мав якогось особливого призвуку, але Джіна здригнулася.

— Тут моя робота, і я її люблю. Я люблю атмосферу, яка пахне фарбою й полотном, люблю бути в оточенні декорацій.

— Так. Для тебе це багато означає. Я бачу. Скажи мені, Джіно, скільки ще триватиме це розслідування?

— Допити закінчаться завтра, але загалом слідство триватиме ще тижнів зо два. Принаймні так дав нам зрозуміти інспектор Кері.

— Два тижні, — замислено сказав Воллі. — Зрозуміло. Ну, хай навіть три тижні, а потім ми будемо вільні. І тоді я повертаюся у Штати.

— Але ж я не можу так раптом звідси зірватися! — вигукнула Джіна. — Я не можу покинути бабусю. І ми зараз працюємо над двома новими спектаклями.

— Я не сказав ми. Я сказав, що я повертаюся.

Джіна замовкла й подивилася на чоловіка. У напівтемряві він здавався дуже великим. Велика, спокійна постать, і їй навіть привиділося в ній щось погрозливе… Ця постать ніби нависала над нею. І погрожувала їй — чим погрожувала?

— То ти не хочеш, щоб я поїхала з тобою? — запитала вона невпевненим голосом.

— Я цього не сказав.

— Тобто тобі байдуже, чи поїду я з тобою, чи ні? Так я маю тебе розуміти?

Вона несподівано розсердилася.

— Послухай-но, Джіно. Пора вже нам поговорити відверто. Ми небагато знали одне про одного, коли побралися, ми майже нічого не знали про походження одне одного, про наших родичів. Ми думали, це

не має ваги. Ми думали, головне в тому, шо нам добре разом. Але тепер завіса першої дії нашого спільного з тобою життя опустилася. Твої рідні були — і є — невисокої думки про мене. Можливо, вони мають слушність. Я їм чужий. Але якщо ти думаєш, що я й далі стовбичитиму тут, як ідіот, і слухняно робитиму те, що мені накажуть робити в цьому божевільному домі, то ти подумай тричі! Я хочу жити у своїй країні й робити те, що я хочу й можу робити. Мій ідеал дружини — це жінка, яка колись прийшла на наші землі з першими поселенцями, жінка, готова здолати будь-які труднощі, готова кинути виклик незнайомій країні, небезпекам, ворожому середовищу… Мабуть, було б забагато просити від тебе такого, але мені потрібне або це, або нічого! Можливо, я припустився помилки, коли умовив тебе одружитися зі мною. Якщо так, то тобі ліпше звільнитися від мене й розпочати нове життя. Вирішуй сама. Якщо ти віддаєш перевагу котромусь із цих богемних хлопчиків — то це твоє життя, і ти маєш право на вільний вибір. Але я повертаюся додому.

— Я думаю, ти справжня свиня, — сказала Джіна. — Мені дуже добре тут.

— Невже справді? А мені — ні. Тобі навіть це вбивство, мабуть, до вподоби, чи не так?

Джіна судомно ковтнула повітря.

— Це несправедливо й жорстоко таке мені говорити. Я дуже любила дядька Кристіана. І хіба ти не знаєш, що хтось холоднокровно труїв бабусю протягом багатьох місяців? Який жах!

— Я вже тобі сказав, що мені тут не подобається. Мені не до вподоби те, що тут відбувається. Я їду звідси.

— Якщо тобі дозволять поїхати! Ти хіба не розумієш, що тебе можуть заарештувати за вбивство дядька Кристіана? Мені дуже не подобається те, як інспектор Кері дивиться на тебе. Він схожий на кота, що чатує на

мишу, щоміті готовий стрибнути і встромити в неї свої гострі пазурі. Тільки тому, що ти виходив із зали міняти пробки й тому, що ти не англієць, вони, я певна, хочуть приписати вбивство тобі.

— Нехай вони спочатку знайдуть докази.

Джіна простогнала:

— Я боюся за тебе, Воллі. Я давно вже боюся.

— І даремно Я ж тобі кажу, що в них нема доказів.

Вони мовчки пішли до будинку.

Джіна сказала:

— Я не вірю, що ти справді хочеш, аби я поїхала з тобою в Америку…

Волтер Хад нічого не відповів.

Джіна Хад обернулася до нього й тупнула ногою.

— Я тебе ненавиджу. Ненавиджу. Ти бридкий — ти жорстока й нечутлива тварюка. І це після того, як я стільки для тебе зробила! Ти хочеш позбутися мене. Тобі байдуже, якщо ти більше ніколи мене не побачиш. Я була дурна, що погодилася вийти заміж за тебе, і я візьму розлучення відразу, як тільки зможу, я вийду заміж за Стівена або Алекса, і буду набагато щасливіша, аніж я могла б будь-коли бути з тобою. І я сподіваюся, що ти повернешся у Штаті й одружишся там із якою-небудь жахливою дівкою, що справді зробить тебе нещасним!

— Чудово! — сказав Воллі. — Тепер ми принаймі знаємо, де ми є!

II

Міс Марпл побачила, як Джіна й Воллі удвох зайшли в дім.

Вона стояла на тому самому місці, де інспектор Кері та констебль Доджет здійснювали свій експеримент трохи раніш пополудні.

Голос міс Белвер, що несподівано пролунав позад неї, примусив її здригнутися.

— Ви застудитеся, міс Марпл, стоячи тут отак після того, як зайшло сонце.

Міс Марпл слухняно пішла за нею, й вони швидко пройшли майже через весь дім.

— Я оце думала про трюки фокусників, — сказала міс Марпл. — Коли ти дивишся на них, то надзвичайно важко зрозуміти, як їх роблять, та коли хтось пояснить тобі, усе здається до абсурду простим. (Хоч навіть тепер я не можу собі уявити, звідки фокусники беруть прозорі чаші із золотими рибками.) Чи бачили ви коли-небудь, як жінку перепилюють надвоє — неймовірний трюк! Я була зачарована ним, коли мечі було дванадцять років, я добре все пам'ятаю. І я ніколи не могла збагнути, як його роблять. Але якось в одній із газет було надруковано статтю, де з усіма подробицями розповідалося про цей фокус. Я думаю, газетам не слід робити цього, чи не так? Здається, там була не одна дівчина, а дві. І глядачам показували голову однієї й ноги другої. Ти думаєш, це одна дівчина, а насправді їх дві — а якщо зробити фокус навпаки, то він теж вийде чи не так?

Міс Белвер подивилася на неї з легким подивом.

Міс Марпл не часто була такою балакучою й говорила так не до ладу. "Це надто сильно подіяло на стареньку", — подумала міс Белвер.

— Коли ти дивишся на одну сторону речі, ти бачиш лише одну її сторону, — провадила міс Марпл. — Але все чудово сходиться, коли ти зумієш зрозуміти, де реальність, а де — ілюзія. — вона раптово урвала потік своїх міркувань і запитала: — З Кері Луїзою все гаразд?

— Так, — сказала міс Белвер. — З нею все гаразд. Але вона пережила справжнє потрясіння, знаєте, коли їй розповіли, що хтось хоче її вбити. Я хотіла сказати, що для неї це було особливим потрясінням, адже вона не розуміє насильства.

— Кері Луїза розуміє деякі речі, що їх ми не резуміємо, — замислено промовила міс Марпл. — Так було завжди.

— Я знаю, що ви маєте на увазі, — але вона не живе в реальному світі.

— Ви справді так думаєте?

Міс Белвер подивилася на неї з подивом.

— Ще ніколи не було людини, такої далекої від світу, як Кара…

— А ви не думаєте; що можливо… — міс Марпл замовкла, коли повз них сягнистою ходою пройшов Едгар Лоусон.

Він сором'язливо привітав їх кивком, але відвернувся, коли порівнявся з ними.

— Тепер я зрозуміла, кого він мені нагадує, — сказала міс Марпл. — Це спало мені на думку лише кілька хвилин тому. Він дуже схожий на молодика, якого звали Леонард Вайлі. Його батько був зубним лікарем, але він став старий, сліпий, і його рука почала тремтіти, тому люди воліли лікуватися в його сина. Але старий дуже переживав через це, був пригнічений, казав що з нього вже не буде ніякого пуття, й Леонард,

який мав добре серце, але не відзначався розумом, став прикидатися, ніби він багато п'є. Від нього завжди смерділо віскі, й він став удавати п'яного, коли приходили його пацієнти. Він думав, що тепер вони знову почнуть ходити до батька й казати, що з молодого лікаря немає пуття.

— І вони справді стали ходити до старого?

— Звичайно, ні, — сказала міс Марпл. — Сталося саме те, що й мало статися і що кожен, хто мав бодай трохи олії в голові, легко міг передбачити. Пацієнти стали ходити до їхнього конкурента, містера Рейлі. Надто багато людей, що мають добре серце, зовсім не мають здорового глузду. А крім того, Леонард Вайлі був надто непереконливим у своїх намаганнях удавати п'яного... Його уявлення про пияцтво було дуже далеким від реального пияцтва, й він перебирав міру з віскі. Надто багато виливав його на свій одяг.

Вони увійшли в дім крізь бічні двері.

## РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ

Вони застали всю родину в бібліотеці. Льюїс ходив сюди-туди, і в атмосфері відчувалася велика напруга.

— Що сталося? — запитала міс Белвер.

Льюїс коротко відповів:

— Ерні Грег не з'явився на перекличку сьогодні ввечері.

— Він утік?

— Ми не знаємо. Мейверік та інші люди з персоналу обшукують парк. Якщо ми його не знайдемо, нам доведеться звернутися в поліцію.

— Бабусю! — Джіна підбігла до Кері Луїзи, налякана блідістю її обличчя. — Тобі, мабуть, погано.

— Мені дуже прикро. Бідолашний хлопець…

Льюїс сказав:

— Я хотів розпитати в нього сьогодні ввечері, чи справді він бачив щось варте уваги вчора вночі. Мені запропонували добру роботу для нього. Я хотів сказати йому про це, а потім поговорити про вчорашній вечір. А тепер… — і він замовк.

Міс Марпл тихо прошепотіла:

— Дурний хлопець… Дурний, бідолашний хлопець…

Вона похитала головою, й місіс Сероколд сказала лагідним голосом.

— То й ти так думаєш, Джейн?

Увійшов Стівен Рестарік. Він сказав:

— Я не знайшов тебе в театрі, Джіно. Ти, здається, сказала… Гей, що тут сталося?

Льюїс повторив свою розповідь, а коли він договорив, увійшов доктор Мейверік зі світлочубим рожевощоким хлопцем із підозріло ангельським виразом обличчя. Міс Марпл пригадала, що бачила його за столом під час вечері, коли тільки приїхала до Стоунігейтса.

— Я привів Артура Дженкінса, — сказав доктор Мейверік. — Здається, він був останнім, хто розмовляв з Ерні перед його зникненням.

— Ну ж бо, Артуре, — сказав Льюїс Сероколд, — будь ласка, допоможи нам, якщо зможеш. Куди подівся Ерні? Він лише хотів пожартувати, так?

— Я не знаю, сер. Справді, не знаю. Він нічого мені не сказав, нічого. Він балакав лише про театр. Сказав, ніби вигадав щось надзвичайне про те, як обладнати сцену, й містер Хад та містер Стівен були просто в захваті.

— Я ще про одне хочу запитати тебе, Артуре. Ерні хвалився, ніби він гуляв учора в парку після вечірньої переклички в Коледжі. Це правда?

— Звісно, ні. Він лише вихвалявся. То такий брехун, Ерні. Він ніколи не виходив уночі. Любив похвалитися, ніби він може відкрити будь-який замок, але не такий уже він був мастак із замками. Якщо замок справжній, то він нічого не може зробити з ним. Хай там як, а вчора ввечері він нікуди не виходив, це я знаю напевне.

— Ти це кажеш не тому, щоб догодити нам, Артуре?

— Богом клянуся! — сказав доброчесний Артур.

Проте ця розповідь, схоже, не задовольнила Льюїса.

— Послухайте-но! — сказав доктор Мейверік. — Що це?

Почувся гомін голосів, які наближалися. Двері відчинилися, й до кімнати, хитаючись, увійшов містер Баумгартен, як і завжди, у своїх окулярах, блідий і приголомшений.

— Ми знайшли його — їх. Це жахливо…

Він упав на стілець і втер собі лоба.

Мілдред Стріт гостро запитала:

— Чому ви сказали: "Ми знайшли їх"?

Баумгартен тремтів усім тілом.

— У театрі, — сказав він. — Обох із проломленими черепами — певно, на них звалилася важка гиря противаги. Алекса Рестаріка й того хлопця, Ерні Грега. Обидва мертві…

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ

— Я принесла тобі міцного бульйону, Кері Луїзо, — сказала міс Марпл. — Будь ласка, випий.

Місіс Сероколд сіла у великому ліжку з різьбленого дуба на чотирьох стовпцях. Вона здавалася зовсім маленькою і схожою на дитину. Її щоки втратили звичну рожевість, а її погляд був якийсь дивно відсутній.

Вона слухняно взяла чашку з рук міс Марпл. Поки вона пила бульйон, міс Марпл опустилася на стілець, який стояв біля ліжка.

— Спершу Крістіан, — сказала Кері Луїза, — а тепер Алекс і бідолашний, хитрий та дурненький малий Ерні. Він і справді щось знав?

— Не думаю, — сказала міс Марпл. — Він просто брехав і намагався надати собі значущості, натякаючи, ніби він щось бачив і щось знає. Трагедія в тому, що хтось повірив його брехні…

Кері Луїза затремтіла. Її погляд знову втупився кудись у далечінь.

— Ми хотіли зробити так багато для цих хлопчиків… І нам дещо вдалося. Декотрі з них досягли неабияких успіхів і нині працюють на

відповідальних посадах. Іноді вони ковзаються й відкочуються назад, але цьому перешкодити важко. Умови сучасного цивілізованого життя такі складні — занадто складні для простих і недорозвинених натур. Ти знаєш про великий план Льюїса? Він завжди вважав, що можливість вирушити в далекі мандри врятувала в минулому чимало потенційних злочинців. Вони відпливали за океан — і розпочинали нове життя за далеко простіших обставин. На цій основі він опрацював цілком сучасний проект. Купити великий клапоть території або кілька островів. Фінансувати її протягом кількох років, організувавши там спільноту, яка могла б утримувати себе, причому кожен мав би в ній свою частку. Але ця територія має бути десь так далеко, щоб ні в кого не було спокуси повернутися до великих міст та до колишнього життя. А ле це лише мрія. Для її втілення потрібні дуже великі гроші, а тепер ми маємо не так багато філантропів, спроможних дивитися в майбутнє. Нам потрібен ще один Ерік. Ерік підтримав би наш задум, він був ентузіастом таких ідей.

Міс Марпл побачила маленькі ножиці і стала з цікавістю їх роздивлятися.

— Які дивні ножиці, — сказала вона. — Вони мають дві дірки для пальців з одного боку, й одну — з другого.

Погляд Кері Луїзи повернувся з тієї неймовірно далекої відстані.

— Алекс подарував їх мені сьогодні вранці, — сказала вона. — Вважають, що такими ножицями зручніше обрізати нігті на правій руці. Любий хлопчик, він так їх розхвалював і відразу ж попросив мене випробувати їх.

— А потім акуратно зібрав обрізки твоїх нігтів і забрав їх із собою, — сказала міс Марпл.

— Так, — підтвердила Кері Луїза. — Він… — Вона раптом замовкла: — А чому ти про це сказала?

— Я думала про Алекса. Він був розумний хлопець. Розумний і кмітливий.

— І саме тому він помер, ти це хотіла сказати?

— Думаю, що так.

— Він і Ерні… Мені боляче навіть згадувати про них. Коли, вони сказали, це сталося?

— Сьогодні ввечері. Десь між шостою і сьомою годинами.

— Після того, як вони закінчили свою роботу в театрі?

— Так.

Сьогодні ввечері там була Джіна й Воллі Хад. Стівен теж, він сказав, що йде шукати Джіну… Але за таких обставин кожен міг би…

Та міс Марпл довелося урвати плин своїх думок.

Кері Луїза запитала спокійно й цілком несподівано:

— Ти вже багато знаєш, Джейн?

Міс Марпл рвучко підвела голову. Погляди двох жінок зустрілися.

— Якби я була цілком певна… — повільно проказала міс Марпл.

— Я думаю, ти вже цілком певна, Джейн.

Так само повільно міс Марпл запитала:

— Чого ти від мене хочеш? Що я маю зробити?

Кері відхилилася на подушки.

— Усе у твоїх руках, Джейн. Роби те, що ти вважаєш за потрібне.

І вона заплющила очі.

— Завтра, — сказала міс Марпл із ваганням у голосі, — я спробую поговорити з інспектором Кері. Якщо він захоче вислухати мене…

## РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ

Інспектор Кері запитав із нетерпінням у голосі:

— То що ви мечі скажете, міс Марпл?

— Якщо не заперечуєте, то я хотіла б пройти з вами до Великої Зали.

Інспектор Кері був дещо здивований.

— Мушу сказати, у вас трохи дивне уявлення про конфіденційність. Безперечно, що тут…

І він окинув поглядом кабінет.

— Конфіденційність для мене зараз не головне. Я хочу вам показати дещо. Щось таке, що допоміг мені побачити Алекс Рестарік.

Інспектор Кері, придушивши зітхання, підвівся й пішов за міс Марпл.

— Хтось вам щось розповів? — запитав він із надією в голосі.

— Ні, — сказала міс Марпл. — Ідеться не про те, що можуть розповісти люди. Ідеться про циркові фокуси. Вони відводять людям очі, коли їх роблять, — якщо ви розумієте, до чого я веду.

Інспектор Кері нічого не розумів. Він дивився на свою співрозмовницю й думав, що в неї, мабуть, не все гаразд із головою.

Міс Марпл зупинилася посеред зали й помахом руки підкликала інспектора, щоб він став поруч із нею.

— Я хочу, аби ви собі уявили, що ви дивитеся виставу в театрі, інспекторе. Виставу, яка відбувалася того вечора, коли вбили Кристіана Гульбрандсена. Ви перебуваєте в залі для публіки й дивитеся на людей, що перебувають на сцені. На місіс Сероколд, на мене, на місіс Стріт, на Джіну й Стівена. Як на кожній сцені, там є входи та виходи, й персонажі виходять, куди їм треба. Та коли ви перебуваєте серед публіки, ви не думаєте про те, куди вони виходять насправді. Вони виходять "у парадні двері", "на кухню", і коли двері відчиняються, ви бачите шматочок розмальованого заднього тла. Але насправді вони виходять за бічні або задні лаштунки сцени, туди, де перебувають теслярі й електрики та інші актори, що чекають свого виходу; вони виходять у зовсім інший світ.

— Я не зовсім розумію, міс Марпл…

— Так, я знаю, це звучить по-дурному, але якщо ви уявите собі все це як театральну виставу, а сценою в ній буде "Велика Зала в Стоунігейтсі", то що ми матимемо за сценою — тобто я хочу сказати, що в нас буде за лаштунками? Тераса, чи не так, тераса й цілий ряд вікон, що виходять на неї.

А зараз вам легко буде зрозуміти, як був зроблений фокус. Про цей фокус мені нагадав відомий цирковий трюк, що називається "Жінка, розпиляна навпіл".

— Жінка, розпиляна навпіл? — тепер в інспектора Кері зникли останні сумніви, що міс Марпл була психічно хвора.

— Це дивовижний трюк. Ви напевне його бачили — але насправді в тому номері бере участь не одна дівчина, а двоє дівчат. Одна показує лише голову, а друга — ноги. Глядачі думають, там одна людина, а їх насправді дві. І тоді я подумала, що протилежний трюк також можливий. Трюк, у якому бере участь одна людина, а глядачі думають, що їх там двоє.

— Думають, що одна людина — це двоє людей? — перепитав інспектор Кері, втративши будь-яку надію щось зрозуміти.

— Так. Але це тривало недовго. За скільки хвилин ваш констебль пробіг у парку до цього будинку й назад? За дві хвилини сорок п'ять секунд, чи не так? А там знадобилося менше. Не більш як дві хвилини.

— На що знадобилося не більш, як дві хвилини?

— На те, щоб зробити фокус. Фокус, у якому одна людина замінює двох людей. Це було в кабінеті. Ми бачимо лише видиму частину сцени. А за сценою — тераса й ряд вікон. А коли в кабінеті перебувають двоє людей, то дуже легко відчинити там вікно, вибратися назовні, пробігти по терасі (це тупотіння ніг і чув Алекс), застрелити Кристіана Гульбрандсена й повернутися назад, а протягом цього часу друга особа з тих, які були в кабінеті, розмовляє двома голосами, аби переконати нас, що в кабінеті двоє людей. Їх і справді було там двоє протягом усього часу за винятком того короткого періоду тривалістю менш як дві хвилини.

Приголомшений інспектор нарешті здобувся на голос:

— Ви хочете сказати, що це Едгар Лоусон пробіг по терасі й застрелив Гульбрандсена? І що це він намагався отруїти місіс Сероколд?

— Річ у тому інспекторе, що ніхто не намагався отруїти місіс Сероколд. Вас спрямували на хибний слід. Хтось дуже розумно використав той факт, що артрит, на який хворіла місіс Сероколд, має симптоми, дуже схожі на симптоми отруєння миш'яком. Це відомий трюк, коли фокусник примушує вас узяти ту карту, яку він хоче, щоб ви взяли. Зовсім неважко додати миш'як до пляшечки з тоніком — ще легше додати кілька рядків до надрукованого на машинці листа. Але реальною причиною приїзду містера Гульбрандсена була найімовірніша з причин — справа, пов'язана з Фондом Гульбрандсена. Тобто гроші, якщо дивитися в суть. Припустімо, мало місце розкрадання — розкрадання у великих масштабах — ви розумієте, на кого це вказує? Лише на одну особу…

Інспектор Кері хапнув ротом повітря.

— На Льюїса Сероколда? — недовірливо прошепотів він.

— На Льюїса Сероколда… — підтвердила міс Марпл.

## РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДРУГИЙ

Із листа Джіни Хад до її тітки місіс Вен Райдок:

"…як бачиш, дорога тітко Рут, ці події були справжнім кошмаром — а надто їхній кінець. Я вже розповідала тобі про того дивного молодика, Едгара Лоусона. Він завжди був боягузом, і коли інспектор почав допитувати його й загнав у глухий кут, він утратив від страху розум і дременув від нього, як заєць. Вистрибнув із вікна, оббіг навколо дому й звернув на під'їзну алею, але там дорогу йому перетнув полісмен, і тоді він круто звернув убік і побіг до озера. Стрибнув у старого трухлявого човна, який гнив там багато років і відштовхнувся від берега. То був безглуздий учинок, звичайно ж, але, як я тобі вже сказала, він ударився в паніку, як наполоханий заєць. Тоді Льюїс голосно вигукнув: "То гнилий човен!" і теж побіг до озера. Човен пішов на дно, а Едгар опинився у

воді. Плавати він не вмів. Льюїс стрибнув у воду й поплив йому на допомогу. Він доплив до нього, але вони обоє заплуталися в очереті. Один із людей інспектора обв'язався мотузкою й теж поліз у воду, але він також потрапив у густі водорості, й вони мусили витягти його на берег. Тітка Мілдред стала по-дурному повторювати: "Вони втопляться, вони втопляться, вони обидва втопляться", а бабуня лише сказала: "Так!". Я навіть не можу тобі описати яким тоном промовила вона це одне слово. Лише "так", але це "так" пройшло крізь мене, немовби гострий меч.

Тобі не здається, що я дурна й мелодраматична? Мабуть, і справді. Але те слово прозвучало саме так.

А потім — коли все закінчилося, коли вони витягли їх на берег і намагалися зробити їм штучне дихання (але марно), — інспектор підійшов до нас і сказав бабусі: "Боюся, місіс Сероколд, що надії немає", і бабуся дуже спокійно відповіла. "Дякую вам, інспекторе".

Потім вона подивилася на нас усіх. На мене, яка дуже хотіла допомогти їй, але не знала як, на Джоллі, що була похмура, лагідна і, як завжди, готова взяти на себе всі турботи, на Стівена, який простягував до неї руки, й на кумедну стареньку міс Марпл, що здавалася сумною і стомленою. І навіть у Воллі був засмучений вигляд. Усі ми дуже любили її й хотіли зробити для неї що-небудь.

Але бабуся лише сказала: "Мілдред!". А тітка Мілдред сказала: "Мамо!" І вони разом пішли в дім. Бабуся здавалася маленькою й тендітною, і вона спиралася на тітку Мілдред. Я ніколи не усвідомлювала раніше, як сильно вони любили одна одну. Ці почуття не проступали назовні, але вони були завжди з ними.

Джіна на мить зупинилася й посмоктала кінчик свого пера. Потім підсумувала:

Щодо мене й Воллі, то ми повернемося у Штати, як тільки зможемо..."

## РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ

— Як ти здогадалася, Джейн?

Міс Марпл відповіла не одразу. Вона замислено подивилася на своїх двох співрозмовників — Кері Луїзу, ще тоншу й тендітнішу, але на диво незворушну — й старого чоловіка з лагідною усмішкою та густим сивим волоссям. Це був доктор Гелбрейт, єпископ Кромерський.

Єпископ узяв руку Кері Луїзи у свою руку.

— Це було великим горем для вас, моя бідолашна дитино, й великим потрясінням.

— Це було справді горем, але не таким уже потрясінням.

— Вона правду каже, — підтвердила міс Марпл. — Я сама прийшла до такого висновку. Усі казали про те, що Кері Луїїза живе в іншому світі й утратила контакт із реальністю. Але насправді, Кері Луїзо, ти завжди була в контакті з реальністю, а не з ілюзією. Ти ніколи не піддавалася обману ілюзії, як більшість із нас. Коли несподівано я усвідомила це, то зрозуміла, що мені треба брати до уваги насамперед те, що ти думаєш і що відчуваєш Ти була цілком переконана, що ніхто не намагається тебе отруїти, ти не могла в це повірити — і ти дала цілковиту слушність так взажати, бо й справді так не було! Ти ніколи не вірила, що Едгар може завдати шкоди Льюїсові — і знову ж таки ти мала рацію. Він би й справді ніколи не завдав йому шкоди. Ти була переконана, що Джіна нікого не любить, крім свого чоловіка, — і так воно й справді було.

Тож коли я стала брати до уваги твоє ставлення до світу, то все, що раніше здавалося мені правдою, перетворилося на ілюзію. Ілюзію, яка

була створена для певної мети — у той самий спосіб, у який фокусники створюють ілюзії, щоб обманути публіку. Ми були публікою.

В Алекса Рестаріка в першого промайнув здогад, коли він дістав нагоду побачити речі під іншим кутом зору — побачити їх, так би мовити, ззовні. Він стояв з інспектором на під'їзній алеї, дивився на будинок, і відразу оцінив можливості вікон, і пригадав, як у той вечір почув тупотіння ніг, а потім хронометрування бігу констебля показало йому, як швидко можна було зробити те, що, як нам здавалося, мало забрати багато часу. Констебль важко відсапувався, і згодом, думаючи про засапаного констебля, я пригадала, що Льюїс Сероколд також важко дихав у той вечір, коли він відчинив нам двері свого кабінету. Бо перед цим йому довелося дуже швидко бігти.

Проте головною загадкою для мене був Едгар Лоусон. Я завжди мала відчуття, що в ньому щось не так. Усе, що він казав і робив, цілком відповідало тому уявленню, яке він про себе створював, але сам він був якийсь не такий. Бо насправді він був нормальним молодиком, який грав роль шизофреніка — і він завжди робив більше, аніж того вимагає від нас життя. Він завжди перегравав.

Усе це, схоже, було надзвичайно ретельно сплановано й обмірковано. Льюїс, певне, зрозумів під час останніх відвідин Кристіана, що в того виникла підозра. І він надто добре знав Кристіана, а тому не мав жодних підстав сумніватися в тому, що той не заспокоїться, поки не з'ясує, обгрунтована його підозра чи ні.

Кері Луїза стрепенулася.

— Атож, — сказала вона. — Кристіан був такий. Забарний, але дуже доскіпливий і проникливий. Я не знаю, що саме розбудило в ньому підозру, але він почав розслідування — і виявив істину.

Єпископ сказав:

— Я картаю себе за те, що був не досить пильним членом правління Фонду.

— Ніхто ніколи не вимагав від вас, щоб ви розумілися на фінансах, — сказала Кері Луїза — Цю справу було раніше доручено містеру Джилрою. Та коли він помер, то великий досвід Льюїса дозволив йому здобути майже повний контроль над грішми. Це, мабуть, і вдарило йому в голову.

Легкий рум'янець з'явився на її щоках.

— Льюїс був великою людиною, — сказала вона — Людиною з великим баченням і палкою вірою в те, що можна дуже багато чого досягти — якщо мати гроші. Він добував їх не для себе — принаймні не у вульгарному споживацькому розумінні — він мріяв про ту владу, яку вони дають, а влада була потрібна йому для того, щоб творити добрі діла…

— Він хотів, — сказав єпископ, — бути Богом, — його голос несподівано став дуже суворим. — Він забув, що людина — лише смиренний інструмент Божої волі.

— І тому наклав руку на гроші Фонду? — сказала міс Марпл.

Доктор Гелбрейт завагався.

— Не тільки…

— Розкажіть їй, — мовила Кері Луїза — Вона моя найдавніша подруга.

— Льюїса Сероколда можна було назвати фінансовим генієм. У часи, коли бухгалтерія досягла високої технічної досконалості, він розважався тим, що опрацьовував різні методи обману та шахраювання, які

практично неможливо було викрити. Спочатку це були для нього суто академічні вправи, та коли він почав розуміти, які можливості може відкрити перед ним велика сума грошей, то застосував ці методи на практиці. Річ у тому, що він мав у своєму розпорядженні першокласний матеріал. З хлопців, які проходили через його Коледж, він організував невелику добірну групу. То були хлопці, від природи схильні до кримінальної діяльності, які любили гострі відчуття й мали дуже високий рівень інтелекту. Ми ще не все до кінця розслідували, але схоже, що цей езотеричний гурток був таємним, його учасники проходили спеціальне тренування і згодом обіймали ключові посади, де, виконуючи розпорядження Льюїса, здійснювали такі маніпуляції з фінансовими документами, що вилучали з обігу великі суми грошей, не викликаючи найменшої підозри. Схоже, ті операції були настільки складними й розгалуженими, що аудиторам знадобиться багато місяців, щоб їх розплутати. Але їхнім результатом мало стати те, що під різними прізвищами в різних банківських установах та компаніях Льюїс Сероколд зібрав би колосальну суму грошей, на які він мав намір заснувати заокеанську колонію для трудового експерименту, в якому малолітні злочинці дістали б ту територію у власне розпорядження й самі здійснювали б там управління. Мабуть, то була фантастична мрія…

— То була мрія, яка могла здійснитися, — сказала Кері Луїза.

— Так, можливо, вона могла здійснитися. Але засоби, якими Льюїс Сероколд намагався реалізувати її, були злочинними, і Кристіан Гульбрандсен їх викрив. Це завдало йому великої прикрості, а надто, коли він зрозумів. що означало б для вас, Кері Луїзо, розкриття махінацій Льюїса та його можливий арешт.

— Тому він і запитав, чи здорове в мене серце, і так турбувався про мій загальний стан, — сказала Кері Луїза. — А я тоді не зрозуміла до чого він хилить.

— Потім Льюїс Сероколд повернувся додому з Півночі, і Кристіан вийшов йому назустріч у сад і сказав, що йому про все відомо. Гадаю,

Льюїс вислухав його спокійно. Обидва зійшлися на тому, що насамперед треба якось уберегти від цього вас, Кері Луїзо. Кристіан сказав, що напише мені листа й попросить, щоб я приїхав сюди як один із членів правління Фонду й ми обговорили становище.

— Але, звичайно ж, — сказала міс Марпл, — Льюїс Сероколд передбачав можливість виникнення такої кризової ситуації. Він усе спланував наперед. Він привів сюди молодика, який мав зіграти тут роль Едгара Лоусона. Безперечно, існував і реальний Едгар Лоусон — на той випадок, якби поліції заманилося документально з'ясувати, хто він насправді такий. Цей фальшивий Едгар точно знав, що йому треба робити — зіграти роль шизофренічної жертви переслідувань і забезпечити Льюїсові Сероколду алібі на кілька життєво важливих хвилин.

Свій наступний крок він також добре обміркував. Він умисне вигадав історію про те, що тебе, Кері Луїзо, повільно труюють. Для цього йому досить було сказати, що про це йому розповів Кристіан, та додрукувати на машинці кілька рядків, поки він чекав поліцію. Додати миш'як до тоніка було дуже легко. Для тебе в цьому не було ніякої небезпеки — адже він однаково не дав би тобі його випити. Шоколадні цукерки лише додали до цієї вигаданої історії зайвий штрих — і, звичайно ж, спочатку ті цукерки не були отруєні, проте він доклав туди кілька отруєних, перед тим як передати коробку інспекторові Кері.

— І Алекс про це здогадався, — сказала Кері Луїза.

— Так, тому він і зібрав обрізки твоїх нігтів. У них можна було б виявити миш'як, якби ти приймала його протягом тривалого часу.

— Бідолашний Алекс, бідолашний Ерні…

На хвилину запала мовчанка, поки двоє інших думали про Кристіана Гульбрандсена, про Алекса Рестаріка та про хлопчика Ерні — а також про те, як швидко вбивство спотворює й калічить душу людини.

— Але немає підстав сумніватися, що Льюїс ішов на великий ризик, коли переконав Едгара стати його співучасником — навіть у тому випадку, якщо він мав на нього великий вплив..

Кері Луїза похитала головою.

— То був не просто вплив. Едгар був відданий Льюїсові.

— Атож, — сказала міс Марпл. — Як Леонард Вайлі своєму батькові. Я думаю, а чи не…

І вона делікатно замовкла.

— Ти, мабуть, помітила схожість? — запитала Кері Луїза?

— То ти про це давно знала?

— Я здогадувалася. Я знала, що у Льюїса був короткий роман з актрисою, перед тим як він познайомився зі мною. Він мені про це розповів. Їхні стосунки не були серйозними, та жінка надто любила гроші й про нього зовсім не дбала, але я не сумнівалася в тому, що Едгар був насправді сином Льюїса…

— Атож, — сказала міс Марпл. — Це все пояснює.

— І він віддав своє життя за нього в кінці — сказала Кері Луїза. Вона подивилася на єпископа, й у її погляді було якесь благання. — Ви ж це знаєте.

Запала мовчанка, а тоді Кері Луїза сказала:

— Я рада, що все так закінчилося. Що він віддав життя в надії врятувати хлопця… Люди, спроможні бути дуже добрими, можуть також бути дуже поганими. Я завжди знала, що Льюїс належить саме до таких людей… Але він дуже мене любив, і я любила його.

— А ти підозрювала його? — запитала міс Марпл.

— Ні, — сказала Кері Луїза. — Бо я була збита з пантелику отруєнням. Я знала, що Льюїс ніколи не став би мене труїти, а проте в листі Кристіана було явно сказано, що хтось мене отруював — тож я думала, що всі мої уявлення про людей були помилковими.

— А коли Алекса й Ерні знайшли вбитими? — запитала міс Марпл. — У тебе виникла тоді підозра?

— Так, — сказала Кері Луїза. — Бо я не думала, що хтось, крім Льюїса, міг наважитися на таке. І я стала боятися його наступних дій…

Вона легенько затремтіла.

— Я захоплювалася Льюїсом. Я захоплювалася — як би це висловити? — тим, що було в ньому доброго. Але тепер я зрозуміла, що коли ти добрий, ти повинен бути й смиренним.

Доктор Гелбрейт лагідно сказав:

— Саме цією вашою якістю я завжди захоплювався — вашим смиренням.

Її прегарні сині очі широко розкрилися від подиву.

— Але я не розумна — і не дуже добра. Я тільки здатна захоплюватися добротою в інших людях.

— Моя люба Кері Луїзо, — сказала міс Марпл.

ЕПІЛОГ

— Я думаю, бабусі буде добре з тіткою Мілдред, — сказала Джіна. — Тітка Мілдред здається тепер набагато приємнішою — не такою дивною, якщо ви мене розумієте.

— Я тебе розумію, — сказала міс Марпл.

— А ми з Воллі повертаємося у Штати через два тижні.

Джіна скоса подивилася на свого чоловіка.

— Я все забуду про Стоунігейтс і про Італію, і все своє дівоче минуле, й стану стопроцентною американкою. Нашого сина завжди називатимуть Воллі Хад Молодший. Я не могла б висловити свої думки точніше, ти згоден, Воллі?

— Авжеж, не могла б, Катаріно, — сказала міс Марпл.

Воллі, поблажливо усміхнувшись до старої дами, яка плутає імена, лагідно її виправив:

— Її звуть Джіна, а не Катаріна.

Але Джіна засміялася:

— Вона знає, що каже! Ось побачиш — через мить вона тебе назве Петруччо[11].

— Я тільки подумала, — сказала міг Марпл Волтеру, — що ви повелися дуже мудро, мій любий хлопче.

— Вона вважає, ти саме той чоловік, якого мені треба, — сказала Джіна.

Міс Марпл по черзі подивилася на обох. Як приємно, подумала вона, подивитися на двох молодих людей, які так люблять одне одного, й Волтер Хад тепер цілком перетворився з похмурого молодика, якого вона зустріла тут уперше, на добродушного усміхненого велетня…

— Ви двоє нагадуєте мені… — почала вона.

Джіна підбігла до міс Марпл і рішуче затулила їй рота.

— Ні, моя люба! — вигукнула вона. — Не кажіть нічого. Мені завжди вселяють підозру ваші сільські аналогії. У них завжди таїться якась шпилька. Ви дуже лукава жінка.

Її очі затуманилися.

— Коли я думаю про вас, про тітку Рут і про бабусю, про те, як ви дружили, коли були молоді… Мені так би хотілося побачити, якими ви були тоді! Я не можу собі уявити цього тепер…

— Воно й не дивно, — сказала міс Марпл. — Адже це було так давно…

Примітки

1

Ритмі (іт., муз. термін)

2

Швидко (іт., муз. термін)

3

Повільно (іт., муз. термін)

4

Кардиган — плетений вовняний жакет із довгими рукавами, без коміра.

5

Найбільша вулиця фешенебельних крамниць у Західному Лондоні.

6

Трагічний для англійської армії епізод Кримської війни 1853 — 1856рр.

7

Revenge — помста (англ.). Ідеться про епізод, що стався під час одного з нападів англійських піратів на іспанські кораблі, які перевозили золото.

8

Урія Гіп — персонаж роману Ч. Діккенса "Давид Коперфільд".

9

Алкалоїд аконітин є нейротоксином, який відкриває натрієві канали на поверхні мембран клітин, блокуючи, таким чином, нервові імпульси. Смертельною для людини є доза 1,5–6 міліграм. Аконітин дуже швидко поглинається слизовими оболонками рота і кишківника, так само швидко він проникає у організм через шкіру. Дія отрути проявляється уже через кілька хвилин — виникає відчуття оніміння (парестезія) у ділянці проникнення токсину, яке розповсюджується по всьому організмі, згодом наступає повна втрата чутливості (анестезія), починає морозити, спостерігається активне потовиділення. Утруднюється мова, слабшають зір і слух, сечовипускання і дефекація відбуваються мимовільно, розладнується дихання, настає параліч. Смерть найчастіше спостерігається від асфіксії.

10

Кураре — найсильніша рослинна отрута, яку індіанці застосовували для отруєння наконечників своїх стріл. Ця отрута паралізує рухові закінчення скелетних м'язів. При введенні кураре в кров порівняно повільно розвивається параліч рухових м'язів, в тому числі і дихальних грудної клітини, порушується дихання, розвивається асфіксія, і тварина гине.

11

Катаріна й Петруччо — персонажі комедії В. Шекспіра "Приборкання норовливої".